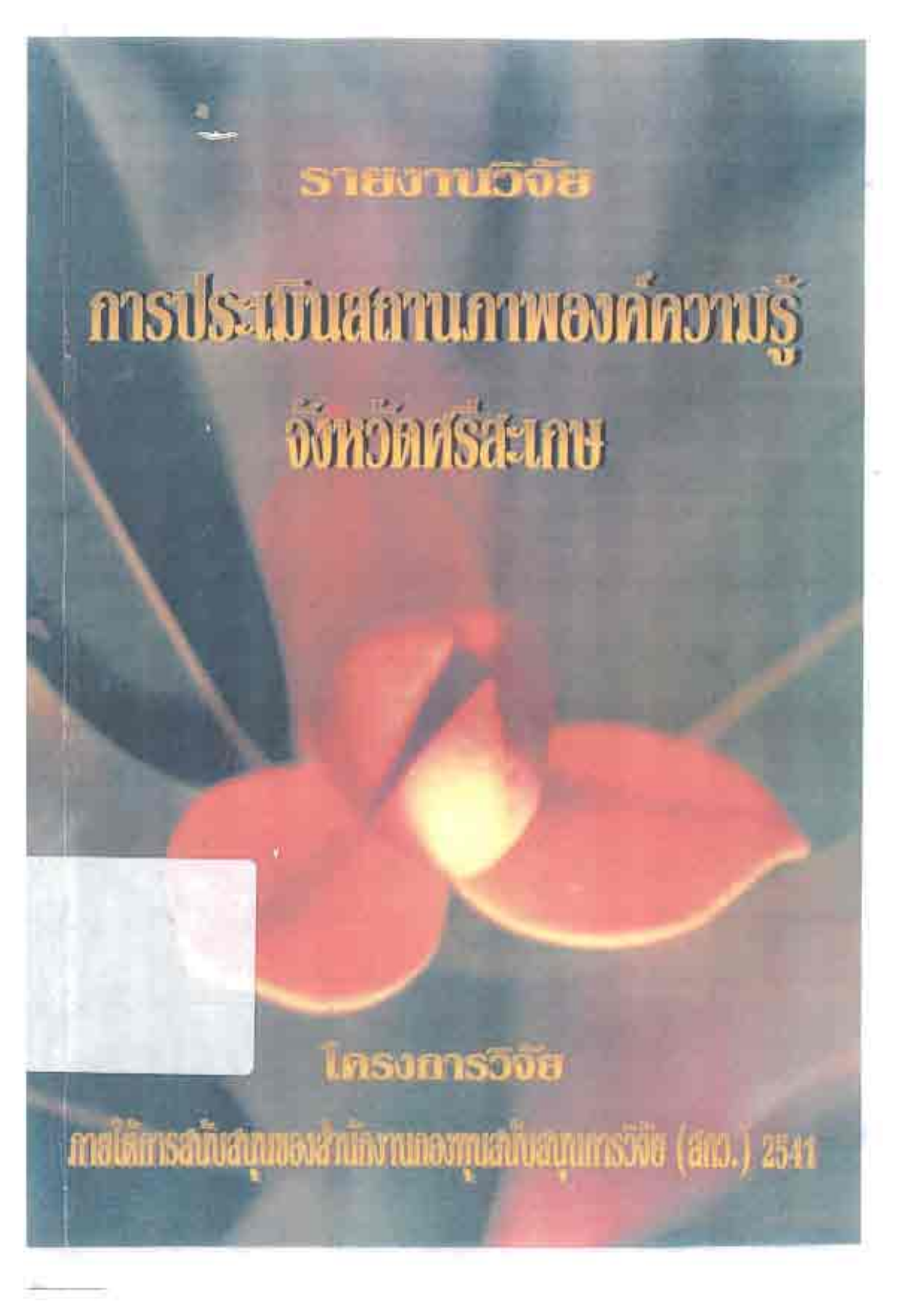

รายงานวิจัย

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้

จังหวัดศรีสะเกษ

โครงการวิจัย

ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2541

รายงานวิจัย

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ

PDG ๙๐/๐๐๖๖

โครงการวิจัย

ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

2541

คำนำ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ให้ความสำคัญสนับสนุนโครงการวิจัย "การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ" แก่ รศ. วิจิตร ระวังวงศ์ และคณะ ด้วยวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เพื่อรวบรวมและประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดศรีสะเกษ ตลอดจนคัดเลือกข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และนำไปสู่ข้อเสนอแนะประเด็นหัวข้อวิจัยที่ควรดำเนินการต่อไป

2. เพื่อให้เกิด กระบวนการของการมีส่วนร่วม ชื่นในจังหวัดศรีสะเกษ โดยจากบุคคลหลากหลายหลายฝ่าย หลากหลายอาชีพ หลากหลายฐานะ ได้เข้ามาร่วมกันตรวจสอบสถานภาพของจังหวัดศรีสะเกษ อันนำไปสู่ความเข้าใจท้องถิ่นของตน มองเห็นโอกาสและศักยภาพที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อจังหวัดศรีสะเกษเป็นสังคมที่มีความสุข มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดย สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้โครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้จะสิ้นสุดไปแล้วก็ตาม

3. เพื่อพัฒนานักวิจัยในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ และร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาของจังหวัดตน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของจังหวัดศรีสะเกษ

ในโครงการวิจัยประเมินสถานภาพองค์ความรู้ของจังหวัดต่างๆ ที่สกว. ให้ความสำคัญสนับสนุนในขั้นต้นจำนวน 15 จังหวัดนั้น มีเพียง 6 จังหวัดที่ได้ดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จออกมาเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และรายงานผลการวิจัยของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งนำโดย รศ. วิจิตร ระวังวงศ์ จัดได้ว่าเป็นผลงานที่มีคุณภาพที่สุดฉบับหนึ่งในกลุ่มผลงานดังกล่าว

รศ. วิจิตร ระวังวงศ์ ได้แสดงความประสงค์ขออนุญาตนำผลงานดังกล่าวไปพิมพ์เผยแพร่ เพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการและเพื่อประโยชน์ในการสร้างประชาคมของจังหวัดศรีสะเกษ สกว. จึงอนุญาตการพิมพ์เผยแพร่ดังกล่าวด้วยความยินดี และด้วยความหวังว่าเอกสารผลงานวิจัยนี้ จะเป็นเครื่องมือจูงประกายให้ชาวจังหวัดศรีสะเกษเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ เพื่อให้เกิดพลังร่วมภายในจังหวัดในอันที่จะพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นสังคมที่น่าอยู่น่ามาเยี่ยมเยือน เป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องไปเลียนแบบอย่างจังหวัดอื่นๆ และหวังว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็แรงบันดาลใจให้นักวิชาการในจังหวัดศรีสะเกษ และนักวิชาการในท้องถิ่นในจังหวัดอื่นๆ เกิดแรงบันดาลใจในการทำงานวิจัยศึกษาเพิ่มพูนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจลึกซึ้งและเชื่อมโยงมากยิ่งขึ้น

ในนามของ สกว. ผมขอแสดงความชื่นชมต่อ รศ. วิจิตร ระวังวงศ์ และคณะนักวิจัย ที่ได้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้นนี้

(ศ. นพ. วิจารย์ พานิช)

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เช่น การบริจาคน้ำปลา กุ้ง ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ศาสนสมบัติและบทบาทของวัดในการพัฒนา

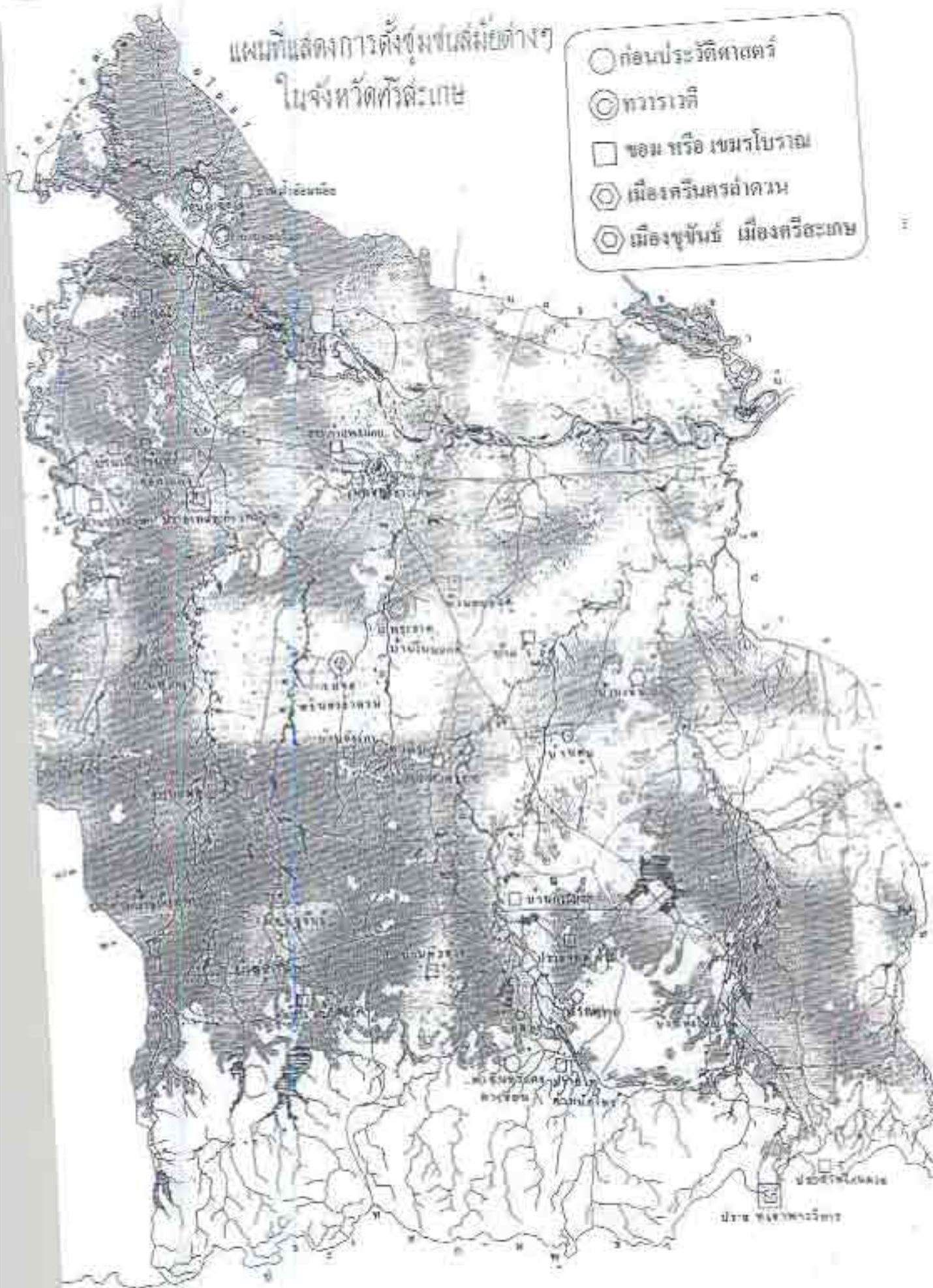
7. ยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ ควรมีการ ศึกษาจุดเด่นจุดด้อยและโอกาสในการพัฒนากองท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ วางแผนเกี่ยวกับการจัดจุดท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับระยะทางและเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งพัฒนาบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

8. ผลกระทบต่อผู้ยากไร้อันเนื่องจากภาวะวิกฤตและภาวะภัยแล้ง 2541 โดยที่คาดหมายว่าศรีสะเกษจะเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งในปีดังกล่าว เมื่อถูกซ้ำเติมจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จึงควรศึกษาสถานการณ์ความเดือดร้อนและเสนอ มาตรการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

9. การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนา 4 จังหวัดอีสานใต้ เนื่องจากจังหวัด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ มีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ภาษาและวัฒนธรรม การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาในลักษณะเครือข่ายจะมีความสมบูรณ์ ด้านข้อมูลและการพิจารณาในระดับอนุภาค

แผนที่แสดงการตั้งชุมชนสมัยต่างๆ ในจังหวัดศรีสะเกษ

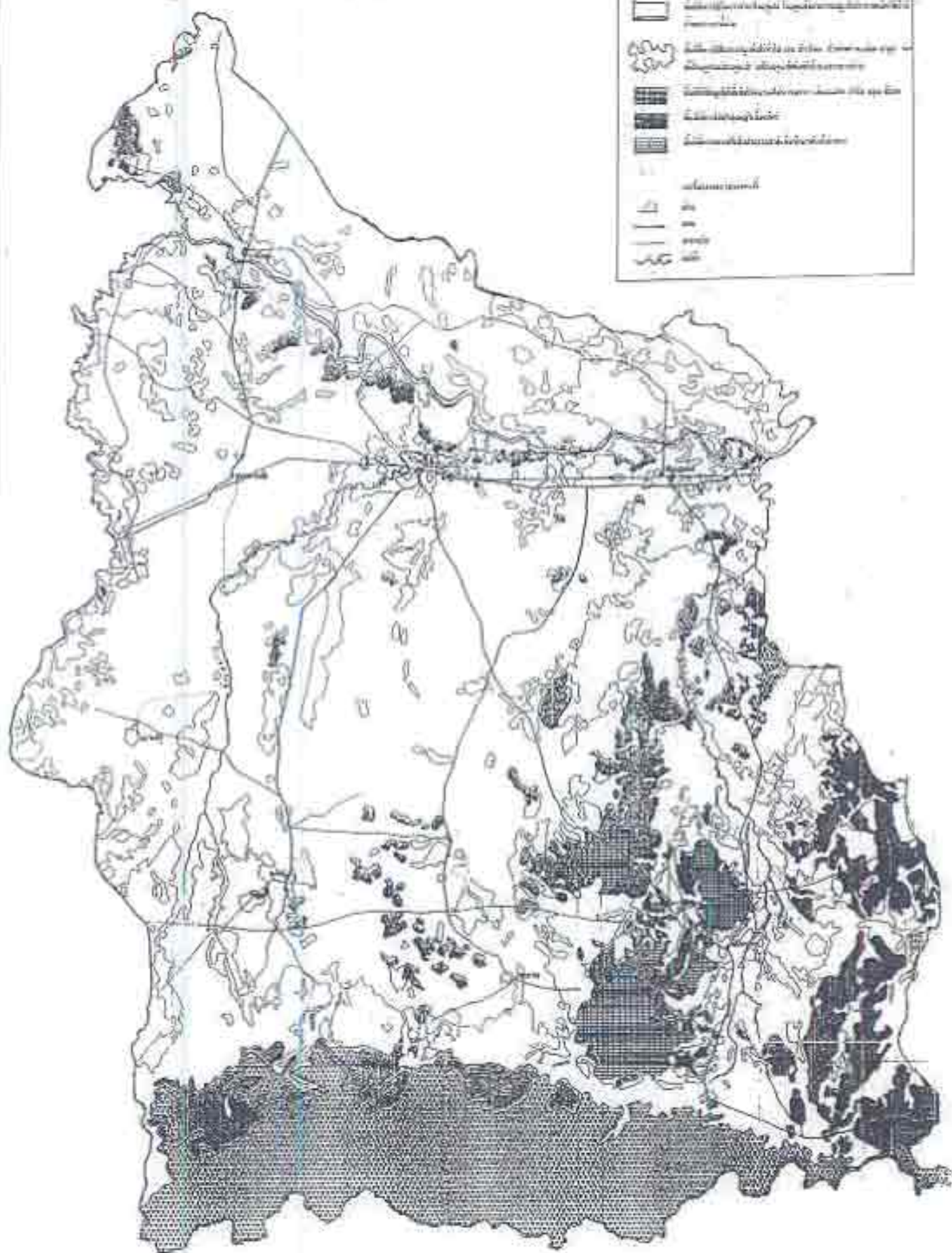
- ก่อนประวัติศาสตร์
- ◎ ทวารวดี
- ขอม หรือ เขมรโบราณ
- ⊗ เมืองศรีนครลำดวน
- ⊗ เมืองขุนันท์ เมืองศรีสะเกษ

ปรางค์กู่
ปรางค์พญาราช

แผนที่แสดงการเหมาะสมในการใช้ที่ดิน

จังหวัดสระแก้ว

บทคัดย่อ

การวิจัย "การประเมินสถานการณ์ภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ" มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวล วิเคราะห์ ประเมินและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดศรีสะเกษอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอทิศทางและโจทย์การวิจัยตามความสำคัญเร่งด่วน เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดในอนาคต กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและการวิจัยแก่นักวิจัยระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงข้อมูลจากการวิจัยเข้ากับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด โดยคำนึงถึงพื้นฐานความเป็นจริงและความต้องการของคนในท้องถิ่น

วิธีการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในจังหวัดศรีสะเกษในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธุ์ และลักษณะทางกายภาพ ประชากร แรงงาน และผู้ด้อยโอกาส การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข ทวีพยากรณ์และสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ศาสนา การสื่อสารและการคมนาคม ทวีพยากรณ์บุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น วิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดใน 5-10 ปีข้างหน้า ซึ่งมีเอกสารที่รวบรวมเพื่อการศึกษาค้นคว้าประมาณ 163 เล่ม

แนวทางในการดำเนินการวิจัย ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ สกว. กำหนด ภายใต้การประสานงานของผู้แทนสำนักงาน มีการประชุมคณะกรรมการชี้ทิศทางและผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ 2 ครั้ง คณะผู้วิจัยได้แบ่งหน้าที่ในการหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ จัดระบบและจำแนกประเภทข้อมูล วิเคราะห์และตีความองค์ความรู้ สรุปสาระสำคัญและประเมินองค์ความรู้ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 53 คน เพื่อหาข้อมูลให้การวิจัยในด้านวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน เสนอโจทย์การวิจัยเพื่อพัฒนาจังหวัดในอนาคต และจัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อที่ประชุมประชาพิจารณ์ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2541

ผลการประเมิน พบว่า องค์ความรู้ในจังหวัดศรีสะเกษโดยรวมมีค่อนข้างน้อยและไม่เป็นระบบ เนื่องจากในจังหวัดไม่มีสถานศึกษาระดับสูงหรือหน่วยงานที่มีศักยภาพในการวิจัย จึงมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ไม่มาก และข้อมูลบาง

อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ในการพิจารณาองค์ความรู้แต่ละด้านพบว่า มีข้อมูลค่อนข้างมากในด้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธุ์ ลักษณะทางกายภาพ ประชากร แรงงาน การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ มีข้อมูลปานกลางในด้านการศึกษา การสาธารณสุข การท่องเที่ยว มีข้อมูลค่อนข้างน้อยในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสื่อสารและการคมนาคม การศาสนา ทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส

ศักยภาพในการพัฒนา จังหวัดศรีสะเกษที่ติดแนวชายแดน มีแรงงานมาก แอนเนื่องทางเกษตรที่ทั้งปริมาณและคุณภาพ มีสนามกีฬามาตรฐานสากลและมีโครงการจัดตั้งสถานประกอบการที่หาระดับสูงมีธรรมชาติที่สวยงาม มีโบราณสถานและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนจุดด้อยของจังหวัดคือ ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาธรรมชาติในการทำเกษตร มีการศึกษาต่อน้อยและคุณภาพการศึกษาดำ แรงงานขาดการฝึกทักษะฝีมือ ประชากรมีรายได้ต่ำ ทิศทางการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษในอนาคต จะต้องมุ่งไปในด้านพัฒนาคนโดยการให้การศึกษาแก่ประชาชนในจังหวัดอย่างจริงจังทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่และการเกษตรอุตสาหกรรม การวางแผนการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาคาถาหรือครของที่ดินซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง รวมไปถึงการปฏิรูประบบราชการ

โจทย์การวิจัยในอนาคต เพื่อความสมบูรณ์ขององค์ความรู้และการพัฒนาควร มีการวิจัยในเรื่องต่อไปนี้อย่า 1) ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวจังหวัดศรีสะเกษ 2) เผ่าพันธุ์ประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ 3) การพัฒนาทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 4) การพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรในจังหวัดศรีสะเกษ 5) การพัฒนาศักยภาพของผู้พิการและผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ 6) ศาสนสัมพันธ์กับการพัฒนาจังหวัด 7) ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ 8) ผลกระทบต่อผู้ยากไร้อื่นเนื่องจากภาวะวิกฤตและภาวะภัยแล้ง 2541 และ 9) การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนา 4 จังหวัดอีสานใต้

ABSTRACT

The Study on "An Assessment of the State of Knowledge : Srisaket Province" aims at systematically compiling, analysing, assessing and extending existing body of knowledge concerning Srisaket Province in order to prioritise meaningful research projects for future development of the Province. Other purposes include enhancing community awareness, generating a learning process, strengthening the ability of local researchers, and relating the findings to local people's vision for future development.

The research team began by collecting secondary data on the Province on such topics as history of settlement, indigenous people and physical characteristics; population; employment and disadvantaged groups; politics and government; economy; education; public health; natural resources and environment; sciences and technology; tourism; culture; religion; communications; indigenous leaders and local wisdom, and local vision for the next 5-10 years.

The study is based on 153 sources of information in the forms of books, research reports, government publications, newspapers and interviews with 53 resource persons. A public hearing to discuss the final draft of the report was held on August 18, 1998.

It has been found from the study that the written body of knowledge concerning Srisaket is relatively limited and is not systematically classified. This is partly due to the non-existence of higher learning institutions in the locality where academic researchers are normally encouraged. Findings on similar issues are sometimes contrasted and in dispute.

Out of the 153 references, the state of knowledge is relatively sufficient on the history of settlement, indigenous people, physical characteristics, population, employment, politics and government, and economy; moderately sufficient on education, public health, and tourism; relatively insufficient on sciences and technology, natural resources and environment, communications, religion, indigenous leaders and local wisdom,

and disadvantaged groups especially women at risks, the disabled, and the elderly. There is presently an endeavour at the local level to develop continuing study on existing controversial issues and a systematic listing of recognised indigenous leaders and local wisdom.

Srisaket does possess notable strengths for development, many of which have not been brought to public attention. Potential to attract investment lie on its low priced land and the availability of labour, together with its abundant and good-quality agricultural products. Srisaket's sports complex is well-equipped and meets international standard. One higher learning is being established while two others are believed to follow. Moreover, Srisaket is a place with beautiful and unspoiled nature, multi-cultures, and interesting tourist spots.

The Province's weaknesses, however, are the independency of agriculture on seasonal rainfalls, the low rate of higher education participation, the low educational quality, unskilled labour, and high rate of low-income population. Local vision for development emphasises integrated human development through educational promotion, improvement of infra-structural elements, self-reliant economy, prevention of environmental problems, termination of land disputes which are presently widespread throughout, and bureaucracy reform.

The research team proposes following topics for in-depth study namely :

- 1) The Certified History of Srisaket ;
- 2) Indigeneous People of Srisaket ;
- 3) Political Development under the New Constitution, 1996 ;
- 4) Agricultural and Agro-industry Development ;
- 5) The Living and Needs of the Disabled and the Elderly
- 6) Monastarial Property and Manangement ;
- 7) Strategies for Srisaket's Tourist Industry ;
- 8) Effects of 1998 Economic Crisis and Draughts on the Provincial Poor ; and
- 9) Development Strategies for Provinces in the Lower Northeast covering Ubonrachatanee, Srisaket, Surin and Buriram.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวล วิเคราะห์ ประเมิน สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพขององค์ความรู้ว่ามีความมากน้อยเพียงใด มีการพัฒนาอย่างไร องค์ความรู้ใดที่มีขาดอยู่และควรสนใจต่อการวิจัยในลักษณะที่เจาะลึกเรื่องใดบ้างเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาจังหวัดในอนาคต นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับตนเอง ชุมชนและจังหวัด พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและการวิจัยแก่นักวิจัยระดับท้องถิ่น เชื่อมโยงทิศทางการวิจัยเข้ากับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด โดยคำนึงถึงพื้นฐานความเป็นจริงและความต้องการของคนในท้องถิ่น

การวิจัยเน้นการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ที่ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร/ตำรา/หนังสือ ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก จึงมีโรงงานวิจัยที่เจาะลึกในด้านใดด้านหนึ่ง วิธีการในการวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) กำหนด ภายใต้การประสานงานของผู้แทนจาก สกว. เริ่มจากการประชุมคณะกรรมการชี้ทิศทางครั้งที่ 1 เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์และขอคำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล ต่อจากนั้นได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 163 ฉบับ/เล่ม มาจัดระบบและจำแนกประเภทข้อมูล วิเคราะห์และตีความองค์ความรู้ ประเมินและสรุปสาระสำคัญ จัดทำเป็นรายงานข้อมูลเบื้องต้นเสนอคณะกรรมการชี้ทิศทางและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นครั้งที่ 2 หลังจากนั้นได้มีการหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัด จากบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ จำนวน 53 ท่าน สุดท้ายได้จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อที่ประชุมพิจารณาในลักษณะประชาพิจารณ์ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2541 มีผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ 25 คน คณะผู้วิจัยนำความคิดเห็นจากที่ประชุมมาปรับปรุงแก้ไขเป็นร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อ สกว. ได้มีการเสนอร่างรายงานร่วมกับจังหวัดอื่นอีก 5 จังหวัด เมื่อวันที่ 14 - 15 ธันวาคม 2541 และนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นฉบับสมบูรณ์

ประเด็นองค์ความรู้ที่ศึกษาได้แก่ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธุ์และลักษณะทางกายภาพ ประชากร แรงงานและผู้ด้อยโอกาส การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา

การสาธารณสุข ทริพยากรณ์และสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การท่องเที่ยว
วัฒนธรรม ศาสนา การสื่อสารและการคมนาคม ทริพยากรณ์บุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น
และวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดใน 5-10 ปีข้างหน้า

ผลการประเมินพบว่า องค์ความรู้จากข้อมูลชุดภูมิทัศน์เกี่ยวกับจังหวัดศรีสะเกษ
โดยรวมมีค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงและไม่เป็นระบบ ทั้งนี้เนื่องจาก
จังหวัดศรีสะเกษไม่มีสถานศึกษาระดับสูงที่ส่งเสริมงานค้นคว้าของนิสิตนักศึกษา และยังขาด
หน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยตรง การศึกษาค้นคว้าในลักษณะที่เป็นองค์
ความรู้จึงยังมีน้อยและปรากฏว่าข้อมูลบางอย่างยังไม่ชัดเจนและบางอย่างก็มีความขัดแย้ง
กัน ควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำที่เชื่อมโยงกันต่อไป

จากการประเมินของคณะผู้วิจัย ระดับความมากน้อยขององค์ความรู้ต่าง ๆ
จำแนกได้ ดังนี้

1. องค์ความรู้ที่มีข้อมูลค่อนข้างมาก ได้แก่

- ด้านประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นฐาน ด้านชาติพันธุ์ และลักษณะทางกายภาพ มี
เอกสารในการศึกษา 20 เล่ม หลายเล่มมีความขัดแย้งในด้านข้อมูลที่ยังไม่มีข้อยุติ ทั้งนี้
เนื่องจากหลักฐานจากศิลาจารึกในสมัยขอมและพงศาวดารในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีช่วงเวลา
ห่างกันอยู่ประมาณ 717 ปี และความสับสนที่เกิดจากการตั้งเมืองสองเมืองควบคู่กันคือ เมือง
สุรินทร์และเมืองศรีสะเกษที่พัฒนามาเป็นจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษในที่สุด

- ด้านประชากร และแรงงาน มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 10 เล่ม ให้ภาพ
โดยสรุปว่าจังหวัดศรีสะเกษ มีผู้ใช้แรงงานจำนวนมาก มีการอพยพแรงงานในระดับสูง และ
มาลงฐานการดำรงชีวิตของประชากรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

- ด้านการเมืองการปกครอง มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 15 เล่ม ให้ภาพ
โดยสรุปว่า การเมืองการปกครองจังหวัดศรีสะเกษมีจุดที่น่าสนใจคือ ความขัดแย้งในหมู่ผู้
ปกครองในอดีต การตื่นตัวทางการเมือง การซื้อสิทธิขายเสียง การก่อตั้งและการเคลื่อนไหว
ขององค์กรเอกชน

- ด้านเศรษฐกิจ มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 15 เล่ม ส่วนใหญ่จะเป็นการ
ศึกษาของหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้อาจเนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษมีภาพลักษณ์ยากจนที่สุดใน
ประเทศไทย จึงมีการเข้ามาศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน

2. องค์ความรู้ที่มีข้อมูลปานกลาง มีดังนี้

- ด้านการศึกษา มีเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 16 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่าจังหวัดศรีสะเกษมีการศึกษาต่อในระดับต่ำ ขาดสถาบันการศึกษาระดับสูง คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ในแต่ละระดับอยู่ในระดับต่ำซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตต่ำไปด้วย

- ด้านสาธารณสุข มีเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 8 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่าคุณภาพชีวิตของประชากรจังหวัดศรีสะเกษในด้านสาธารณสุข มีผู้เจ็บป่วยสูง การขยายตัวด้านการบริการสาธารณสุข มีปัญหาบุคลากรและอุปกรณ์การแพทย์ที่ขาดแคลน มีแนวโน้มในเรื่องอุบัติเหตุและสารเสพติดที่เพิ่มขึ้น ในส่วนที่พัฒนาด้าน ได้แก่ ภาวะทุพโภชนาการของเด็กลดลง

- ด้านการท่องเที่ยว มีเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 11 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่าจังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน วัดถ้ำธรรมชาติ หลานหลาย ธรรมชาติ และความสงบเงียบ แต่ยังคงขาดการจัดการที่ลุ่มประสาสัมพันธ์การบริการนักท่องเที่ยว และการพัฒนาของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว

3. องค์ความรู้ที่มีข้อมูลค่อนข้างน้อย มีดังนี้

- ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 12 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่าในจังหวัดศรีสะเกษมีองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ การค้นคว้าวิจัยเกือบทั้งหมดอยู่ในระดับพื้นฐาน

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 12 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่า มีการเปลี่ยนแปลงในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ สรรพพิษจากการทำเกษตร น้ำเสียจากชุมชนและการกำจัดขยะซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีปัญหเพิ่มขึ้นในอนาคต

- ด้านการสื่อสารและการคมนาคม มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 6 เล่ม ให้ภาพโดยสรุปว่า การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านและตำบลหลายแห่งยังมีปัญหาการขาดของเส้นทางคมนาคมซึ่งเกิดจากการขาดการควบคุมน้ำบนการบรรทุกของยานพาหนะ การติดตั้งโทรศัพท์มีค่าใช้จ่ายสูง ประชาชนบางส่วนไม่มีความสามารถในการติดตั้งทั้งที่มีจำนวนเลขหมายเพียงพอ การใช้บริการโทรศัพท์มือถือมีการลดให้บริการมากเนื่องจากการค้างจ่ายค่าใช้โทรศัพท์ การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตต้องอาศัยเครือข่ายของจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนการรับฟังและรับชมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ต่าง ๆ นั้นเป็นไปด้วยความสะดวกเท่าเทียมกับจังหวัดข้างเคียง

- ด้านวัฒนธรรมและศาสนา มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 12 เล่ม ให้นภาพโดยสรุปว่า จังหวัดศรีสะเกษซึ่งมีพื้นที่เมือง 4 อำเภอ มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนา ประชาชนจะให้ความเคารพเชื่อถือนำที่เป็นพระสงฆ์และหัวหน้าชุมชน ชีตมูยเกี่ยวกับการหาปลาในจังหวัดศรีสะเกษขาดการรวบรวมอย่างเป็นระบบ จากการสอบถามสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และกรมการศาสนา ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง พบว่าแต่ละวัดเป็นนิติบุคคลที่มีการบริหารงานเบ็ดเสร็จในตัวเอง ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของรายได้และศาสนสมบัติของแต่ละวัดที่เป็นกวดรวรทั้งจังหวัดจึงไม่มี

- ด้านทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเอกสารในการศึกษาค้นคว้า 7 เล่ม ให้นภาพโดยสรุปว่ามีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยมากและไม่เป็นระบบ ทั้งที่จากการสำรวจพบว่า มีทรัพยากรบุคคลของจังหวัดเป็นจำนวนมากและภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลาย ๆ ด้าน จึงควรแก่การบันทึกไว้

- ด้านผู้ด้อยโอกาสที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหา สตรีกลุ่มเสี่ยง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ มีน้อยมาก ซึ่งหากมีข้อมูลมากกว่านี้ สามารถจะประมวลเป็นตึกประเด็นการศึกษาได้

โดยข้อเท็จจริงจำนวนเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านั้น หลายเล่มสามารถใช้ศึกษาค้นคว้าได้หลายเรื่องและนอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังได้ใช้เอกสารส่วนหนึ่งจากหนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น หนังสือพิมพ์รายวัน จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากสถานที่จริงแหล่งข้อมูลจริง

ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน ได้แก่

- ประวัติการตั้งถิ่นฐานนับตั้งแต่การก่อสร้างปราสาทหินมีการตั้งชุมชนรอบบริเวณศาสนสถานมาถึงยุคการก่อตั้งชุมชนส่วย การก่อตั้งเมืองนครลำสวน เมืองขุขันธ์และเมืองศรีสะเกษ มีช่วงห่างประมาณ 717 ปี สถานที่ตั้งของโบราณชาติที่ตั้งแห่งแรกของเมืองศรีสะเกษ ควรจะเป็นที่ใดระหว่างสระกำแพงกับชุมชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และผู้ใดควรได้รับการยอมรับว่าเป็นข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกของจังหวัดศรีสะเกษ

- ความยากจนของประชาชนจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษถูกยกให้เป็นจังหวัดยากจนที่สุดในประเทศไทยมาโดยตลอด หากอันดับความยากจนวัดจากรายได้รายจ่าย ไม่มีสิน และมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน ข้อมูลปัจจุบันจะชี้ให้เห็นว่า รายได้ต่อหัวของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษไม่ได้ต่ำสุด แม้แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกัน

เช่นเดียวกับจำนวนเงินฝากธนาคารก็ไม่ได้ต่ำสุด และสินเชื่อธนาคารก็ไม่ได้สูงสุด นอกจากนี้สำนักงานสถิติแห่งชาติยังได้ระบุว่ามาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในระดับปานกลาง

- ความอุดมสมบูรณ์ของดินเพื่อการเกษตร ซึ่งปรากฏในเอกสารโดยทั่วไปว่ามีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ แต่จากการศึกษาพบว่าในบางแห่งมีความอุดมสมบูรณ์สูงและที่ดินส่วนใหญ่สามารถพัฒนาได้ แม้ดินเค็มที่เกิดจากชั้นหินเกลือใต้ดินซึ่งมีเกือบทุกพื้นที่ของจังหวัดยังมีผลดีต่อกุณภาพข้าวหอมมะลิ

- ทรัพยากรบุคคลและผู้นำท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่ามีผู้นำท้องถิ่นที่เฝ้าฝักค้ำชูเพื่อความถูกต้องและสิทธิประโยชน์ส่วนรวม แต่บางส่วนเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นขาดความรับผิดชอบ และขาดศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เป็นเรื่องของแต่ละชุมชนซึ่งแตกต่างกัน

ศักยภาพในการพัฒนาหรือจุดแข็งของจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

- ผลผลิตทางการเกษตร ที่มีปริมาณมากและคุณภาพดี เช่น หอมแดง กระเทียม ข้าวหอมมะลิ พริก ข้าวโพด บางแห่งมีพืชผลที่มีราคาสูง เช่น ทุเรียน เงาะ ที่ควรได้รับการส่งเสริมเพราะเป็นพืชที่สามารถไปบริโภคในครัวเรือนได้ด้วย

- ราคาที่ดินต่ำกว่าจังหวัดอื่น เหมาะสำหรับการลงทุน และคุณภาพของดินบางพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสามารถจัดระบบการเกษตรผสมผสานตามทฤษฎีใหม่เพื่อการพออยู่พอกินได้

- แรงงานมีเพียงพอ และหากมีงานทำในท้องถิ่นจะไม่มีการอพยพไปทำงานต่างถิ่น แรงงานจากจังหวัดศรีสะเกษมีความขยันสูง และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองหากได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสม

- มีโครงการพัฒนาหมู่บ้านชายแดนคือ โครงการทับทิมสยาม 06 ทับทิมสยาม 07 และโครงการอนุรักษ์พันธุศาสตร์ป้าห้วยศาลา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ซึ่งเป็นโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ซึ่งมีการปรับปรุงพื้นที่พัฒนาให้เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว

- มีสถานกีฬามาตรฐานสากล สามารถรองรับการแข่งขันกีฬาระดับประเทศได้ เช่น สนามฟุตบอล วอลเลย์บอล บาสเกตบอล และการแข่งเรือพาย เป็นต้น

- มีโครงการเปิดสถาบันการศึกษาระดับสูง ได้แก่ สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ
วิทยาลัยพยาบาล และสถาบันเทคโนโลยีชั้นสูงของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เป็นจังหวัดที่มีธรรมชาติสวยงาม มีความเงียบสงบ มีโบราณสถานจำนวนมากและมีโบราณสถานที่เคยเป็นสมบัติของจังหวัดศรีสะเกษและมีชื่อเสียงทั่วโลกคือ
ปราสาทเขาพระวิหาร หากมีการจัดระบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม การจัดความสะดวกใน
การเดินทางท่องเที่ยว การศึกษาความปลอดภัย จะสามารถพัฒนาเป็นจังหวัดท่องเที่ยวในเชิง
อนุรักษ์ได้

ในระยะเดียวกันจุดอ่อนของจังหวัดคือ ขีดจำกัดในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทาง
เกษตร การลงทุนทางอุตสาหกรรม รายได้ประชาชนต่ำ การศึกษาต่ำ การขาดแคลนบุคลากร
ทางสาธารณสุข ความขัดแย้งทางการเมือง และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อหา
รายได้เข้าจังหวัด

วิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษใน 5-10 ปีข้างหน้า

ในการสำรวจวิสัยทัศน์พบว่า ทิศทางการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษนั้น จะต้อง
พัฒนาคนโดยการให้ศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ การให้คนรู้จักจัดการคุณภาพชีวิต
ของตนเอง ส่งเสริมความมีวินัย รวมทั้งปฏิรูประบบราชการควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้าง
พื้นฐาน และส่งเสริมจุดเด่นของจังหวัดศรีสะเกษคือการทำเกษตรแบบผสมผสาน ให้
ประชาชนพึ่งตนเองตามแนวทางทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รวมทั้งการ
ส่งเสริมการลงทุนเนื่องจากที่ดินในจังหวัดศรีสะเกษมีราคาถูก แรงงานมีเพียงพอ การแก้ไข
ปัญหาการถือครองที่ดินที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง การวางแผนการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
เพื่อป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิด การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็น
ตัวอย่างในการพัฒนาตนเอง และการส่งเสริมให้วัดซึ่งเป็นที่เคารพเชื่อถือจากชุมชนเข้ามามี
บทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น

ในการเสนอโจทย์การทำวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยในเรื่องต่าง ๆ
ดังนี้

1. ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวจังหวัดศรีสะเกษ ช่วง พ.ศ.1685 ที่
ปรากฏในศิลาจารึกปราสาทสระกำแพงใหญ่ ถึง พ.ศ.2302 ที่มีการก่อตั้งชุมชนที่บ้านปราสาท

สี่เหลี่ยมผืนผ้าผืนละ ประมาณ 717 ปีที่ราดหายไป ซึ่งสามารถค้นคว้าจากข้อมูลชั้นต้น คือ โบราณสถาน และข้อมูลชั้นรองคือประวัติศาสตร์วิชา เขมร ตำนาน อักษรณะทางสังคม วิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งการตั้งชื่อเมืองด้วยว่าการตั้งชื่อเมืองสุรินทร์ และเมืองศรีสะเกษ มีความเป็นมาอย่างไร

2. เผ่าพันธุ์และประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีคนหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ลาว เขมร ลาย เขมร ที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันในด้านความเป็นมา ภาษาพูด ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อที่นับวันจะสลับเปลี่ยนหายไปเนื่องจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร และการคมนาคม ที่ไหลบ่าเข้ามาแทนที่ จึงควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้

3. การพัฒนาทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อประเมินว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้งและการตรวจสอบสภาระยะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการเมืองของจังหวัดซึ่งมีความไม่โปร่งใสและความขัดแย้งสูงในอดีต

4. การพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรในจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีจุดเด่น ที่ดินบางแห่งมีความอุดมสมบูรณ์และเกือบทุกแห่งสามารถปรับปรุงคุณภาพได้ รวมทั้งคุณภาพของข้าวหอมมะลิที่เหมาะสมกับการปลูกในดินเค็ม จากสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันจึงควรมีการทำการเกษตรผสมผสานเพื่อการพึ่งตนเองและการเกษตรเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการเกษตร จึงควรมีการศึกษาด้านการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ เปรียบเทียบกัน เช่น ความล้มเหลวของครอบครัวเกษตรกร นายวิชัย ชำนาญเจริญ และนายสุวิทย์ สุภาพ การทำนาแบบหว่านและแบบปักดำเปรียบเทียบต้นทุนและผลผลิต การทำการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมีของชุมชนศิระะขอโลก เป็นต้น

5. การพัฒนาศักยภาพของผู้พิการและผู้สูงอายุ ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปี 2540-2541 จะเป็นไปในทิศทางซ้ำเติมผู้ด้อยโอกาสอย่างยิ่งผู้พิการและผู้สูงอายุ จึงควรมีการวิจัยเพื่อทราบจำนวน แหล่งที่อยู่ สภาพปัญหาและความต้องการเพื่อช่วยเหลือให้ได้รับการบริการของรัฐ และพัฒนาศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสให้กลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม

6. ศาสนสัมพันธ์กับการพัฒนาจังหวัด ณ พ.ศ. 2541 จังหวัดศรีสะเกษมีวัดและสำนักสงฆ์ทั้งสิ้น 1,301 แห่ง มีพระสงฆ์ 7,929 รูป สามเณร 2,936 รูป และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น มีการก่อสร้างศาสนสมบัติ เช่น โบสถ์ ศาลา กุฏิ รวมทั้งการทำบุญในรูปแบบต่าง ๆ

ตราประจำจังหวัดศรีสะเกษ

ศรีสะเกษแดนปราสาทขอม
หอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ
เขตดงล้าดวน หลากล้นวัฒนธรรม
เลิศล้ำสามัคคี

	หน้า
คำขวัญจังหวัดศรีสะเกษ	i
แผนที่จังหวัดศรีสะเกษ	ii
บทคัดย่อภาษาไทย	iii
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	v
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	vii
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาของโครงการ	1
วัตถุประสงค์โครงการ	2
ขอบเขต	2
ประเด็นการศึกษา	3
แนวทางการดำเนินการ	3
วิธีการศึกษา	4
2 การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ	5
สรุปองค์ความรู้แต่ละด้าน	5
- ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชาตินัชนี่ และลักษณะทางกายภาพ	5
- ประชากร แรงงาน และผู้ค้าปลีกค้าส่ง	11
- การเมืองการปกครอง	17
- เศรษฐกิจ	20
- การศึกษา	29
- การสาธารณสุข	34
- ทวีปวิทยาการธรรมชาติ	41
- วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	48
- การท่องเที่ยว	53
- วัฒนธรรม	56

- คานา	60
- การสื่อสารและการคมนาคม	63
- ทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น	66
3 การสังเคราะห์องค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ	75
บูรณาการขององค์ความรู้	76
องค์ความรู้ที่มีรายละเอียดขัดแย้งกัน	77
ศักยภาพในการพัฒนาของจังหวัดศรีสะเกษ	79
4 วิสัยทัศน์ในการพัฒนาและโจทย์การวิจัยในอนาคต	82
วิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดใน 5 - 10 ปีข้างหน้า	82
- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	83
- ด้านการพัฒนาคน	84
- ด้านการเมืองการปกครอง	85
- ด้านเศรษฐกิจ	85
- ด้านการสาธารณสุข	86
- ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	86
- ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	87
- ด้านการท่องเที่ยว	87
- ด้านการศาสนา	88
- ด้านการสื่อสารและคมนาคม	88
- ด้านทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น	89
ข้อเสนอแนะโจทย์การวิจัยในอนาคต	89
ตารางสถิติข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับจังหวัด	
ตารางที่ 1 รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านรายอำเภอ	92
ณ เดือนธันวาคม 2540	
ตารางที่ 2 จำนวนประชากร (เฉพาะผู้มีสัญชาติไทย) จำแนกตาม	93
หมวดอายุและอำเภอ พ.ศ.2539	

ตารางที่ 3	จำนวนการเกิด การตาย การย้ายเข้าและการย้ายออกของประชากร จำแนกตามเพศ พ.ศ.2536 -2539	94
ตารางที่ 4	จำนวนประชากร จำแนกตามสถานภาพแรงงานและเพศ รอบที่ 3 (สิงหาคม) พ.ศ.2539	94
ตารางที่ 5	จำนวนประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป ที่มีงานทำ จำแนกตามอาชีพและเพศ รอบที่ 3 (สิงหาคม) พ.ศ.2539	95
ตารางที่ 6	จำนวนผู้ว่างงานผู้ถูกเลิกจ้าง ที่ได้รับการแก้ไข จังหวัดศรีสะเกษ ณ เดือนพฤษภาคม 2541	96
ตารางที่ 7	จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับต่าง ๆ ช่วงปี 2533 - 2539	97
ตารางที่ 8	ผลิตภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษภาคเกษตรกรรม รายสาขา ณ ราคาประจำปี 2537	98
ตารางที่ 9	ผลิตภัณฑ์จังหวัดศรีสะเกษ ภาคเกษตรกรรม รายสาขา ณ ราคาประจำปี 2539	98
ตารางที่ 10	สถิติการเพาะปลูกพืชในจังหวัดศรีสะเกษ ปี 2538/2539	99
ตารางที่ 11	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดศรีสะเกษ ปี 2537 เปรียบเทียบตามราคาประจำปี	100
ตารางที่ 12	การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจจังหวัด ปี 2538/2539	101
ตารางที่ 13	มูลค่าผลิตภัณฑ์พืชเศรษฐกิจ ปี 2539	101
ตารางที่ 14	ปริมาณการเลี้ยงสัตว์ในแต่ละอำเภอ พ.ศ.2536	102
ตารางที่ 15	จำนวนควัวเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวนปอ เนื้อที่ และปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ จากการทำประมงน้ำจืด เป็นรายอำเภอ พ.ศ.2539	103
ตารางที่ 16	จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรมในจังหวัดศรีสะเกษ	104
ตารางที่ 17	ลักษณะของน้ำดิบจากห้วยลำราญ	104
ตารางที่ 18	สรุปผลการจัดการศึกษาของจังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2539	105
ตารางที่ 19	สาเหตุการป่วยของผู้ป่วยนอก 10 ลำดับแรก ของจังหวัดศรีสะเกษ ปีงบประมาณ 2540	106

ตารางที่ 20	อัตราการตาย 10 อันดับแรกจังหวัดศรีสะเกษ ปีงบประมาณ 2540	107
ตารางที่ 21	ปัญหาดินเค็มในจังหวัดศรีสะเกษ	108
ตารางที่ 22	จำนวนวัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุสงฆ์ และสามเณรรายอำเภอ ปี 2540	109
ตารางที่ 23	การจำหน่ายกระแสไฟฟ้าและจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าเป็นรายอำเภอ ปีงบประมาณ 2539	110
ตารางที่ 24	เส้นทางเดินรถและผู้รับสัมปทาน	111

บรรณานุกรม	112
รายนามกรรมการชี้ทิศทาง	124
ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์	125
ผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์	127
ผู้ประสานงานกลางและคณะผู้วิจัย	128

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้รับการจัดอันดับเป็นเวลานับหมื่นตามลำดับตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันว่าเป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมซึ่งมีรายได้น้อยและไม่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีน้อย นอกจากนี้ถึงขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษา การดูแลสุขภาพต้องอพยพไปหางานทำในตัวเมืองใหญ่ ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจของจังหวัดดีด้อยกว่าจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับตัวเมืองบุรีรัมย์ แผนพัฒนาชนบทระดับชาติจึงได้กำหนดให้จังหวัดศรีสะเกษเป็นหนึ่งในจังหวัดซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นพิเศษ

โดยที่แท้จริง จังหวัดศรีสะเกษก็ไม่ได้ต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในพื้นที่ซึ่งประสบและประสบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ให้ชนบท ซึ่งหลายจุดอาจถูกมองข้ามไปโดยคิด หรืออาจมีข้อสรุปที่ชัดเจนยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หากได้มีการนำข้อสรุปเกี่ยวกับจังหวัดในลักษณะ ๆ มาสังเคราะห์และวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงลึก ตลอดจนมีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนทิศทางทางการพัฒนาระดับจังหวัด และถอยหล่นสู่ประชาชนทั่วไป ก็จะเป็นประโยชน์ที่จะกระตุ้นตรวจสอบใจในวงกว้าง สามารถนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมซึ่งจะแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและเป็นหลักประกันของการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

ในระดับชาติ มีความเคลื่อนไหวในหมู่นักวิชาการและนักคิดทางสังคม วัฒนธรรม แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยโดยพิจารณาถึงความต้องการ และทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมจากที่เป็น "เส้นทาง" เฉพาะของสังคมไทย ในการนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวโน้มทั้งในด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การสาธารณสุข วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานบุคคล เทคโนโลยี แนวโน้มทางการเมือง ระบบราชการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และอื่น ๆ ประกอบในการเลือกทิศทางและมาตรการการพัฒนา เครื่องมือเบื้องต้นในการพิจารณาแนวโน้มก็คือ การ

รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดในแง่ต่างอย่างมีระบบ มีการประเมินความน่าเชื่อถือ ความพอเพียง การจัดทำทบทวน และข้อเสนอแนะการวิจัยแบบเจาะลึกในบางเรื่องที่เห็นว่ามีความสำคัญ ควรได้รับการจัดลำดับชั้น ๗ ในการพัฒนา แต่ยังคงขาดข้อมูลที่จำเป็น

โครงการวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และดำเนินการตามขั้นตอนและกรอบแนวทางกว้าง ๆ ที่เจ้าของทุนกำหนดไว้ เนื่องจาก สกว. ได้ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้มาอย่างต่อเนื่องหลายจังหวัด

วัตถุประสงค์โครงการ :

1. ประมวล วิเคราะห์ ประเมิน และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดในด้านต่าง ๆ ในภาพรวมอย่างเป็นระบบ
2. นำเสนอทิศทาง นวัตกรรม และโจทย์การวิจัยตามความสำคัญเร่งด่วน เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาจังหวัดในอนาคต
3. กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น ให้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ชุมชนและจังหวัด
4. พัฒนาและเสริมสร้างความรู้และเชิงทางวิชาการ และการวิจัยที่มีวิจัยระดับท้องถิ่น
5. เชื่อมโยงทิศทางการวิจัยเข้ากับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด โดยคำนึงถึงพื้นฐานความเป็นจริงและความต้องการของคนในท้องถิ่น

ขอบเขต :

เนื้อหาการวิจัยเบื้องต้นไม่เจาะลึกในเรื่องใดโดยเฉพาะ เน้นการประเมินองค์ความรู้ที่เป็นองค์รวม เพื่อเสนอประเด็นการวิจัยที่มุ่งลึกในบางประเด็นที่จะมีผลต่อการพัฒนาจังหวัดในระยะภายใต้นาคต ภายใต้กรอบที่ว่า องค์ความรู้ที่นำมาประเมินได้นั้นมาจากการสำรวจหนึ่งหรือหลายเรื่องเกี่ยวกับจังหวัด การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าหน่วยงานราชการ ผู้นำองค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้ความคิดเห็นและวิสัยทัศน์ที่เป็นมุมมองจากภายในและสะท้อนสถานการณ์ที่เป็นจริงในท้องถิ่น

ประเด็นการศึกษา :

ประกอบด้วยประเด็นหลัก 13 หัวข้อ ดังนี้

1. ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชชาติพันธุ์ และลักษณะทางกายภาพ
2. ประชากร แรงงาน และผู้ค้าขายโอกาส
3. การเมืองการปกครอง
4. เศรษฐกิจ
5. การศึกษา
6. การสาธารณสุข และยาเสพติด
7. ทิวทัศน์และสิ่งแวดล้อม
8. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
9. ภาษท้องถิ่น
10. วิถีวัฒนธรรม
11. ศาสนา
12. การสื่อสารและทางคมนาคม
13. ทิวทัศน์บุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางดำเนินการ :

1. สืบหาเอกสารงานวิจัย และข้อมูลจากเอกสารทุกประเภท รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นสมัยของข้อมูล มีเอกสารที่รวบรวมสำหรับการศึกษาค้นคว้ารวม 153 แห่งเท่านั้น

2. จัดประชุมกรรมการศึกษาธิการวิจัยครั้งที่ 1 เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลและวิธีการรวบรวมข้อมูล

3. รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการประชุมกลุ่มบุคคล การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัด หัวหน้าหน่วยงานราชการในจังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 53 ท่าน เพื่อสร้างความสนใจในการมีส่วนร่วมกับโครงการวิจัย

4. จัดประชุมทีมวิจัย 16 ครั้ง เพื่อพัฒนากิจกรรมการวิจัย และการหาข้อมูลที่เป็นระยะ ๆ ระหว่างทีมวิจัย

5. จัดประชุมกรรมการศึกษาธิการวิจัยครั้งที่ 2 เพื่อพิจารณาองค์ความรู้เบื้องต้นที่รวบรวมโดยทีมวิจัย โดยเชิญบุคคลภายนอกที่สนใจเข้าร่วมด้วย

6. ตรวจสอบทิศทางของข้อมูลกับวิสัยทัศน์ระดับท้องถิ่น โดยพิจารณาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจังหวัด

7. วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อให้ภาพรวมของจังหวัดมีความชัดเจน

8. เสนอนวัตกรรมวิจัยที่ควรดำเนินการในลักษณะเจาะลึก เพื่อการพัฒนายั่งยืนของจังหวัด

9. จัดประชุมพิจารณาสร้างรายงานฉบับสมบูรณ์

วิธีการศึกษา :

1. ประมวลความรู้จากแหล่งที่มาต่าง ๆ ทั้งจากงานวิจัย เอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่ม

2. จัดระบบและจำแนกประเภทขององค์ความรู้ที่รวบรวมได้เป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

3. ประเมินสถานภาพขององค์ความรู้ที่รวบรวมได้ เลือกสรรงานที่มีความสำคัญ จำนวนหนึ่งเพื่อนำมาวิเคราะห์และตีความ รวมทั้งสรุปสาระของข้อค้นพบที่สำคัญ

4. สังเคราะห์และเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่รวบรวมได้ สรุปประเด็นเชิงและจุดเด่นของจังหวัด ประเมินคุณค่าและความน่าเชื่อถือของข้อมูลและความรู้ที่ค้นพบแต่ละด้าน

5. สรุปวิสัยทัศน์ระดับจังหวัดและโจทย์เพื่อการวิจัยในอนาคต

บทที่ 2

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้จังหวัดศรีสะเกษ

สรุปองค์ความรู้แต่ละด้าน

1. ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ชชาติพันธุ์ และลักษณะทางกายภาพ

ประวัติการตั้งถิ่นฐาน

จากการศึกษาสภาพภูมิประเทศในจังหวัดศรีสะเกษในบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล ราชวงศ์สุโขทัยได้มีโครงการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นชุมชน มีการขุดค้นพบภาชนะดินเผาที่มีอายุใกล้เคียงกับยุคบ้านเชียง พบร่องรอยการถลุงโลหะและทำเกลือ ซึ่งชุมชนเหล่านี้จะร้างไปและตั้งขึ้นใหม่ตามสภาพการอพยพของประชาชนออกมา ร่องรอยชุมชนและชุมชนเมืองมีปรากฏทั่วไป เช่น ที่เมืองศรีสะเกษ เมืองแคน บ้านโนนสูง บ้านสวนใหญ่ บ้านโนนแคด มีการขุดพบไหสีดินบรรจุกระดูก และเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก จึงสันนิษฐานได้ว่ามีชุมชนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษประมาณสองพันปีมาแล้ว

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 อาณาจักรขอม (เจนละ) ซึ่งก่อตั้งอาณาจักรโดยเจ้าชายจิตรเสน หรือพระเจ้ามเหศวรรมัน (กรมศิลปากร : 2532 น. 92) มีศูนย์กลางทางปกครองที่นครจำปาศักดิ์ ภายหลังจากทางการเมืองเข้ามาในท้องถิ่นที่เป็นจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน มีการก่อสร้างสถาปนาศรีวิไลยคอง (ปราสาทเขาพระวิหาร ศรีสุทนต์เขตร ปรางค์พลาญแก้วแห่งใหญ่) เป็นที่สถิตของพระศิวะและเทพเจ้าบิราภ และสร้างปราสาทหินเพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาพราหมณ์เป็นอันมาก จนได้ชื่อว่า “ศรีวิไลยคองปราสาทขอม”

จากศิลาจารึกวัดสระกำแพงใหญ่ระบุมีการขยายแก้ว แคว้น เขิน ทอง ข้างทาส เป็นลำดับๆ ซึ่งช่วงนี้เองในสมัยนั้นที่ปรากฏในศิลาจารึกคือ เมืองสะดุกอ้าพิล หรือเมืองมะขามแก้วหรือ สระกำแพงใหญ่ที่ตั้งใกล้บริเวณปราสาทหินสระดักดีสิทธิ์ มีเจ้าหญิงขอมเสด็จมาครองแก้ว และระพระมหากษัตริย์หลายพระองค์หลายวาระ นอกจากนี้ยังมีการสร้างปราสาทอีกมากมายตามชุมชนเพื่อเป็นศาสนสถาน เป็นโรงพยาบาลหรือโรคพยาบาล เป็นที่พักคนเดินทางหรือเรือนไม้ไผ่ ใช้

คัลลัมแดงและอิฐปิ่นหรือตุ๊กตาร้าง สลักหินทรายเป็นลัทธิเทพเจ้าต่าง ๆ ศาสนา และคงเป็น
อารยธรรมของศรีละแวก ที่มีมานานนับพันปี

ประมาณ พ.ศ. 2260 - 2261 ปะลาบสมัยกรุงศรีอยุธยา คนลาว คนกูย อพยพ
เข้ามาในเขตจังหวัดศรีสะเกษมากขึ้น มีการก่อตั้งเมืองศรีนครเขตโดยลาวจำปาศักดิ์ ที่บริเวณ
เขตเทศบาลศรีสะเกษทุกวันนี้ ต่อมาถูกกวาดต้อนกลับไปนครจำปาศักดิ์ เมืองศรีนครเขตจึงร้าง
ไประยะหนึ่ง มีการสร้างเมืองกตะปิตาโดยชาวเมืองเขมรข้ามเขาฉะไล พวกกูยมีความชำนาญ
ด้านการผลิตธำมรงค์ ได้คล้องช้างส่งถวายกษัตริย์อยุธยา จนกระทั่งถูกเรียกว่าชาวส่วยจนทุกวันนี้

พ.ศ. 2302 ข้างเมืองของพระเจ้าเอกทัศ กษัตริย์องค์สุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา
แตกโรนมา โปรดเกล้าฯให้ทหารเอกสองพี่น้อง เข้าใจว่าเป็นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกษัตริย์
(ทองด้วง) และเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) ขณะยังมีฐานะชั้นผู้น้อย นำทหารจำนวนสามสิบคน
มาตามช้างเผือก และมาพบกับหัวหน้าชาวกูย 8 คน ช่วยกันจับช้างเผือกให้ทหารเอกสองพี่น้อง
นำกลับมา หัวหน้าชาวกูยมีหน้าที่ควบคุมชาวกูยและเขมรป่าดง สนส่งส่วยไปยังกรุงศรีอยุธยา
ซึ่งเป็นเหตุให้ชาวอยุธยาเรียกผู้ไปส่งส่วยว่าชาวส่วย ชาวกูยเองก็ยกย่องว่าเป็นส่วยในที่
สุดเพราะการส่งส่วยนี้เอง ฐานันดรศักดิ์ที่หัวหน้าชาวกูยได้รับในตอนแรกคือฐานนายกอง
ปกครองดูแลควบคุมคนกลุ่มคนที่จะยกฐานะขึ้นเป็นเมือง หัวหน้าในช่วงต้นของการตั้งถิ่นฐาน
ได้แก่ หลวงแก้วสุวรรณ (ตากะจะ) และหลวงปราบ ๖ ชื่อยะยัง แห่งบ้านสี่แยกที่มดงลำตา

ส่วนที่นำไปบรรณาการในสมัยนั้นมี ช้าง ม้า แกะสน ขางสน ปืนนก งาช้าง
ขี้ผึ้ง เสา สน ของกำ สร้างความพอใจแก่ราชสำนักอยุธยามาก จึงได้เลื่อนบรรดาศักดิ์หลวงแก้ว
สุวรรณและตากะจะ เป็นพระไกรภักดีศรีนครลำดวน และให้รวมสามช้างเผือก บูธ เขมรป่าดง ตั้งเป็น
เมืองให้ปกครองดูแลเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นใน ปี 2306 คือ เมืองนครลำดวน ตั้งอยู่ที่บ้านดงใหญ่
พร้อมด้วยเมืองอื่น ๆ อีก 4 เมืองในเขตใกล้เคียงกัน ได้แก่ เมืองขุขันธ์ สังขะ สุรินทร์ และรัตนบุรี
ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ถือได้เป็นจุดเริ่มต้นของอิทธิพลไทยที่มีต่อบริเวณนี้ ซึ่งมีบันทึกไว้ใน
พงศาวดาร (จังหวัดศรีสะเกษ : 2629 น. 22)

พ.ศ. 2321 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ศึก (ทองด้วง) และสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (บุญมา) ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ได้เกณฑ์ทัพ
จากเมืองนครลำดวนไปด้วย และได้ประสมทัพนครลำดวน อัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐาน
ยังกรุงธนบุรีได้ ผู้ร่วมไปราชการสงครามมีความดีความชอบ พระไกรภักดีศรีนครลำดวน

เจ้าเมืองนครลำดวนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เลื่อนขึ้นเป็นพระยาโหราภักดีศรีนครลำดวน หลังจากพระยาโหราภักดีศรีนครลำดวนคนแรกถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2422 หลวงปราบ (เชียงชุม) ขึ้นเป็นพระยาโหราภักดีศรีนครลำดวนแทน ได้ย้ายเมืองจากบ้านดงใหญ่ไปตั้งเมืองใหม่ชื่อเมืองชูนันท์และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาชูนันท์ภักดีศรีนครลำดวน มีพระโอรส 3 ท่านคือ จันทน์ ลูกเลี้ยงที่นำมาจากสงครามเป็นผู้ช่วยเจ้าเมือง

พ.ศ. 2325 พระภักดีภูธรสงคราม (อู่) บุตรชายพระยาโหราภักดีศรีนครลำดวน (ตากะจะ) ขุดตั้งเมืองศรีสะเกษขึ้นที่โนนสาธะ และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยารัตนวงศา (อู่) เจ้าเมืองศรีสะเกษคนแรก ในสมัยที่ศรีสะเกษจึงมีเมืองสำคัญสองเมืองคู่กันคือเมืองชูนันท์ มีเจ้าเมืองครองเมืองต่อมาทั้งสิ้น 8 คน และเมืองศรีสะเกษ มีเจ้าเมืองครองเมืองต่อมาทั้งสิ้น 4 คน จนกระทั่งมีการปฏิรูปปกครอง ยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง เมื่อ พ.ศ. 2430 ผู้เป็นเจ้าเมืองเดิมถูกปรับตำแหน่งเป็นนายอำเภอ และแต่งตั้งข้าหลวงจากส่วนกลางมาทำกับปกครองแทน

พ.ศ. 2430 หลวงเดนิย์พิทักษ์ เป็นข้าหลวงกำกับราชการเมืองชูนันท์คนแรก พระยาลำดวนหาสินดี (พุ่น) เป็นคนต่อมา เมื่อขึ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. 2433 พระยานครบุรีระจินต์ (เงินพริ้ว) ได้รับการแต่งตั้งแทน พ.ศ. 2447 พระยานครบุรีระจินต์ได้ย้ายศาลากลางเมืองชูนันท์มาตั้งที่ศาลากลางทุกวันนี้ แต่ใช้ชื่อว่าศาลากลางเมืองชูนันท์ตามเดิม และเปลี่ยนฐานะเป็นศาลากลางจังหวัดชูนันท์เมื่อ พ.ศ. 2459 ส่วนเมืองชูนันท์เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอห้วยเหนือ จนกระทั่ง พ.ศ. 2491 จึงเปลี่ยนชื่อจังหวัดชูนันท์ เป็นจังหวัดศรีสะเกษ และเปลี่ยนชื่ออำเภอห้วยเหนือ เป็นอำเภอชูนันท์เมื่อกรมที่ดินจนทุกวันนี้ (จังหวัดศรีสะเกษ : 2529 , น.30)

ประวัติศาสตร์จังหวัดศรีสะเกษจึงมีความสลับซับซ้อนกว่าจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากมีการลดบับสิ้นเปลี่ยนชื่อทั้งระหว่างเมืองที่สำคัญสองเมืองคือ เมืองชูนันท์ และเมืองศรีสะเกษ และในที่สุดยึดถือเมืองศรีสะเกษเป็นหลักในการจัดตั้งเป็นชื่อจังหวัด

ชาติพันธุ์

จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่าถิ่นถิ่นที่อยู่ของชน 4 เผ่า คือ เขมร ลาว ส่วย เขลียง ปัจจุบันนี้มีความกลมกลืนกันทางด้านวัฒนธรรม ต่างกันเฉพาะสำเนียงภาษาเท่านั้น ชาวเขมร

เป็นพวกแรกที่ได้นำมาสู่ดินแดนที่สามนี้ได้ เนื่องจากถูกเกณฑ์มาสร้างปราสาทหลายแห่ง และสร้างถนนสู่ปราสาทเหล่านั้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าสุริยวงศาที่ 1 (พ.ศ.1656-1693) และพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ.1724-1761)

ชาวลาอพูพเข้ามาทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ราวพุทธศตวรรษที่ 21 เข้ามาอยู่แถบอีสานกลาง ราว พ.ศ. 2261 และอพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองขุขันธ์เป็นจำนวนมากในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี จากทางกวาดต้อนจากสงครามที่หลวงปราบ (เชียงช้าง ไบรบด้วย)

“ส่วย”เป็นเผ่าที่น่าสนใจ เคยมีคำเรียกคนศรีสะเกษว่า“ส่วยศรีสะเกษ” ที่มาจากเป็นเพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีว่า เมื่อแรกตั้งเป็นเขตปกครองขึ้น พลเมืองประกอบด้วยชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมรเป็นส่วนใหญ่ ชนเผ่ามอญ-เขมรนี้เรียกตนเองว่า “กูย” แต่คนไทยเรียกว่า “ส่วย” หรือ “เขมรป่าดง” เพราะผู้คนเหล่านี้ต้องเสียส่วยให้แก่รัฐและบริเวณที่อาศัยอยู่ก็เป็นป่าดงไม้ดกความเจริญ

ชาวส่วยมีอยู่เป็นจำนวนมากในขณะ บริเวณติดต่อกับเขาคงวัก ตรงกันข้ามกับอำเภอขุขันธ์ ระหว่างตึกกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2320-2350) กองทัพไทยไปตีแขวงจำปาศักดิ์ แขวงขัติยโค ขงลาว ได้กวาดต้อนมอญกลุ่มพวก “เขมรป่าดง” เข้ามาอยู่ ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ และสุรินทร์ จำนวนมาก ทั้ง 3 หมื่นคน ในขณะที่พลเมืองทั้งประเทศมีเพียง 6 ล้านคน เขมรป่าดงที่ข้ามเขตเข้ามาทางโดยชนโคกใจจะกระจายอยู่ตามฝั่งใต้ของแม่น้ำมูล ในเขตจังหวัดสุรินทร์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี แต่อยู่หนาแน่นที่สุดในจังหวัดศรีสะเกษ

ก่อน พ.ศ. 2450 ศรีสะเกษยังเป็นเมืองส่วยทั้งเมือง (เจตร. ภูมิศักดิ์ : น.433) มีพวกลาวเวียงเข้าไปตั้งหมู่บ้านแทรกอยู่ตามหมู่บ้านส่วยไม่กี่แห่ง แต่เนื่องจากวัฒนธรรมลาวสูงกว่าและมีความชำนาญในการผลิตก็ดีกว่า จึงสามารถดึงดูดชาวส่วยให้หันมาใช้ชีวิตแบบลาวรวมทั้งพูดภาษาลาวด้วยสิ้นส่วยจึงออกเสียงสระ“เอือ”ได้ ในขณะที่ลาวเวียงจะออกเสียงได้เฉพาะสระ “เอื่อ” ชาวส่วยปรับตัวได้เร็ว ปัจจุบันจึงสลับกับลาว หรือกลายเป็นลาวไปเกือบทั้งหมด ดังนั้นชาวศรีสะเกษดั้งเดิมจึงมีคำทนายและรูปร่างแบบส่วยตระกูลชอลโคธมเจ็ทน์ คือมอญผสมเขมร มีรูปร่างใหญ่ โหล่งกว้างเป็นเหลี่ยม แต่พูดภาษาลาวและใช้วัฒนธรรมลาว

ชาวเยอ คือ ชาวลัวยที่ยังคงรักษาความเป็นชาติเดิมของตน ไม่กลมกลืนกับวัฒนธรรมลาว ปัจจุบันมีอยู่ไม่มากนักจึงกลายเป็นชนกลุ่มน้อย เรียกว่า "เยอ" ในปัจจุบัน (จิตร ภูมิศักดิ์ น. 434) ทุกวันนี้ จะมีชาวเยอใน อำเภอราษีไศล ที่บ้านร้องโคก บ้านใหญ่ บ้านโนน บ้านกลาง บ้านหลุมไผ่ บ้านดอนเรือ บ้านนาถือ ตำบลเมืองคง บ้านจิก บ้านกลาง ตำบลจิกตั้งแรกของ อำเภอราษีไศล บ้านกุง บ้านสาม บ้านหนองไฮ ตำบลกุง ถึงอำเภอศิลาลาด บ้านโนนคือ ตำบลโพนคือ บ้านหมื่น ตำบลกุ่ม อำเภอเมืองศรีสะเกษ บ้านปราสาทเยอ ตำบลปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง บ้านลำโพงโคเคียว ตำบลพนมสวัสดิ์ อำเภอพยุห์ ภาวที่พูดคล้ายกับภาษาลัวย แต่สำเนียงเพี้ยนไปจากถิ่นเดิมหรือ

ลักษณะทางกายภาพ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นส่วนหนึ่งของอีสานใต้ ล้อมรอบด้วยจังหวัดนครราชสีมาบุรีรัมย์ สุรินทร์ และอุบลราชธานี ที่มีความคล้ายคลึงกันด้านกายภาพ จนไม่อาจแยกแยะได้ จังหวัดศรีสะเกษตั้งจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร ประกอบด้วยภูเขาพนมดงรักทางด้านทิศใต้ อันเป็นต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสาย และเป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา พื้นที่ลาดเชิงลงไปทางทิศเหนือ สู่ลุ่มแม่น้ำมูลและเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ลักษณะเด่นเป็นเนินรูปทรงค่อการพัฒนามนุษย์ของลุ่มลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ จึงจำเป็นต้องอาศัยอิทธิพลของลมพายุไต้ฝุ่น พายุโซนร้อน และพายุดีเปรสชั่น จากทะเลจีนใต้ช่วยในการทำการเกษตรที่ได้ผล

สภาพป่าทั่วไปด้านทิศใต้ที่เป็นป่าต้นน้ำลำธาร กำลังมีการบุกรุกแผ้วถางป่าอย่างหนักเกินกว่ากำลังของเจ้าหน้าที่ทางราชการจะปกป้องได้ มีช่องทางระบายน้ำไหลติดต่อกับประเทศกัมพูชาถึง 40 ช่อง สภาพเช่นนี้มีผลกระทบต่อยะชาชนในระหว่างที่มีการสู้รบกันในประเทศกัมพูชา มีการอพยพประชาชนชาวกัมพูชามาไว้บริเวณป่าต้นน้ำลำธาร ก็จากการปล้นสะดมหรือกองกำลังติดอาวุธ ไร่นาบ้านที่นาบ้านคนและสัตว์เลี้ยง แรงงานต่างชาติดูถูกยังคงมีในเขตป่าเขาด้านทิศใต้ของจังหวัด

การรักษาความปลอดภัยในแนวชายแดน ในเขตจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16 จากค่ายบดินทรเดชา อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร มาตั้งฐานปฏิบัติการในพื้นที่อำเภอไพรบึง ประกอบด้วย กรมทหารพรานที่ 23 จำนวน 7 กองร้อย

กองกำลังทหารพราน กองทัพบก ส่วนแยกที่ 16 จำนวน 2 กองร้อย กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 124 หมวดปฏิบัติการพิเศษ ตำรวจภูธร จังหวัดศรีสะเกษ กองร้อย อต.จ.ศบ.ที่ 1 กองร้อย อต.จ.ศบ.ที่ 2 ค่ายวัฒน.อ.หนองคาย ค่ายวัฒน.อ.อุบลรัตน์ และ ค่ายวัฒน.อ.กันทรลักษณ์

สภาพพื้นที่บางส่วนของอำเภอกันทรลัทธิ ขุนหาญ ศรีวิไล และเบญจลักษ์ มีพื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่ง เป็นจุดเด่นของพื้นที่ และถูกจัดอยู่ใน ตระกูลอนุรักษ์ชั้นสูง (พ.ร.บ.ดินที่ 28) อันเกิดจากการทับแนวของดงว่า ดินมีสีแดง ชาติพันธุ์พันธุ์ไม้ เรียกว่า ดงดินแดงหรือภูดินแดง เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด มีผลผลิตจำนวนมาก เช่น กล้วย ข้าวโพด พืชทอง มะละกอส ขางพารา เฉากู เหียน กระเทียมและผักต่าง ๆ เพราะปลูก หน่นเจริญกันไปได้ตลอดปี

ในสี่เขตตอนกลางและด้านทิศเหนือของจังหวัด เป็นที่ราบและที่ราบลุ่มน้ำตาม
ลำน้ำต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น ห้วยหลวง ห้วยเหินหือ ห้วยพาด ห้วยระยองและที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล มีป่าทุ่ง
ป่าทาม อันเป็นระบบนิเวศวิทยาที่มีน้ำไหลลวกท่วมในลุ่มน้ำฝน มีสภาพอาหารที่มักเกิดพายุพัดถล่ม
สมบูรณ์ จึงสามารถใช้ทำปศุสัตว์ได้โดยทั่วถึงโดยมีการปลูกพืชผักสวนครัว นาป่าน ไร่หรือปลูกลำไย
เป็นที่ลาดระดับเพื่อการเก็บองุ่น หรือทำการประมง แต่ขณะมีบางส่วนมีผู้เข้ามาครอบครองโดย
การถมที่ลุ่ม ทนถมน้ำ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓

ปัจจุบันมีการก่อสร้างทำนบ ผ่าน เขื่อน ขุดลอกคลอง ในพื้นที่ทั่วจังหวัด ศรีสะเกษ ในลำน้ำคำคัญประมาณ 19 ลำน้ำ หนองน้ำ บึงและกุด ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศ วิทยาคือ มีแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรและการบริโภค แต่ในบางจุดที่เคยมีน้ำคือ เขตที่ปลูกพืชอ ยากทำนบหรือฝายกั้นมา กลับขาดน้ำเพราะมีการเก็บกักไว้ไม่ปล่อยให้ไหลตามธรรมชาติ และ แหล่งน้ำส่วนหนึ่งมีปัญหาแล้งขาดน้ำ เนื่องจากการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก การประกอบ การอุตสาหกรรม การปล่อยน้ำเสียจากการอุปโภคบริโภคลงไปยังแหล่งน้ำธรรมชาติ

ลักษณะภูมิอากาศค่อนข้างร้อนในฤดูร้อนถึง 40 องศาเซลเซียส และเฉลี่ยทั้งปี ประมาณ 26 - 28 องศาเซลเซียส ฤดูฝนมีฝนตกเฉลี่ยประมาณปีละ 1,200 - 1,400 มิลลิเมตร ยกเว้นถ้ามีพายุเข้ามามากของพายุดีเปรสชั่นจะมีฝนตกชุก ในหน้าหนาวอากาศจะหนาวและแห้ง อุณหภูมิตลอดปีถึง 10 องศาเซลเซียส

2. ประชากร แรงงาน และผู้ด้อยโอกาส

ประชากร

จากสถิติกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ สิ้นปี 2540 จังหวัดศรีสะเกษมีประชากรทั้งสิ้น 1,422,527 คน เป็นชาย 709,966 คน หรือร้อยละ 49.90 หญิง 712,567 คน หรือร้อยละ 50.10 และจากการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2539 พบว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล มีเพียงร้อยละ 2.70 ขณะที่อีกร้อยละ 97.30 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ประชากรจำแนกตามหมวดอายุ พบว่า กลุ่มอายุ 20-24 ปี มีมากที่สุด ร้อยละ 11.40 รองลงมาได้แก่กลุ่มอายุ 25-29 ปี ร้อยละ 10.35 และกลุ่มอายุ 15-19 ปี ร้อยละ 10.27 ตามลำดับ กลุ่มอายุที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 85 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 0.37

อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่อำเภอกันทรลักษ์ คิดเป็นร้อยละ 13.2 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาได้แก่อำเภอขุขันธ์ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอวาริชโคตร อำเภอกันทรารมย์ อำเภอขุนหาญ อำเภอเมืองศรีสะเกษ ตามลำดับ อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดได้แก่อำเภอกัมพูทร คิดเป็นร้อยละ 0.76 ของประชากรทั้งจังหวัด

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ณ สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2538 อัตราเฉลี่ยความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่จังหวัด ประมาณ 156 คนต่อตารางกิโลเมตร

ความเคลื่อนไหวและภาวกระจายตัวของประชากรในรอบ 30 ปี (พ.ศ.2513 ,2523 และ 2533)

ประชากรของจังหวัดศรีสะเกษ ณ วันที่ 1 เมษายน 2513 มี 796,295 คน เป็นชายร้อยละ 48.8 หญิงร้อยละ 51.2 ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีเพียงร้อยละ 1.71 ขณะที่อีกร้อยละ 98.29 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลหรือเขตชนบท สืบเนื่องมาคือ ในปี 2523 จำนวนประชากรของจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็น 1,063,253 คน เป็นชายร้อยละ 49.61 หญิงร้อยละ 50.39 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ร้อยละ 1.89 นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 98.11 ส่วนการสำรวจครั้งล่าสุดปี 2533 จำนวนประชากรของจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็น 1,286,121 คน เป็นชายร้อยละ 49.53 หญิงร้อยละ 50.47 อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 2.70 และนอกเขตเทศบาลร้อยละ 97.30 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : รายงานการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 , 2523 และ 2533)

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ทำการสำรวจในปี 2538 ระหว่างปี 2513 ถึง 2523 ประชากรของจังหวัดศรีสะเกษเพิ่มขึ้น 268,958 คน และระหว่างปี 2523-2533 เพิ่มขึ้น 222,868 คน แสดงว่าในช่วงสิบปีหลัง การเพิ่มของประชากรอยู่ในอัตราต่ำกว่าช่วงสิบปีแรก จำนวนประชากรที่เพิ่มเฉลี่ยมากกว่าประชากรที่เบี่ยงเบนในทุกรอบของการสำรวจ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อเท็จจริงในระดับชาติ

อนึ่ง เห็นได้ชัดเจนว่ามีการกระจายตัวของการอยู่อาศัยในเขตเทศบาลเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากร้อยละ 1.71 ในปี 2513 เป็นร้อยละ 1.89 ในปี 2523 และเพิ่มเป็นร้อยละ 2.30 ในการสำรวจครั้งล่าสุด เมื่อปี 2533

ประชากรจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามจังหวัดที่เกิดสำรวจใน ปี 2523 พบว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยร้อยละ 98.99 ผู้ที่เกิดในต่างประเทศส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เกิดในประเทศจีน กัมพูชา และลาว ตามลำดับ ผู้ที่เกิดในจังหวัดศรีสะเกษเอง มีร้อยละ 93.57 ผู้ที่เกิดในจังหวัดอุบลราชธานี มีมากรองลงมาประมาณร้อยละ 1.89 รองประชากรทั้งหมดในจังหวัด ผู้ที่เกิดในจังหวัดสุรินทร์ กรุงเทพมหานคร บังกลาเทศ และเวียดนาม มีมากรองลงไปตามลำดับ แสดงว่าหากไม่เลิกกรุงเทพมหานครแล้ว ประชากรที่เกิดในจังหวัดอื่นล้วนเป็นจังหวัดใกล้เคียงทั้งสิ้น

การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นโดยทั่วไป ซึ่งมีสาเหตุหลักไม่ทางานต่ำในทางถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว จากผลการสำรวจเมื่อปี 2513 มีประชากรอายุ 5 ปีขึ้นไปของจังหวัดศรีสะเกษย้ายภูมิลำเนา รวม 53,822 คน เป็นจากมากกว่าหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการย้ายระหว่างจังหวัด ระหว่างปี 2518-2523 ประชากรชายอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปที่อยู่ในเขตเทศบาล เป็นผู้ที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่นร้อยละ 11.75 ส่วนประชากรนอกเขตเทศบาลเป็นผู้ย้ายมาจากจังหวัดอื่นเพียงร้อยละ 1.79 และระหว่างปี 2528-2533 มีประชากรย้ายมาจากจังหวัดอื่นเข้ามาอยู่ในจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 27,882 คน โดยเน้นการย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเทศบาลมากกว่านอกเขตเทศบาลเช่นเดียวกัน สถานที่ที่ผู้ถูกถอนการย้าย หากไม่เลิกกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม จะได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา และบุรีรัมย์ มากที่สุดตามลำดับ ส่วนสาเหตุของการย้ายส่วนใหญ่เป็นการย้ายตามบุคคลในครัวเรือน

จากข้อมูลสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง สรุปว่า ในปี 2535 จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนประชากรย้ายเข้าสูงเป็นอันดับที่หกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 5.73) รองจาก นครราชสีมา อุบลราชธานี ชอนแก่น อุตรธานี และบุรีรัมย์ ส่วนการย้ายออกนั้น ในปี 2534 มีประชากรจังหวัดศรีสะเกษย้ายออกสูงเป็นอันดับที่ห้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 6.93) รองจาก สุรินทร์ อุบลราชธานี และขอนแก่น โดยมีจำนวนย้ายคิดกประมาณกว่า 6 หมื่นคน การย้ายนี้มีลักษณะเป็นการย้ายออกมากกว่าย้ายเข้าสุทธิ ระหว่างช่วงปี 2531-2534

ประชากรในเชิงเศรษฐกิจ

จากประมาณการล่าสุดโดยสำนักงานแรงงานและสถิติการสังคมจังหวัด ศรีสะเกษ คำนวณจากจำนวนประชากร ณ สิ้นปี 2540 ซึ่งมีทั้งสิ้น 1,422,627 คน เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานร้อยละ 53.77 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เป็นผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน ซึ่งได้แก่ ผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี นักเรียนนักศึกษาเต็มเวลา ผู้ทำงานบ้าน ผู้ไม่สามารถทำงานได้ เช่น ผู้พิการ ผู้ป่วย และอื่น ๆ ร้อยละ 46.33 ในจำนวนผู้อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมด เป็นผู้มีงานทำ ร้อยละ 90.72 เป็นผู้ไม่มีงานทำร้อยละ 3.28 ส่วนของผู้ว่างงานจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผู้ที่เคยมีงานทำจำนวนมากจะถูกเลิกจ้างในภาวะที่เศรษฐกิจฝ่อเหี่ยว จากตัวเลขผู้ว่างงานและผู้ถูกเลิกจ้าง ณ เดือนพฤษภาคม 2541 มีผู้ว่างงานถึง 17,399 คน ผู้ถูกเลิกจ้าง 1,578 คน

ข้อมูลจากรายงานการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ ปี 2533 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายที่กำหนดให้ประชากรอายุ 13 ปี ขึ้นไปอยู่ในกำลังแรงงาน (ส่วนหน้านี้กำหนดที่อายุ 11 ปี) พบว่า ประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดถึงร้อยละ 92.48 รองลงมาคือ ผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า ร้อยละ 2.23 ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 3.06 ข้างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตหรือกรรมกร ร้อยละ 1.24 ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านบริการต่าง ๆ ร้อยละ 0.79 ตามลำดับ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการขนส่งไม่มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง 21 คน หรือร้อยละ 0.004 เท่านั้น ที่อาจเป็นเพราะว่าศรีสะเกษ ไม่มีท่าอากาศยาน หรือ อาจมีแต่ยังไม่มีการขุดขุดนำมมาใช้ก็ได้

เมื่อเทียบกับสถานการณ์การทำงานของประชากรอายุ 13 ปี ขึ้นไป ที่มีงานทำในปี 2539 พบว่า ผู้มีสถานภาพเป็นนายจ้าง มีร้อยละ 0.18 ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้างมี

ร้อยละ 31.38 ลูกจ้างรัฐบาล ร้อยละ 3.12 ลูกจ้างเอกชน ร้อยละ 0.16 ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 2.77 และผู้ทำธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างมีมากที่สุดถึงร้อยละ 62.37 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีสัดส่วนถึงร้อยละ 66.48 ของผู้ทำธุรกิจในครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้างทั้งหมด

การอพยพแรงงาน

แบบแผนของการอพยพแรงงานของชาวศรีสะเกษ เป็นไปในลักษณะเกี่ยวกับการอพยพแรงงานของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด งานวิจัยหลายชิ้นสรุปผลว่า ชาวชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มประชากรที่มีภาวะเคลื่อนย้ายสูง การอพยพมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มรายได้ของครัวเรือน ผู้อพยพทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่เป็นคนโสด หญิงมีคู่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว จะอพยพเพื่อหางานทำน้อยลง ในขณะที่ชายจะยังคงอพยพหางานทำตามฤดูกาลตามมีตามเกิด ปลายทางของการอพยพแรงงานส่วนใหญ่คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล การอพยพตามฤดูกาลมีเป็นจำนวนมากที่มุ่งไปจังหวัดขอนแก่น ในภาคกลางเพื่อรับจ้างทำงานเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะอพยพไปหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ระหว่างเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน และจะกลับถิ่นฐานเดิมในช่วงเดือนมกราคม - พฤษภาคม

สำหรับจังหวัดศรีสะเกษ สถิติของผู้อพยพไปทำงานต่างถิ่น ทั้งในจังหวัดตนเอง และต่างจังหวัด ซึ่งได้จาก กทช.2 ค. ปี 2540 พบว่ามีทั้งสิ้น 56,736 คน ไม่ได้แยกชาย - หญิง เป็นผู้อพยพมาจากตำบลทุหมงมพิสัย มากที่สุดถึง 11,087 คน รองลงมาคือ อำเภอกันทรวิชัย 8,083 คน อำเภอขุขันธ์ 5,613 คน นอกนั้นเป็นอำเภอที่มีผู้อพยพต่ำกว่า 5,000 คน อำเภอที่มีผู้อพยพร้อยที่สุดคือ อำเภอพยุห์ และอำเภอบึงบูรพ์

ประเภทงานที่มีผู้อพยพไปทำงานต่างถิ่น ส่วนใหญ่พบว่าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ร้อยละ 55.13 รองลงมาได้แก่ การประกอบอาชีพส่วนตัว ร้อยละ 19.93 งานบริการ ร้อยละ 15.56 งานเกษตร ร้อยละ 7.55 และงานเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ ร้อยละ 0.15

ในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเริ่มจากเดือนมกราคม 2540 จนถึงปัจจุบัน ได้มีผู้ที่อพยพไปทำงานต่างถิ่นถูกเลิกจ้าง และเดินทางกลับจังหวัดส่วนหนึ่ง เพราะผู้ที่มาแจ้งว่าถูกเลิกจ้างและต้องการความช่วยเหลือจากสำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคม ระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2540 มีจำนวน 765 คน เป็นชาย 595 คน หญิง 170 คน

ประเภทความช่วยเหลือที่ต้องการ ส่วนใหญ่ประสงค์ให้ช่วยหางานใหม่ ร้อยละ 60.39 รองลงมา ต้องการฝึกอาชีพ ร้อยละ 6.54 ต้องการให้ช่วยเหลือในการประกอบอาชีพอื่น ร้อยละ 6.49 ต้องการความช่วยเหลือในด้านการศึกษา ร้อยละ 3.27 และด้วยวิธีอื่น ๆ ร้อยละ 24.31 เป็นที่น่าสังเกตว่าความสนใจที่จะยกย่องประกอบอาชีพทางการเกษตรของผู้ที่เคยอพยพไปหางานทำในต่างถิ่นมีน้อย ส่วนคนถูกเลิกจ้างและว่างงานมีขึ้นเดือนมิถุนายน 2541 มีจำนวน 1,578 คน ได้รับการแก้ไข 97 คนผู้ว่างงาน 17,399 คน ได้รับการแก้ไข 8,789 คน

คุณภาพชีวิตของประชากร

มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากร วัดจากคุณภาพชีวิตที่อยู่อาศัย การครอบครองที่อยู่อาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จากผลสำรวจมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากรจังหวัดศรีสะเกษโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและมีความแตกต่างกันพอสมควรระหว่างครัวเรือนในและนอกเขตเทศบาล โดยร้อยละ 88 ของครัวเรือนทั้งสิ้น มีที่อยู่อาศัยที่สร้างขึ้นด้วยวัสดุถาวร ไม้ได้แก่ ไม้ และซีเมนต์ ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ดินเป็นของตัวเองที่อยู่ในฐานะเจ้าของหรือเช่าซื้อ ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล สัดส่วนการมีไฟฟ้าใช้ และการใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะ อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินสองสัปดาห์ และเครื่องสูบน้ำเพื่อการเกษตรไว้ในครอบครองสูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ในขณะที่ครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีมาตรฐานความเป็นอยู่ในเรื่อง การมีน้ำประปาใช้ การใช้ก๊าซเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร การมีสิ่งปลูกสร้างลักษณะ การมีโทรทัศน์สีเหนือกว่าครัวเรือนนอกเขต

ประชากรผู้ด้อยโอกาส

“ผู้ด้อยโอกาส” ในความหมายที่กว้าง หมายถึงผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข การเลี้ยงชีพและไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย รวมทั้งผู้ที่ประสบปัญหาในฐานเพศต่าง ๆ ทำได้ไม่ตามาตรปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองสมควรปฏิบัติ หรือจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ รวมทั้งผู้ถูกทอดทิ้งในสังคม แผนพัฒนาฯ สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 น. 4

หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่
ได้แก่ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง
ศึกษาธิการ ในส่วนขององค์กรเอกชนได้แก่ องค์การเอกชน มูลนิธิ สมาคม และองค์กรพัฒนา
ประโยชน์ต่างๆ จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีองค์กรเอกชนเข้ามาดำเนินกิจกรรมน้อยมากเมื่อ
เทียบกับจังหวัดใกล้เคียง

ลักษณะปัญหาของผู้ด้อยโอกาสจังหวัดศรีสะเกษ ในระยะแรก ๆ จะเป็นปัญหา
พื้นฐานที่นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันของสังคม เช่น ปัญหาด้านสุขภาพหรือสาธารณสุขมูลฐาน
และปัญหาด้านการศึกษา แต่ปัญหาในระยะนี้ไม่มีความชัดเจนพอ เนื่องจากขาดการเก็บรวบรวม
ข้อมูล และญาติพี่น้องหรือคนในชุมชนจะช่วยเหลือกันเอง ในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน
ปัญหาสังคมในจังหวัดศรีสะเกษได้เพิ่มความหลากหลายและเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นตาม
ความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระดับชาติ จำนวนประชากรในจังหวัดเพิ่ม
ขึ้น แต่สัดส่วนจำนวนที่ดินทำกินมีลดลง ความสามารถของประชาชนในการพึ่งพาตนเองน้อยลง
ปัญหาความยากลำบากในการดำรงชีวิต ทำให้ประชาชนกลุ่มด้อยโอกาสเพิ่มจำนวนมากขึ้น
เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กที่ถูกทอดทิ้ง สตรีกลุ่มเสี่ยง และผู้สูงอายุที่ขาดสุขภาพสมบูรณ์ เป็นต้น
(สัมภาษณ์ นายทศศักดิ์ สิงห์ทอง ตำแหน่งงานประจำสำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2541)

จำนวนผู้ด้อยโอกาสจังหวัดศรีสะเกษ จากการสำรวจข้อมูล สคค. ใน 195 ตำบล
2,030 หมู่บ้าน 190,370 คน/เจ็ดหมื่นเจ็ดพันเจ็ดร้อยสามสิบแปด ปีดังนี้

เด็กกำพร้า	14,455 คน
เด็กถูกทอดทิ้ง	3,222 คน
เด็กที่เลขามือออกจากบ้าน	872 คน
ผู้พิการ :	
- พิการมากกว่า 1 อย่าง (พิการซ้ำซ้อน)	1,745 คน
- ตาบอด	1,876 คน
- หูหนวก / เป็นใบ้	1,781 คน
- พิการทางก้นเข่าอ่อนไหว (พิการแขนขา ลำตัว)	4,407 คน
- พิการพาแปะต่ำ	2,339 คน
- พิการช่วยเหลือตนเองไม่ได้	1,593 คน

จากข้อมูลนี้ จะเห็นว่ายังขาดข้อมูลกลุ่มเยาวชนที่มีปัญหา สดวกกลุ่มเสี่ยง และ
จำนวนครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งควรมีการจัดเก็บให้สมบูรณ์ในโอกาสต่อไป พื้นที่ในจังหวัดที่มี
กลุ่มผู้ถือครองโอกาสทางการศึกษามาก ได้แก่ เขตพื้นที่อำเภอด้วยดัดพัน อำเภอปรางค์กู่ อำเภอ
ไพรบึง และอำเภออุบลรัตน์ สำหรับผู้พิการมีมากในเขตพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอภูสิงห์ อำเภอ
ขุนหาญ อำเภออุบลรัตน์ และอำเภอเบญจลักษ์ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากผลกระทบของความเป็น
พื้นที่ชายแดน ที่มีการสู้รบอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น จากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน จำนวนของครอบครัวรายได้
น้อย เด็กบกพร่องทั้ง สดวกกลุ่มเสี่ยงเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก รวมทั้งจำนวนผู้สูงอายุ ซึ่งเกิดจากฐาน
โครงสร้างประชากรและความเจริญทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้สถิติโดยเฉลี่ยสูงขึ้น
เรื่อย ๆ

เพื่อระงับปัญหาผู้ด้อยโอกาสในสังคม รัฐโดยกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวง
แรงงานและสวัสดิการสังคม ได้หาทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส โดยการจัดตั้งศูนย์
สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจำนวน 2,255 ศูนย์ ในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อดำเนินการสำรวจ
ข้อมูลและจัดทำทะเบียนราษฎรที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเกี่ยวกับด้านแรงงานและสวัสดิ
การสังคม และจัดให้บริการช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาซึ่งคาดหมายว่า ในช่วงวิกฤติ
เศรษฐกิจ รัฐจำเป็นต้องระดมงบประมาณและบุคลากรเพื่อการนี้ และนำข้อมูลรณกิจ
ประกอบการนำมาใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาประชากรผู้ด้อยโอกาสในระยะยาวต่อไป

3. การเมืองการปกครอง

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นที่สนใจของ
สื่อมวลชนและชนทุกชนชั้น จากการศึกษากฎประวัติจังหวัดศรีสะเกษในอดีตที่ประกอบด้วยคนหลาย
ภาษา เช่น ลาว เขมร ลัวะ เขมร ซึ่งมีวัฒนธรรมพื้นฐานทั้งที่แตกต่างและเหมือนกัน พบว่า
ในขณะต้นขณะตั้งเมืองอุบลรัตน์ มีความขัดแย้งในทางการเมืองระหว่างชนชั้นปกครองคือ เจ้าเมือง
กับกรมการเมือง จนกระทั่งมีชาวขอมแยกเมืองมาตั้งเมืองศรีสะเกษ มีการฟ้องร้องซึ่งกันและกันไป
ยังกรุงเทพมหานครหลายครั้งหลายหน มีการปลดเจ้าเมืองหรือลงโทษกรมการเมืองหลายครั้ง
เช่น กรณีการวิวาทแย่งชิงเขตแดนระหว่างเมืองศรีสะเกษกับเมืองอุบลรัตน์ กรณีเจ้าเมืองอุบลรัตน์วิวาท
กับกรมการเมืองอุบลรัตน์ เจ้าพระยานครราชสีมาและพระยาปลัดทองคำ ต้องเดินทางมาไกลเกลี่ย

ระบอบนครนิเวศ การปฏิรูปการปกครองจากระบอบเจ้าเมืองเป็นราชการส่วนภูมิภาค รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการลุกขึ้นเรียกร้องต่อรัฐบาลกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบต่างๆ เช่น กรณีลี้ภัย กรณีกบฏมีบุญท้าวบุญจันทร์ ทั้งสองกรณีทางรัฐบาลสามารถปราบปรามได้สำเร็จและระบอบนครนิเวศก็ดับวูบไป กรณีท้าวติง ท้าวฮู กรมการเมืองสุรินทร์ ที่เขาโจททักห่างไปเข้ากับฝรั่งเศสและรัฐบาลไม่สามารถบริหารจัดการได้ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในส่วนของนิเวศการเมืองภาคอีสาน ทั้งนี้ปัญหาคความอดอยากของประชาชนและความแห้งแล้งของพื้นที่ รวมทั้งการถูกละเมิดสิทธิทางชนชาติ ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2400-2500 กลุ่มนิเวศการเมืองอีสาน รวมทั้งนิเวศการเมืองจากจังหวัดศรีสะเกษ ถูกคุกคามเสรีภาพและชีวิตจำนวนมากจากเจ้าหน้าของรัฐ ซึ่งมีผลมาจากความขัดแย้งระหว่างคณะทหารนิยมฝ่ายเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ การเปิดกบฏสันติภาพเมื่อ พ.ศ. 2495 มีราษฎรชาวบ้านดุงอุด อำเภอนิเวศ จังหวัดศรีสะเกษ ถูกจับกุมจำนวนหนึ่ง ดำเนินงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : 2540 น. 69 -63)

ต่อมาในยุคที่รัฐบาลทหารเรืองอำนาจเมื่อ พ.ศ.2500 ราษฎรชาวจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนิเวศการเมือง นิเวศการศึกษา พ่อค้า ประชาชน และชาวบ้านดุงอุด ได้ถูกจับกุมเป็นจำนวนมากที่สุดกว่าทุกจังหวัดในประเทศไทย การจับกุมคุมขังราษฎรผู้เคลื่อนไหวทางสันติ นำไปสู่การผลักดันประชาชนให้ก้าวเข้าไปสู่การเป็นแนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนถึงเหตุการณ์วันทวิปิโยศ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์รุนแรงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 6 ตุลาคม 2519 ส่งผลให้ประชาชนชาวจังหวัดศรีสะเกษส่วนหนึ่ง เข้าร่วมกับกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการปะทะกันในเขตชายแดนอำเภอบุณฑุกและอำเภอบุรินทร์เป็นประจำ การเคลื่อนไหวในช่วงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ในจังหวัดศรีสะเกษมีการจัดกิจกรรมเป็นขบวนการ เพื่อหนุนช่วยองค์กรประชาธิปไตยในกรุงเทพมหานคร และมีในปัจจุบันการเคลื่อนไหวของสมาชิกคนจน คณะราษฎรกรรไกรย้อยภาคอีสาน (สภยอ) ก็จะมีแกนนำเป็นชาวจังหวัดศรีสะเกษ และเกี่ยวข้องกับปัญหาของจังหวัดศรีสะเกษ เช่น กรณีที่ทำกินในเขตบุณฑุกหนองบัว เขตป่าสงวนแห่งชาติห้วยทรายธารณะประโยชน์ทับที่ทำกิน การเรียกร้องขอ

ค้าขายในการสร้างเขื่อนและฝาย โดยมีประชาชนชาวจังหวัดศรีสะเกษ ผู้ได้รับความเดือดร้อน
ในกรณีต่าง ๆ เข้าร่วมการชุมนุมในแต่ละครั้งถึงในจำนวนมาก

ในด้านการเมืองในระบบรัฐสภา จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่าเป็นจุด
เริ่มต้นทางการเมืองในหลายด้านทั้งในด้านที่ทั้งประสงค์และไม่ทั้งประสงค์ ก็เช่นปี พ.ศ. 2500 มี
นักการเมืองที่นับถือกันว่าเกินกว่าครึ่งและมีคุณภาพในสมัยเริ่มแรก เช่น นายเทพ ใจบุญจิต
นายบุญจันทร์ พรหมคุณ นายบุญทะ จำปาพันธ์ นายพรชัย แสงจำจ้ ซึ่งในยุคนั้นเรียกว่าเป็น
นักการเมืองฝ่ายซ้าย ต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ใน พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา มีพฤติกรรมของ
การนำคนต่างท้องถิ่นเข้ามาสมัคร ส.ส.จำนวนมาก และเริ่มการหาเสียงเลือกตั้งโดยการไปตั้ง
ศาลแพ่งแก่ประชาชน จนกระทั่งมีการกล่าวถึง ส.ส.ปลาบึกเค็ม ส.ส. น้ำปลา ส.ส.หมาหลง
ส.ส.ชื่อเลื่อง ผู้นำทีมงานคณะกรรมการพัฒนาอรรพวงแห่งชาติ (2540 : 2549 : 114) เป็นสาเหตุให้มีการ
การปฏิรูปการเมืองและจัดวางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อแก้ปัญหา

ปัจจุบันจังหวัดศรีสะเกษแบ่งการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็น 20 อำเภอ 2 กิ่ง
อำเภอ 204 ตำบล 2,323 หมู่บ้าน ส่วนการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยเทศบาล
เมือง 1 แห่ง สุขาภิบาล 13 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเริ่มมีการจัดตั้งใน พ.ศ. 2538
จำนวน 181 แห่ง พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ทำให้มีการเลือกตั้ง
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นครั้งแรก สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษมี
36 คน

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรซึ่งเห็นความหวังของการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยโดยประชาชนมีส่วนร่วม แต่จากความเห็นของกรรมการ อบต. ส่วนที่มาจาก
เลือกตั้งในจังหวัดศรีสะเกษได้ให้ภาพว่า อบต. มีอุปสรรคในการดำเนินงาน เนื่องจากเก็บภาษี
ได้น้อย เงินอุดหนุนจากรัฐไม่เพียงพอ ผู้นำชุมชนบางส่วนขาดวิสัยทัศน์ มองผลประโยชน์เฉพาะ
หน้า มักจะให้อิทธิพลถึงงบประมาณไม่ให้เกิดหมู่บ้านของตนเอง โครงการที่ชาวบ้านเสนอส่วนใหญ่
มักจะเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น ถนนเข้าหมู่บ้าน ส่วนโครงการพัฒนาอาชีพ หรือการเกษตรจะไม่ค่อย
สนใจ

4. เศรษฐกิจ

ภาพเศรษฐกิจของจังหวัดศรีสะเกษในภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศ (รศ.ศาสตราจารย์มหาวิทวัสส์ 2539 น.5-1) ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดซึ่งเป็นตัวที่วัดภาพเศรษฐกิจของประชากรในจังหวัดพบว่ารายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร

จากหน่วยงานหลักของบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2537 จังหวัดศรีสะเกษ มีรายได้ทั้งสิ้น 20,240,351,000 บาท (เปรียบเทียบกับค่ามวลราคาตลาด) รายได้เฉลี่ยของประชากร 14,960 บาท ต่อคนต่อปี (จังหวัดศรีสะเกษ : 2540, น.10) รายได้จากการค้าส่งค้าปลีกสูงเป็นอันดับแรก คิดเป็นร้อยละ 28.36 ตามด้วยผลผลิต รายได้จากการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 23.70 รายได้จากการบริการ คิดเป็นร้อยละ 15.07 จากการก่อสร้าง คิดเป็นร้อยละ 7.29 และจากการบริหารราชการและการปกครองในประเทศ คิดเป็นร้อยละ 7.59 นอกเหนือจากรายได้อื่น ๆ

ประชากรจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม จะเห็นได้จากครัวเรือนเกษตรกรรมมีถึง 178,439 ครัวเรือน จำนวนเกษตรกร 1.1 ล้านคน (อุตสาหกรรมจังหวัดศรีสะเกษ 2540 น. 7) ภาพทางเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตและระดับราคาพืชผลทางเศรษฐกิจ พืชผลหลักทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง หอมแดง กระเทียม ข้าวโพด ปอเทือง อ้อย ฯลฯ ส่วนอาชีพที่สำคัญรองลงมา คือ อุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรูปไม้ผลิตภัณฑ์จากไม้ การค้าและบริการ ในปี พ.ศ.2539 จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่ทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 63.37 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด พืชผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญ มีดังนี้

1. ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำรายได้มากเป็นอันดับ 1 ของจังหวัด มีการเพาะปลูกทุกอำเภอ ผลผลิตมีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ประมาณร้อยละ 55.64 เป็นข้าวเจ้า พานิชัยจังหวัดศรีสะเกษ 2540 น. 13) จึงเป็นข้าวหอมมะลิที่ปลูกได้ดีในเขตดินเค็มบริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ปริมาณการผลิตข้าวของจังหวัดศรีสะเกษอยู่ลำดับที่ 7 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (รศ.ศาสตราจารย์มหาวิทวัสส์ 2539 น. 5-2) ที่ขึ้นปลูกจำนวนมาก ได้แก่ อำเภอขุขันธ์ เมืองราษีไศล อุทุมพรพิสัย โพธิ์ไทรงาม รัตนวาปี รัตนารักษ์ รัตนารักษ์ ขุนหาญ ประจักษ์ และวังหิน การทำนาได้พัฒนา

จากภาวะน้ำท่วมเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้เวลาการลำเลียงลดลง แต่เพิ่มค่าใช้จ่ายซื้อขายผ่านญาติที่เรือ
ผลิตโดยอุตสาหกรรมขนาดเล็กและเพิ่มต้นทุนการผลิต

2. ข้าวโพด ส่วนมากเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลิตเพื่อการค้า ผลิตได้มากเป็น
ลำดับที่ 5 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปริมาณการผลิต 450 กิโลกรัมต่อไร่ ปลูกมากที่อำเภอ
กันทรลักษ์ ศรีสะเกษ ขุนหาญ และน้ำเกลี้ยง

3. ถั่วลิสงแห้ง ผลิตได้มากเป็นอันดับที่ 15 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ปลูกมากที่อำเภอภูสิงห์ ขุนหาญ กันทรลักษ์ ศรีสะเกษ กันทรารมย์ ขุขันธ์ และน้ำเกลี้ยง

4. หอมแดง จังหวัดศรีสะเกษ ผลิตหอมแดง ได้มากขึ้นตั้งแต่เริ่มของภาคตะวันออกเฉียง
เหนือและของประเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539 น. 6 -3) โดยผลิตได้ร้อยละ
08 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประมาณร้อยละ 40 ของประเทศ ปลูกมากที่อำเภอ
ยางชุมน้อย ราชโกลด กันทรารมย์ กันทรลักษ์ เมือง และวังหิน การปลูกหอมแดงขึ้นอยู่กับการ
ขาดแคลนหอมแดงของภาคเหนือ ลำบากอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นแหล่งผลิตใหญ่ที่สุด ในปีการ
ผลิต 2538/2539 มีผลผลิต 35,481 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,887 ตัน/ไร่ ปีการผลิต 2539/2540 มี
ผลผลิต 42,649 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,122 ตัน/ไร่ ในปีการผลิต 2541 ที่อำเภอที่ไม่พบหอมแดง
ไม่ผลิตรายปี หอมแดงจำนวนมากทางชุมน้อยมีผลผลิต 8,748 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,249 ตัน/ไร่

5. กระเทียม จังหวัดศรีสะเกษ ปลูกกระเทียมได้ผลผลิตมากเป็นอันดับหนึ่งของ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกมากที่อำเภอกันทรลักษ์ ศรีสะเกษ ขุนหาญ ขุขันธ์ และกันทรารมย์

6. ปอแก้ว ผลิตได้มากเป็นอันดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกมากที่
อำเภอศรีรัตนะ เบลุจลักษ์ ภูสิงห์ ยางชุมน้อย ขุนหาญ และกันทรลักษ์

7. ถั่วลิสง ผลิตได้มากเป็นอันดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกมากที่
อำเภอศรีรัตนะ เบลุจลักษ์ ภูสิงห์ ยางชุมน้อย ขุนหาญ และกันทรลักษ์

8. พืชเศรษฐกิจอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมี การปลูกยางพาราในอำเภอ
กันทรลักษ์ ขุนหาญ ศรีรัตนะ รวมทั้ง มะละกอ มะเขือ ถั่วเขียว มะม่วง ลิ้นไข่ ที่ปลูกได้
ผลดีและเมื่อ ต้นปี พ.ศ. 2541 มีความต้องการพริกเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากชาวต่างชาติปลูกพริกใน
ดินไม่ได้ผล ส่งผลให้ราคาพริกสูงขึ้นระหว่างกิโลกรัมละ 70 -100 บาท พริกจึงสามารถหารายได้
แก่เกษตรกรผู้ปลูกพริกในจังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะที่อำเภอกันทรารมย์และอำเภอวังหิน

เศรษฐกิจภาคการเกษตร

ผลิตภัณฑ์จังหวัดภาคเกษตรกรรม ณ ราคาประจำปี จังหวัดศรีสะเกษ ปี 2537 มีมูลค่าทั้งสิ้น 6,192,627,991 บาท แบ่งเป็น 6 สาขา คือ สาขาพืช 5,093,339,369 บาท สาขาปศุสัตว์ 558,660,985 บาท สาขาบริการทางการเกษตร 320,524,758 บาท สาขาประมง 140,324,090 บาท สาขาแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย 71,151,924 บาท สาขาป่าไม้และผลิตภัณฑ์จากป่า 626,865 บาท ขณะที่ปี 2538 มีผลิตภัณฑ์จังหวัดภาคเกษตรกรรมเป็น 7,537,084,778 บาท

สถิติการปลูกพืชในจังหวัดศรีสะเกษ ปี 2538/2539 ที่นำมาคำนวณรายได้เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จากพืชพบว่า พืชเศรษฐกิจสำคัญจำนวนมากได้ตกสำรวจ โดยเฉพาะพืชมก ไม่มติดหลายรายการซึ่งปลูกได้ผลดีในจังหวัดศรีสะเกษ อย่างไรก็ตามหากคิดมูลค่าผลผลิตเพิ่มเฉพาะธัญพืชกรรมจะมีมูลค่าสูงถึง 7,956,526,735 บาท

ผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดศรีสะเกษ หากพิจารณาจากตัวเลขนี้เปรียบเทียบกับตัวเลขเฉลี่ยระดับประเทศ จะเห็นว่าอยู่ในระดับต่ำ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วจะอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก ซึ่งได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ถั่วลิสง ปอเทือง กระเทียม และหอมแดง เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่และประชากรใกล้เคียงกัน ซึ่งได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ ราชนครินทร์ ขอนแก่น สุรินทร์ ร้อยเอ็ด จะอยู่ในระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์ผลของผลผลิตของพืชเศรษฐกิจรวม พบว่ามูลค่าผลผลิตรวมของจังหวัดศรีสะเกษสูงใกล้เคียงกับจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดร้อยเอ็ด

การเลี้ยงสัตว์

จังหวัดศรีสะเกษมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งานและจำหน่ายเพื่อการเสริมรายได้ การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญได้แก่ กระบือ โค สุกร เป็ดไข่ เป็ดเนื้อ เป็ดเทศ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ ทั้งเป็นการเลี้ยงในครัวเรือนและการเลี้ยงเพื่อการค้า เมื่อเปรียบเทียบจำนวนสุติสัตว์และสัตว์ปีกกับจังหวัดอื่น ๆ

ในภาคตะวันออกก็ยิ่งเห็นชัดแล้ว จังหวัดศรีสะเกษมีการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ มากในระดับ
ต้น ๆ

จำนวนกระบือ อันดับ 1 จังหวัดอุบลราชธานี 340,959 ตัว รองลงมาคือจังหวัด
ขอนแก่น 304,501 ตัว จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับที่ 8 จำนวน 247,158 ตัว จำนวนโค
อันดับ 1 จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 290,194 ตัว รองลงมาคือจังหวัดอุบลราชธานี 216,568
ตัว จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับที่ 10 จำนวน 129,713 ตัว อย่างไรก็ดี จากผลการขึ้นที่
สาธารณะสำหรับภาคเลี้ยงสัตว์และทุ่งหญ้าอาหารสัตว์ที่นับวันจะหมดไป การเลิกใช้แรงงานสัตว์
ในการทำการเกษตรและคมนาคม รวมทั้งโรคระบาดที่แพร่ใน โค กระบือ ทำให้แรงจูงใจในการ
เลี้ยงสัตว์ประเภทนี้ลดลงมาก

จำนวนสุกร อันดับ 1 จังหวัดนครราชสีมา 230,835 ตัว อันดับ 2 จังหวัดสุรินทร์
106,349 ตัว จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในอันดับ 4 จำนวน 67,042 ตัว นอกจากนี้จังหวัดศรีสะเกษก็
มีเกิดเป็นอันดับ 4 จำนวน 490,017 ตัว และไก่ อยู่ในอันดับ 6 จำนวน 2,241,197 ตัว จึงถือได้
ว่าจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับแนวหน้าของภาคและยังมีศักยภาพที่จะเลี้ยงเพิ่มได้อีก เนื่องจาก
จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสุกร และสัตว์ปีกอย่างยิ่ง ทั้งนี้
เนื่องจากมีพื้นที่ว่างสำหรับการเลี้ยงสัตว์มาก

การประมง

การประมงน้ำจืดเป็นอาชีพหนึ่งที่ประชาชนจังหวัดศรีสะเกษนิยมทำควบคู่กับ
เลี้ยงสัตว์ จากรายงานของสำนักงานประมงจังหวัดศรีสะเกษ ใน ปี พ.ศ. 2539 มีการเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำจืด เช่น ปลาดุก ปลาดูบเพียน ปลานิล ปลาโง และปลาอื่น ๆ จำนวน 13,474 ครัวเรือน
จำนวน 20,348 บ่อ ในพื้นที่ 10,172 ไร่ ปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้ 3,756,136.62 กิโลกรัม
นอกจากนี้ยังมีอาชีพการประมง 61,812 ครัวเรือน ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 6,726,560 กิโลกรัม
จากแหล่งน้ำธรรมชาติ ปัจจุบันมีการขายนับเพื่อจับปลาในแหล่งน้ำสาธารณะ ทำรายได้ให้กับ
หมู่บ้านหลาย ๆ แห่งในจังหวัดศรีสะเกษ เช่น หนองบัวสง ตำบลหนองบัวสง กิ่งอำเภอศีลาจักษ์
จะมีรายได้จากการขายบัตรจับปลาปีละ 100,000 - 200,000 บาททุกปี และดำเนินการติดต่อกับ
มาทำปีแล้ว การจำหน่ายบัตรเพื่อจับปลาในแหล่งน้ำสาธารณะมีทั่วไปหลายแห่งเพื่อนำรายได้ไป
สร้างสาธารณูปโภคประโยชน์ให้ท้องถิ่น ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องจักรกลในการจับปลาน้ำจืด

คนงานรวม 6,143 คน เป็นชาย 4,750 คน เป็นหญิง 441 คน (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด
ศรีสะเกษ: 2540, น. 42) เมื่อจำแนกสถานประกอบการตามเงินทุน พบว่า สถานประกอบการ
ขนาดเล็ก (เงินลงทุนไม่เกิน 10 ล้านบาท) มี 2,415 แห่ง หรือร้อยละ 99.7 ของจำนวนสถาน
ประกอบการทั้งหมด สถานประกอบการขนาดกลาง (เงินลงทุนตั้งแต่ 10 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 100
ล้านบาท) มี 8 แห่ง หรือร้อยละ 0.3 การประกอบอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเทศบาล
เมืองศรีสะเกษ และสุขาภิบาลต่าง ๆ และเป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก มีคนงานระหว่าง
1 - 4 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ : 2540, น. 7,10)

การประกอบอุตสาหกรรมในจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมเกษตร ประกอบด้วย อุตสาหกรรมสีข้าว อัดปอ ร่มของหมอบ ทำ
แป้งขนมจีน และทำแป้งมันสำปะหลัง มี 2,299 แห่ง เงินลงทุน 451,278,325 บาท

2. อุตสาหกรรมก่อสร้าง ประกอบด้วยอุตสาหกรรมมีหิน อุตสาหกรรมผลิตเตาเผาอิฐจาก
ดินเหนียว ทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต และคอนกรีตผสมสำเร็จ จำนวน 29 แห่ง เงินลงทุน
95,171,900 บาท

3. อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ประกอบด้วยอุตสาหกรรมทำไอศกรีม ปรุงของ
แปงกวาดพริก และหมักไม้คอง มี 27 แห่ง เงินลงทุน 88,942,600 บาท

4. อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ เชื้อไม้ แปรรูปไม้
บุคาธิปัดสี ทำประตูหน้าต่าง กระจกจากไม้ เครื่องเรือนไม้ เครื่องตกแต่งภายในมี 13 แห่ง
เงินลงทุน 31,950,000 บาท

5. อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ประกอบด้วย อุตสาหกรรมดัดเย็บเสื้อผ้า มี
เพียง 1 แห่ง เงินลงทุน 4,000,000 บาท

6. อุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก ประกอบด้วย อุตสาหกรรมพลาสติก ผลิตภัณฑ์
ทำภาชนะบรรจุพลาสติก ทำถุงพลาสติก มี 4 แห่ง เงินลงทุน 11,252,400 บาท

7. อุตสาหกรรมโลหะและเครื่องโลหะ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมกลึงโลหะมี 3 แห่ง เงิน
ลงทุน 3,375,000 บาท

8. อุตสาหกรรมบริการ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมซ่อมรถยนต์ ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปใช้
งานการบริการ ซ่อมเครื่องจักรการเกษตร มี 42 แห่ง เงินลงทุน 83,180,000 บาท

๑. อุตสาหกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมประกอบตู้เย็น ตู้แช่แข็ง แบริ่งบรรจุ
ก๊าซ ซ่อมเครื่องยนต์ เตาหั่นซีเมนต์ ผลิตภัณฑ์ผ้าและรองเท้า โรงพิมพ์ ห้างเย็น มี 5 แห่ง เงิน
ลงทุน 13,417,000 บาท

การขยายตัวของสถานประกอบการอุตสาหกรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535-2539 พบว่า
ปี 2536 ลดลงจาก ปี 2535 คิดเป็นร้อยละ 1.29 ปี 2537 เพิ่มขึ้นจาก ปี 2536 คิดเป็นร้อยละ 0.21
ปี 2538 ลดลงจากปี 2537 คิดเป็นร้อยละ 0.12 และปี 2539 เพิ่มขึ้นจากปี 2538 คิดเป็นร้อยละ
0.46 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ 2540 น. 138) จากตัวเลขดังกล่าว จะเห็นว่าอัตราการ
ขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากหรือเกือบคงที่ ดังปรากฏว่า ในปี
2540 (มกราคม - มิถุนายน 2540) มีสถานประกอบการอุตสาหกรรมตั้งใหม่เพียง 17 แห่ง ลงทุน
111,117,000 บาท คนงาน 232 คน ในจำนวนนี้ เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก 16 แห่ง เงิน
ลงทุน 58,117,000 บาท คนงาน 117 คน สถานประกอบการขนาดกลาง 1 แห่ง เงินลงทุน
63,000,000 บาท คนงาน 115 คน

เศรษฐกิจภาคพาณิชย์รวมและบริการ

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ รายงานว่าในปี พ.ศ.2539 ร้านค้าจดทะเบียน
มีจำนวนทั้งสิ้น 3,539 แห่ง แบ่งหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 8 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด 764 แห่ง และ
บริษัทจำกัด 37 แห่ง (พาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ 2540. น. 23) ร้านค้าส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอ
เมืองศรีสะเกษ ส่วนที่เหลือกระจายอยู่ในอำเภอสืบ ๆ ในจำนวนนี้ขนาดใหญ่ที่มีการเลิกกิจการ
ต่าง ๆ ครบวงจร มีเพียงแห่งเดียวในจังหวัดศรีสะเกษ

สำหรับธนาคารพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษมีสาขาธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น 22 สาขา
ธนาคารออมสิน 6 สาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจำนวน 9 สาขา และ
หน่วยย่อยของธนาคาร ตามอำเภอต่าง ๆ จากรายงานของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ
เมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2539 ธนาคารพาณิชย์ทุกสาขา มีเงินฝากรวมทั้งสิ้น 7,365.3 ล้านบาท
เพิ่มขึ้นจากปี 2538 จำนวน 1,162.1 ล้านบาท มียอดสินเชื่อรวมทั้งสิ้น 9,801.9 ล้านบาท เพิ่มขึ้น
จากปี 2538 จำนวน 1,617.9 ล้านบาท และสินเชื่อบริการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การ
เกษตร จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3,322.9 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2538 จำนวน 674.8 ล้านบาท
(พาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ 2540, น. 36)

ด้านกิจการโรงแรมมีอยู่ทั้งหมด 11 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองศรีสะเกษ 9 แห่ง ที่อำเภอกันทรลักษ์ และอำเภอขุนหาญ อำเภอละ 1 แห่ง มีสถานบริการประเภทด้านอาหาร และภัตตาคารกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ส่วนกิจการด้านมหรสพ และโรงภาพยนตร์ ขึ้นเป็นที่นิยมในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2530 นั้น ขณะนี้ได้ปิดกิจการไป เกือบหมดแล้ว

ในด้านธุรกิจประเภทยานยนต์ มีบริษัทประเภทยานยนต์ ประกันชีวิต และประกันวินาศภัย รวม 25 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง 15 แห่ง นอกนั้นตั้งอยู่ที่อำเภอซึ่งมีเศรษฐกิจโดยรวมค่อนข้างดี ได้แก่ อำเภอกันทรลักษ์ กันทรารมย์ รุขันธ์ วะสีไคล และอุทุมพรพิสัย (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ : 2538 , น.26-27)

จังหวัดศรีสะเกษมีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 59 แห่ง (สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ : 2538 , น.24) อยู่ในอำเภอกันทรลักษ์มากที่สุด 18 แห่ง อำเภอเมือง 9 แห่ง

การลงทุนทางเศรษฐกิจ แนวโน้ม และโอกาส

ศึกษาภาพการลงทุนในจังหวัดศรีสะเกษ และแนวโน้มในอนาคตมีความเป็นไปได้ ดังนี้

1. ภาคการเกษตร

เกษตรกรรมเป็นภาคเศรษฐกิจที่จังหวัดศรีสะเกษมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาให้เป็นการผลิตในเชิงการค้าหรือธุรกิจเกษตรสูง เนื่องจากพื้นฐานเศรษฐกิจของจังหวัดศรีสะเกษขึ้นอยู่กับภาคการเกษตรและมีแนวโน้มเพียงพอสำหรับทำการเกษตรได้ตลอดปี จากการสร้างฝายกั้นแม่น้ำมูล 2 ฝาย คือ ฝายราษีไศล และฝายห้วยน้ำ การเปลี่ยนโครงการการผลิตภาคเกษตรโดย การกระจายไปสู่พืชใหม่ ๆ เช่น ไม้ดอก ไม้ประดับ การเพาะเห็ดฟางในท้องถิ่น การปลูกไม้ในเชิงการค้า การปลูกพืชน้ำมันครบวงจร นอกจากนั้นการบรรจุน้ำมันสินค้าเกษตร ก็มีคุณภาพเป็นไปได้ดี เช่น ข้าวบรรจุถุง ถั่วเขียวบรรจุถุง และพริกแห้งบรรจุถุง เป็นต้น นอกจากนี้การจัดตั้งสหกรณ์กลางสินค้าการเกษตรเช่น เช่น ลูกชิ้น ไข่กระเทียม เห็ดเหียง หมูหยอง หมูแผ่น หมูหวาน ก็มีศักยภาพเป็นไปได้สูง

อนึ่ง เป็นที่ทราบกันดีว่า ผลของเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2540 เป็นต้นมา ภาคเกษตรได้รับผลกระทบไม่น้อยกว่าภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นการผลิตเพื่อส่งออกก็จะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกับจังหวัดศรีสะเกษ โดยการจัดทำการเกษตรตามหมู่พระภูมิของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัวและเพื่อการจำหน่ายในวงวนเวียนกับ จะทำให้เกษตรกรเข้าสู่ขั้นตอนเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยไม่พึ่งพาตลาดโลก

2. ภาคอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมที่มีความเหมาะสมกับการลงทุนในจังหวัดศรีสะเกษคือ การลงทุนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเกษตร เช่น อุตสาหกรรมการถนอมอาหาร อุตสาหกรรมผลิตแป้งและผลิตภัณฑ์ข้าว อุตสาหกรรมผลิตไม้แปรรูป อุตสาหกรรมอาหารแบบครบวงจร อุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้กระป๋อง นอกจากนี้ ก็เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงาน เช่น อุตสาหกรรมผ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและชิ้นส่วน อุตสาหกรรมผลิตวัสดุซีเมนต์และชิ้นส่วน มีอยู่ช่วงเวลาประมาณ พ.ศ.2535 - 2538 มีความพยายามจะนำโรงงานอุตสาหกรรมมาเปิดเยื่อกระดาษ แต่ได้รับการต่อต้านจากท้องถิ่นทำให้อุตสาหกรรมนี้ระงับไป

3. ภาคพาณิชย์กรรมและบริการ

การลงทุนที่เป็นไปได้และมีโอกาสสูงคือ การสร้างศูนย์การค้าครบวงจร การลงทุนสร้างคลังสินค้าตามสถานีรถไฟ จังหวัดศรีสะเกษมีอยู่ถึง 10 สถานี เพื่อให้บริการผู้ต้องการขนส่งสินค้า และการลงทุนสร้างสถานีขนส่งสินค้าแบบครบวงจรซึ่งประกอบไปด้วยสถานีจอดรถทุก คลังเก็บสินค้าและมีกิจการผลิต เบเกอรี่

นอกจากนี้การลงทุนด้านบริการที่น่าสนใจในจังหวัดศรีสะเกษ คือ การลงทุนด้านการท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปะวัตถุสมัยขอมโบราณซึ่งมีอยู่มาก จำนวนมาก โดยให้มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และยังสามารถร่วมกับจังหวัดอุบลราชธานี ในการไปให้บริการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และยังสามาร่วมกับจังหวัดอุบลราชธานี ในการไปให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอินทรีย์ (แผนลงทุนจังหวัดศรีสะเกษ - 2540)

นโยบายการลงทุนของรัฐกำหนดให้จังหวัดศรีสะเกษอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุน เขตที่ 3 เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งผู้ประกอบการจะได้รับสิทธิประโยชน์หลายอย่าง เป็นต้นว่า ได้รับ

ยกเว้นอากรขาเข้าลำห้วยแร่จึงจกร ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี และต่อจากนั้นยังได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 ของอัตราปกติต่อไปอีก 5 ปี รวมทั้งอนุญาตให้หักค่าขนส่ง ไฟฟ้า และประปา 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่เริ่มมีรายได้

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2535-2539) เศรษฐกิจจังหวัดศรีสะเกษ มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.6 ต่อปี หากมีการกระตุ้นการลงทุนอย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามเป้าหมาย จังหวัดจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 12 ต่อปี แผนลงทุนจังหวัดศรีสะเกษ 2540) จุดที่นักลงทุนไปลงทุนในจังหวัดศรีสะเกษคือ ต้นทุนการขนส่งจะต่ำกว่าจังหวัดอื่นและจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีวัตถุดิบทางการเกษตรมีแรงงานจำนวนมาก ราคาที่ดินต่ำ และมีทำเลที่ตั้งเป็นทางผ่านจากจังหวัดทางฝั่งทะเลตะวันออกไปสู่จังหวัดอุบลราชธานี และประเทศลาว

5. การศึกษา

การจัดการศึกษาในอดีต

โรงเรียนในอดีตประกอบด้วยโรงเรียนประถมศึกษาที่ก่อตั้งโดยนักค้าอาชญากรรม พระราชบัญญัติประถมศึกษา 2464 ตามท้องที่ตำบลต่าง ๆ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีชื่อเสียงในอดีตคือโรงเรียนขุขันธ์ราชบุรีรัษฎกษัตริย์กษัตริย์เมื่อ พ.ศ. 2455 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย กับเฉพาะนักบริหารงาน โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดศรีสะเกษ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2482 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสตรีศรีสะเกษ กับเฉพาะนักบริหารงานใน ระดับชั้นรองศาสตราจารย์ โรงเรียนอาชีพ (อาชีวศึกษา) ในอดีต ประกอบด้วย โรงเรียนประถม วิทยาลัยกรรมกิจตั้งเมื่อพ.ศ. 2473 พัฒนามาเป็นโรงเรียนเกษตรกรรมศรีสะเกษ และเป็นวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษในที่สุด โรงเรียนการช่างชายและโรงเรียนการช่างสตรีศรีสะเกษ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2474 พัฒนามาเป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาศรีสะเกษ และวิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ ในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนรัฐบาลจัดขึ้นมีไม่เพียงพอ ในระยะหลัง ๆ จึงมีภาคเอกชนเข้ามาเป็นบทบาทในการจัดการศึกษาหลายแห่ง เช่น โรงเรียนดุสิตดุสิตปี ตั้งที่อำเภอขุขันธ์ โรงเรียนบุรีพัฒน์ ตั้งในเขตวัดหลวงต๋อนังคลาราม ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนเทพวิทยาได้ โรงเรียนสตรีเทพวิทยา ตั้งกลุ่มบ้านถ่านหินไฟศรีสะเกษ โรงเรียนเทพวิทยาเหนือ ตั้งในเขตวัดพระโค โรงเรียนทั้งสามแห่งเป็นของนายเทพ โชติพันธุ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ โรงเรียนมานิตวิทยาคม รองนายมานิต อุทธิเสน อดีตสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษตั้งที่วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม โรงเรียนสีหพันธ์ติตรองนายแก้ว สีหพันธ์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย ตั้งในอำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอขุขันธ์ และอำเภออุทุมพรพิสัย โรงเรียนเพิ่มพิทยาทังที่อำเภออุทุมพรพิสัย โรงเรียนราษฎร์ของนายสีม ไชยขยัค ที่อำเภอราษีไศล เป็นต้น บางแห่งได้พัฒนามาเป็นโรงเรียนของมูลนิธิ โรงเรียนของวัด และองค์กรศาสนา เช่น โรงเรียนรวมสินวิทยา โรงเรียนมหาพุทธาราม โรงเรียนวัดหลวงวิทยา โรงเรียนเบญจมิตรธรรมศรีมาศตวิทยา โรงเรียนนาวิวิทยา อำเภอเมือง โรงเรียนชุมชนลำราษฎรป่าไร่ อำเภอขุขันธ์ โรงเรียนปริยัติธรรมวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย โรงเรียนวิบูลวิทยา อำเภอวังหิน โรงเรียนนาวิรูปดัมภ์ อำเภอกันทรพิสัย โรงเรียนเอกชนส่วนหนึ่งได้ปิดตัวลงลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ และมีโรงเรียนรัฐบาลให้บริการอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนโรงเรียนเอกชนที่ยังคงเปิดทำการสอนได้มีบทบาทในการเสริมการจัดการศึกษาของรัฐให้ครอบคลุมพื้นที่ และประชากรมากยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน

ปัจจุบันในจังหวัดศรีสะเกษมีสถานศึกษาอันประกอบด้วย ศูนย์เลี้ยงเด็กกำพรช ๓๓๓ แห่งในวัด ศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์การศึกษาของโรงเรียนและศูนย์บริการทางการศึกษาอำเภอ โรงเรียนและวิทยาลัยทั้งสิ้น 1,361 แห่ง จำแนกดังนี้

- โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ 883 แห่ง แยกเป็น โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา 688 แห่ง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา 195 แห่ง

- โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา มี 91 แห่ง เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ทางเร่งต้นโรงเรียนราษฎร์ประชานุเคราะห์ 29 ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2537 และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชภัฏราชบุรีเมื่อ พ.ศ. 2540 มีหอพักให้นักเรียนอยู่ประจำ รับเด็กที่ด้อยโอกาสและให้นักเรียนได้รับบริการค่า ๗ เพิ่มจากปกติ

- โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมี 15 แห่ง เป็นโรงเรียนการกุศลของวัด 3 แห่ง โรงเรียนประเภทการศึกษาสงเคราะห์ 1 แห่ง โรงเรียนของมูลนิธิพระศาสนาคริสต์ 3 แห่ง ส่วนที่เหลือเป็นโรงเรียนเอกชนซึ่งดำเนินการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส เปิดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา 2541 มีจำนวน

นักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนรวม 7,888 คน เริ่มจากปีการศึกษา 2540 จำนวน 799 คน

- โรงเรียนในสังกัดอื่น เช่น สังกัดเทศบาลเมืองศรีสะเกษ 2 แห่ง คือโรงเรียนเทศบาล 1 (วัดเจียงอี) และโรงเรียนเทศบาล 2 (เขม็งคนานุสรณ์) เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมการศาสนา 6 แห่ง เป็นโรงเรียนสอนปริยัติธรรม และศาลาแม่ทัพด้วย ศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด 229 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็ก 108 แห่ง สังกัดกรมตำรวจ คือโรงเรียน ต.ช.ค. 1 แห่ง ที่อำเภอกันทรลักษ์

- ในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา 6 แห่ง คือวิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ วิทยาลัยการอาชีพศรีสะเกษ วิทยาลัยการอาชีพกันทรลักษ์ และวิทยาลัยการอาชีพขุนหาญ เปิดสอนวิชาชีพระดับ ปวช.ปวส. และหลักสูตรอาชีพระยะสั้น หลักสูตรเพิ่มทักษะวิชาชีพ และที่น่าสนใจ เช่น หลักสูตรชั้นเรียนดี พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ เป็นงาน

- วิทยาลัยสังกัดกรมพลศึกษา มี 2 แห่ง คือโรงเรียนกีฬาศรีสะเกษที่รับนักเรียนสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาเข้าเรียน และวิทยาลัยพลศึกษาศรีสะเกษที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีโดยเป็นโครงการร่วมกับสถาบันราชภัฏสุรินทร์

ในปีการศึกษา 2540 มีครูอาจารย์ทำการสอนทั้งสิ้น 13,215 คน แยกเป็นชาย 6,280 คน หญิง 6,935 คน ต่อจำนวนนักเรียนนักศึกษาทั้งสิ้น 206,346 คน อัตราส่วนครูอาจารย์ ต่อนักเรียน 1 : 22 คน จำแนกเป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 213,742 คน มีครูอาจารย์ทั้งสิ้น 10,338 คน อัตราส่วนครูอาจารย์ ต่อนักเรียน 1 : 21 ระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา 6,464 คน ครูอาจารย์ 2,378 คน อัตราส่วนครูอาจารย์ต่อนักเรียน 1 : 28 คน ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา 8,602 คน ครูอาจารย์ 375 คน อัตราส่วนครูอาจารย์ต่อ นักศึกษา 1 : 22 คน ถ้าพิจารณาจากอัตราส่วนครูต่อนักเรียนแล้วถือว่ามีจำนวนครูเพียงพอ

ในปีการศึกษา 2540 วุฒิมหาครูอาจารย์ที่สอนระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา รวมกัน จำนวน 13,215 คน พบว่าสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท 142 คน หรือร้อยละ 1.47 ระดับปริญญาตรี 11,035 คน หรือร้อยละ 83.50 ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 1,324 คน หรือร้อยละ 10.01 ระดับต่ำกว่าอนุปริญญาจำนวน 714 คน หรือร้อยละ 5.40 ตามลำดับ นับได้ว่าครูอาจารย์ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี ส่วนในระดับอาชีวศึกษา

และอุดมศึกษา มีครูอาจารย์ทั้งสิ้น 378 คน จำแนกเป็นวุฒิปริญญาเอก 1 คน หรือร้อยละ 0.26 ปริญญาโท 36 คน หรือร้อยละ 9.52 ปริญญาตรี 310 คน หรือร้อยละ 82.10 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า 36 คน หรือร้อยละ 9.52 ตำแหน่งอนุปริญญา 4 คน หรือร้อยละ 1.05 โดยเฉลี่ยครูอาจารย์ส่วนใหญ่มิได้มีวุฒิปริญญาตรีเช่นกัน

ถ้าส่วนการเข้าศึกษาของนักเรียนในจังหวัดพบว่าในปีการศึกษา 2539 สามารถจัดการศึกษาแก่นักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาอายุ 3 - 5 ปี ได้ร้อยละ 69.29 ในระดับประถมศึกษาอายุ 6 - 11 ปี ได้ร้อยละ 91.39 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 12 - 14 ปี ได้ร้อยละ 78.41 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับ ปวช. อายุ 15 - 17 ปี ได้ร้อยละ 29.08 ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา อายุ 18 - 21 ปี ได้ร้อยละ 1.99 จะเห็นได้ว่าอัตราการเข้าศึกษาต่อในระดับสูงของประชากรหรือละแวกค่อนข้างต่ำ ในปีการศึกษา 2540 มีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่เรียนต่อชั้น ม.1 จำนวน 2,054 คน หรือร้อยละ 11.62 นักเรียน ที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่เรียนต่อ 1,770 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30

การศึกษานอกโรงเรียน

สถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนทั้งในตัวจังหวัดศรีสะเกษและอำเภอต่าง ๆ รวม 23 ศูนย์ ดำเนินการในปีงบประมาณ 2539 โดยมีผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมาย 70,944 คน แยกเป็น กิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ 1,002 คน การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา 8,968 คน ระดับมัธยมศึกษาแบบปกติ 24,077 คน แบบขยายโอกาส 2,462 คน แบบประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. 140 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 9,312 คน การศึกษาสายอาชีพกลุ่มสนใจ 12,367 คน วิชาชีพระยะสั้น 18,610 คน

นอกจากนี้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนยังรับผิดชอบจัดและดูแลห้องสมุดประชาชน ซึ่งมีห้องสมุดประชาชนจังหวัด 1 แห่ง ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" 1 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 14 แห่ง และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 1,277 แห่ง ติดตั้งชุดอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมในสถานศึกษา และศูนย์การเรียน 158 จุด (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดศรีสะเกษ: 2540, น.13)

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา

มีความพยายามจะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้บุตรหลานของประชาชนชาว จัหวัดศรีสะเกษเข้าศึกษาเล่าเรียน เช่น สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีชั้นสูงของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยพยานาถ ในปี พ.ศ. 2540 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณ สำหรับการเตรียมการจัดตั้งสถาบันราชภัฏศรีสะเกษ ในพื้นที่สาธารณะในบึงน้ำ ตำบลโพธิ์ อำเภอมือ่ง ที่มีประชาชนบางส่วนไปครอบครอง แต่ไม่สามารถเปิดทำการสอนได้เนื่องจากขาด งบประมาณในการก่อสร้างอาคารสถานที่และอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเงิน เดือนและค่าจ้างสำหรับบุคลากรในสถาบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งเจ้าหน้าที่และผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย มาสำรวจเตรียมการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีชั้นสูง เมื่อ พ.ศ. 2537 โดยได้แยกแพร่เขตการดูแลการ ดำรง และแบ่งส่วนให้ประชาชนได้ทราบพร้อมการเตรียมที่ดินสำหรับจัดตั้งไว้แล้วที่ตำบล พงศครก อำเภอมือ่ง แต่ผลที่สุดก็ไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาอื่น ๆ และให้ทราบจากผู้เกี่ยวข้องว่าจังหวัดก็มีความหวังในการจัดตั้งสถาบันแห่งนี้

สำหรับวิทยาลัยพยานาถนั้น เริ่มกำหนดก่อสร้างเพื่อจัดตั้งในอีกประมาณ 2641 แต่เนื่องจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ จึงมีเพียงป้ายบอกสถานที่ก่อสร้าง ที่ป่าสาธารณะ บ้านจ้อ ตำบลน้ำคำ อำเภอมือ่ง เท่านั้น

ปัญหาในการจัดการศึกษา

จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่ามีคุณภาพการศึกษาต่ำ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นระดับ ประถมศึกษาจากการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการประมณ ศึกษาแห่งชาติ เปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ พบว่านักเรียนประถมศึกษาของจังหวัด ศรีสะเกษมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ จนกระทั่งมีการนำร่องจัดตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนที่ จังหวัดศรีสะเกษ จัดรายการออกกลางคันสูง จัดรายการศึกษาต่อในระดับสูงน้อย ภาคอุพ โทชนาการของเด็กสูงมากถึงประมาณร้อยละ 30 ขยงนักเรียนทั้งหมดติดต่อกันมาหลายปี จากการสำรวจภาวะหนี้สินพบว่าครูส่วนใหญ่มีหนี้สินมาก จึงอาจส่งผลกระทบต่อการจัดการ เรียนการสอนได้

สถาบันการศึกษาในระดับสูง เพื่อรองรับการศึกษาคือของนักเรียนที่สำคัญ เช่น วิทยาลัย สถาบันวิชาชีพ จะได้รับการพิจารณาให้จัดตั้งในจังหวัดศรีสะเกษเป็นลำดับท้าย ๆ หลังจากที่จัดตั้งในจังหวัดใกล้เคียงแล้ว จังหวัดอุบลราชธานี ข้าราชการจึงต้องส่งบุตรหลานไปศึกษาในต่างจังหวัด เช่น จังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา นครราชสีมา นครราชสีมา ตลอดจนกรุงเทพมหานครซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาสูงขึ้นในด้านค่าเรียนพาหนะ ค่าที่พัก และอื่น ๆ

การจัดการศึกษาแก่เด็กยากจน โดยความริบผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดศรีสะเกษ ทางรัฐบาลได้ให้มีการกู้ยืมเงินทางการศึกษา แก่นักเรียนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2540 จำนวน 108,319,000 บาท บริการนักเรียนจังหวัดศรีสะเกษ ได้ทั้งสิ้นจำนวน 5,537 คน ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กที่ยากจนได้มีโอกาสเรียนสูงขึ้น สำหรับเด็กพิการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษได้ทำการมอบครูผู้สอนเด็กพิการเป็นพิเศษจากโรงเรียนเด็กปกติ จำนวน 44 โรงเรียน และได้สำรวจนักเรียนที่มีสภาพร่างกายหรือสมองพิการ แล้วนำเข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติ ปีการศึกษา 2541 มีเด็กพิการเข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1,472 คน

6. การสาธารณสุข

การสาธารณสุขศรีสะเกษในอดีต

โรคภัยของการแพทย์และการสาธารณสุขในจังหวัดศรีสะเกษ มีหลักฐานที่ชัดเจนถึงคนไข้ไปในปี พ.ศ.1724 ครึ่งเมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชองค์สุดท้ายของเขมรขึ้นครองราชย์ ได้ทรงก่อสร้างปราสาทหินทรายภูมิจึง สาพนม พระขรรค์ บายน บันทายนมา และโรคภัยศาล (โรงพยาบาล) 102 แห่งซึ่งในจำนวนนี้ ปราสาทหินสระแก้วแพทย์โดย เจ้าอาวาสอุทุมพรพิสัย และปราสาทบ้านดอน อำเภอรามคำจวง จังหวัดศรีสะเกษ ก็คือ โรคภัยศาล (โรงพยาบาล) ตามจารึกที่พบที่ปราสาทพระขรรค์ ซึ่งมีรูปแบบและแผนผังแบบโรคภัยศาล จากการพบแผ่นจารึกสำริดของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ปราสาทบ้านโคกปราสาท อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (ศรีศักดิ์ วิถีโกตม : 2533 น. 471-472) ในโรคภัยศาลมีภาพรูป พระอิศวรลอร์ดเป็นองค์พระพุทธรูปแพทย์ คือ “พระโพธิ์ชัยคุวโฑรยาประภา”แผ่นจารึกดังกล่าว พรรณนาถึงความอุปถัมภ์บำรุงโรงพยาบาล มีนายแพทย์ บุรุษพยาบาล นางพยาบาล ฯลฯ ส่วนในบริเวณที่ตั้งของ

อุโบสถศาลนั้น นอกจากจะมีสระน้ำ หรือ บาราย ที่อยู่รอบนอก เพื่อให้ประชาชนได้อุปโภค บริโภค คำนปอกลิแล้ว ยังมีสระน้ำขนาดเล็ก อยู่ใกล้กับโรงพยาบาล ใช้เฉพาะนำมาทำยารักษาโรค หรือน้ำมนต์เท่านั้น ถือเป็นสระศักดิ์สิทธิ์ มีผู้เฝ้าระไวไม่ให้ผู้อื่นมาทำให้น้ำสกปรกได้

การแพทย์และสาธารณสุขในสมัยโบราณ คงยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาอีกหลายร้อยปี โดยได้รับความรู้สืบต่อ ๆ มาจากบรรพบุรุษ แถวภาค พหุสรีพงษ์ : การแพทย์พื้นบ้าน ในคู่มือการอบรมการแพทย์แผนไทย 2538 : น. 21 - 23) เป็นการดูแลรักษาสุขภาพแก่คนบ้าน (๕๐๐ Medicine) มีความหลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม วิถีวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ (สถาบันการแพทย์แผนไทย : คู่มือการอบรมการแพทย์แผนไทย 2538)

การสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษในอดีตซึ่งอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวงมาก สืบเนื่องมาจากการคมนาคมที่ถึงไม่เจริญเช่นปัจจุบัน ได้อาศัยแพทย์หรือหมอพื้นบ้านที่รักษาโรคเจ็บป่วยด้วยตำราแพทย์พื้นบ้านสืบทอดเรื่อยมา การก่อตั้งรพ.ศ. ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้เริ่มขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2457 เช่นเดียวกัน และต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการก่อตั้งโรงพยาบาลประจำจังหวัดศรีสะเกษขึ้น มีแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่ปฏิบัติงานประจำมาจนถึงปัจจุบัน แพทย์หรือหมอพื้นบ้านได้ลดจำนวนลงไปตามลำดับ

จังหวัดศรีสะเกษเริ่มจัดระบบการแพทย์และสาธารณสุขโดยทางราชการได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิรัช เป็นสาธารณสุขจังหวัดขึ้นในปี 2461 ประจำแผนกอนามัย สังกัดกระทรวงมหาดไทย ทำการ ณ อาคารศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ และได้มีบุคคลดำรงตำแหน่งตามมีจนถึงและตราบการณสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษตามลำดับ นับจากขุนเขตการวิรัช ในปี พ.ศ. 2461 จนถึงปัจจุบัน รวม 12 คน

ลักษณะการเจ็บป่วยในอดีต

หากนับเวลาจากอดีตจนถึงต้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510) แล้วประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่จะเจ็บป่วยด้วยโรคต่อไปนี้มากตามลำดับคือ

1. โรคไข้มาลาเรีย หรือ ไข้ป่า
2. โรคทางเดินอาหาร เช่น อหิวาต์ ชุกฉะร่วง บิด ไทฟอยด์ อหิวาตกโรค โรคพยาธิต่างๆ
3. โรคผิวหนังระบบทางเดินโลหิต
4. โรคติดต่อเช่นวัณโรค คออักเสบ ไอกรณ บาดทะยัก ไข้หลังอักเสบ หัด อีสุกอีใส

5. โรคทางหรือโรคขาดสารอาหาร
6. โรคฉี่หนู
7. ระบบทางเดินหายใจ เช่น ไข้หวัด วัณโรคปอด

ซึ่งได้มีการรักษาพยาบาลตามระบบแพทย์แผนปัจจุบัน ควบคู่ไปกับระบบหมอแผนพื้นบ้านตลอดมา

สาธารณสุขชนเริ่มมีการบริหารการจัดการที่ดีขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (2520-2524) โดยรัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาสุขภาพโดยใช้ความต้องการของประชาชนเป็นตัวนำ พบว่าปัญหาหลักของประชาชนมี 3 ประการ คือ ความยากจน ความไม่รู้ และความเจ็บป่วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะส่งผลโยงใยต่อกัน เป็นเหตุให้ประชาชนไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 นี้เอง กระทรวงสาธารณสุขได้นำยุทธศาสตร์สำคัญคือ การสาธารณสุขมูลฐาน ตามประกาศขององค์การอนามัยโลกที่ชื่อมาดรา ประเทศอินเดีย ในปี 1978 (พ.ศ. 2521) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการให้สิทธิสาธารณสุขชนชนเผ่าชน ทั้งการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ที่ดำเนินโดยประชาชนโดยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543” ยุทธศาสตร์นี้ได้สร้างและพัฒนาองค์กรประชาชนระดับหมู่บ้าน 2 ประเภทคือ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (มสส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้เป็นผู้นำชุมชนด้านสาธารณสุข มีหน้าที่แนะนำประชาชนด้านสุขภาพอนามัย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ซึ่งจังหวัดศรีสะเกษได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาองค์กรนี้ นับจากนั้นจนถึงปัจจุบันได้ครบทุกหมู่บ้าน เมื่อเริ่มปฏิบัติการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) ซึ่งมีนโยบายพัฒนาตัวคน มุ่งแก้ไขสาเหตุของความยากจน ความไม่รู้และความเจ็บป่วย เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้และได้รับบริการพื้นฐานอย่างทั่วถึง จังหวัดศรีสะเกษได้มีบทบาทสำคัญแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีกระทรวงหลักคือ กระทรวงมหาดไทย ศึกษาธิการ เกษตรและสหกรณ์ สาธารณสุข พานิชย์ และอุตสาหกรรม รวมไปถึงถึงองค์กร มสส. และ อสม. ร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์ปัญหา และเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปฏิกิริยาให้ปัญหาลดน้อยลง

ปัญหาสาธารณสุขสำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ ในช่วงต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 (ปี 2525) มีดังนี้

1. โครงสร้างพื้นฐานทางการแพทย์และสาธารณสุขยังกระจายไม่ทั่วถึง เช่น โรงพยาบาลประจำอำเภอ ตูมอนามัยประจำตำบล องค์การสาธารณสุขในหมู่บ้านจึงมีไม่เพียงพอ

2. อัตราเกิด - อัตราตาย - อัตราเพิ่มของประชากรสูง

3. ขาดแคลนอัตรากำลัง เช่น แพทย์ พยาบาลมากที่สุดในประเทศไทย

4. อัตราป่วยด้วยโรคขาดสารอาหารในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เด็กวัยเรียนอยู่ในเกณฑ์สูง

5. อัตราป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินอาหาร อยู่ในอัตราสูง

6. ประชากรป่วยและตายด้วยโรคมาเลเรียสูง

7. ประชากรป่วยด้วยโรคพยาธิต่างๆ ในดิน ทำให้ เป็นจำนวนมาก

8. ยังคงพบโรคที่สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีนเกิดขึ้น เช่น วัณโรค คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก ไขสันหลังอักเสบ หัด คางทูม อีสุกสีโค เป็นต้น

9. กลุ่มผู้พิการ ทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อย ยังไม่สามารถให้เกิดการทางการแพทย์และสาธารณสุขอย่างทั่วถึง

10. ประชาชนไม่มีน้ำสะอาดดื่มอย่างเพียงพอตลอดปี

นอกจากนั้นในปลายแผนพัฒนาฉบับที่ 5 (ปี 2528 - 2529) ได้เกิดโรคใหม่ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งแพร่เข้ามาในประเทศไทย นั่นคือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง หรือ เอชไอวี (Acquired Immune Deficiency Syndrome) ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็ยังไม่มียารักษาให้หายขาดได้

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ยังเน้นการพัฒนาต่อเนื่องได้พบว่า ปัญหาด้านสาธารณสุขได้ลดขนาดของปัญหาและความรุนแรงลงไป ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ Impact แสดงผลที่ดี เช่น การสร้างภูมิคุ้มกันการฉีดวัคซีนเด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ถึงวัยเรียนนั้น ดำเนินการได้ทั้งถึง โรคติดต่อ เช่น ไข้หวัด ไอกรน บาดทะยัก คอตีบ มีอัตราการป่วยน้อยลงและลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง หรือโรคเอดส์ ซึ่งประชาชนยังไม่ตระหนักเพียงพอในการป้องกันโรคนี้ไม่มีแนวโน้มสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นโรคภัยโรคที่เริ่มจะลดลง กลับมามีอัตราป่วยที่สูงขึ้นซึ่งถือว่าเป็นโรคช่วยโอกาสของโรคเอดส์อีกด้วย

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535 - 2539) การเจ็บป่วยด้วยโรคที่มาจากเทคโนโลยีใหม่ หรือความเจริญด้านวัตถุ คือ อุบัติเหตุมีอัตราการป่วยและ

ตามสูงขึ้นมาอีก เช่นเดียวกับโรคเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของมนุษย์ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และภาวะแปรปรวนทางจิต ส่วนภาวะทุพโภชนาการเมื่อได้รับการแก้ไข ตลอดจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-6 และ 7 นี้ ได้ทุเลาลง แต่ในด้านการสาธารณสุขของจังหวัดศรีสะเกษยังคงประสบมากที่สุดในประเทศตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

การสาธารณสุขในปัจจุบัน

จากแผนองค์การพัฒนาระบบสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า สถานการณ์ทางสาธารณสุขของจังหวัดเป็นดังนี้ ถ้ามีงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ รายงานประจำปี 2539 และรายงานประจำปี 2540 :

1. ระบบโครงสร้างบริการขั้นพื้นฐานทางสาธารณสุขกระจายอยู่ในแผนที่ 1 กล่าวคือ มีโรงพยาบาลทั่วไป (General Hospital) ขนาด 450 เตียง 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลศรีสะเกษ

มี โรงพยาบาลชุมชน (ประจำอำเภอ)	17	แห่ง
- ขนาด 90 เตียง	3	แห่ง
- ขนาด 60 เตียง	3	แห่ง
- ขนาด 30 เตียง	9	แห่ง
- ขนาด 10 เตียง	2	แห่ง
มี สถานีอนามัย (ประจำตำบลและหมู่บ้าน)	250	แห่ง
มี สถานีอนามัย เขตเมือง	1	แห่ง
มี สำนักงานสุขภาพชุมชน	1	แห่ง

2. อัตราการเกิด การตาย ของประชากร

อัตราการเกิด	14.99	ต่อพันประชากร
อัตราตาย	5.14	ต่อพันประชากร
อัตราเพิ่ม ร้อยละ	0.98	(0.98%)
อัตราการตายของทารก	0.39	ต่อพันประชากรเด็กเกิดมีชีวิต
อัตราตายมารดา	0.04	ต่อพันประชากรเด็กเกิดมีชีวิต

3. อัตรากำลังแรงงานสาธารณสุข ยังคงขาดแคลนในอัตราสูงสุดของประเทศคือ มีแพทย์เพียง 66 คน (1 ต่อประชากร 21,364 คน) ทันตแพทย์ 18 คน (1 ต่อประชากร 82,914 คน)

เก๊ฬิซหะ 38 คน (1 ต่อประชากร 39,167 คน) พยาบาลวิชาชีพ 487 คน (1 ต่อประชากร 2,895 คน) พยาบาลเทคนิค 395 คน (1 ต่อประชากร 3,905 คน) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 952 คน (1 ต่อประชากร 1,481 คน)

4. การระบาดของสารอาหารในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีลดลง เมื่อปี พ.ศ. 2525 มีเด็กขาดสารอาหารระดับ 2.3 ร้อยละ 17.6 ของเด็กกลุ่มนี้ทั้งหมด เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2539 บ่งบอกว่าไม่พบเด็กขาดสารอาหารระดับ 3 เลย ส่วนระดับ 2 ลดลงเหลือร้อยละ 0.32 ระดับ 1 จากเดิมร้อยละ 49.3 ลดลงเหลือร้อยละ 10.10 ขณะที่เด็กภาวะปกติเริ่มมีเพียงร้อยละ 33.2 ได้เพิ่มขึ้นมาเป็นร้อยละ 89.58

5. โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคระบบทางเดินอาหารยังคงมีอัตราการป่วยที่สูงอยู่เป็นลำดับที่ 1 และ 2 ด้วยอัตรา 43,279.72 และ 20,765.57 ต่อแสนประชากรตามลำดับ

6. โรคหัวใจและโรคเมะเว็งทุกชนิด ยังคงเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 1 และ 2 ด้วยอัตราตาย 69.09 และ 57.87 ต่อแสนประชากรตามลำดับ นับเป็นการเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2535 ซึ่งมีเพียง 46.13 และ 30.04

7. อัตราการพบพยาธิทุกชนิดลดลง จากร้อยละ 35.31 ในปี พ.ศ. 2535 เหลือร้อยละ 13.91 ในปี พ.ศ. 2539 พยาธิใบไม้ในตับจากร้อยละ 14.39 ในปี 2535 ลดลงเหลือร้อยละ 8.95 และพยาธิปากขอ พบร้อยละ 25.6 ในปี พ.ศ. 2535 ลดลงเหลือร้อยละ 15.12 ในปี พ.ศ. 2539

8. อัตราการป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน ในปี พ.ศ. 2539 ไม่พบผู้ป่วยด้วยโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิด ในขณะที่ปี พ.ศ. 2535 พบ 26.42 ต่อเด็กเกิดมีชีวิตแสนคน ไม่พบโรคไขสันหลังอักเสบ (Polio myelitis) ตลอดระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 แต่ยังคงพบโรคหัดและโรคโอดรณ 0.7 และ 0.22 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ

9. ผู้มีรายได้น้อย ผู้พิการทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ รวมตลอดถึงผู้ที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูลได้รับบริการหาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า สามารถใช้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขจากสถานพยาบาลของรัฐได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 94.18

10. ประชาชนมีการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้สะอาด เป็นระเบียบ ไม่รกรุงรัง มีการกำจัดมูลสัตว์ที่ได้ดูแลดีขึ้นแต่ยังปฏิบัติไม่ได้ทุกหลังคาเรือน

11. โรคเอดส์ที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศขณะนี้ จังหวัดศรีสะเกษมีข้อมูลผู้ติดเชื้อไวรัสเอดส์ 4 ราย คิดราป่วย 0.22 ต่อประชากรแสนคน ในปี พ.ศ. 2533 และเพิ่มสูงขึ้นเป็นพบผู้ป่วยโรคเอดส์ 150 ราย และผู้ติดเชื้อ 14 ราย อัตราป่วย 10.47 ต่อแสนประชากร ในปี พ.ศ. 2539

12. อุบัติเหตุมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยผู้ป่วยด้วยอุบัติเหตุทุกชนิด เพิ่มขึ้นจาก 55.11 ค่ายแสน ในปี 2535 เป็น 8,801.28 คน ในปี 2539 ผู้ป่วยจากอุบัติเหตุจราจรเพิ่มขึ้นจาก 2,132 ค่ายแสนในปี 2535 เป็น 2,850.28 ในปี 2539 ผู้ป่วยจากอุบัติเหตุรุนแรงเพิ่มขึ้นจาก 2.30 ค่ายแสนในปี 2535 เป็น 10.39 ในปี 2539

13. ผู้ป่วยที่มีภาวะแปรปรวนทางจิต ในปี 2535 พบ 21.22 ต่อพันประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 28.8 ต่อพันประชากรในปี 2539

14. ในปี 2539 ได้ตรวจโลหิตแยกเซลล์กระดูกสันหลังต่อสารเคมีตกค้างในกระแสโลหิต จำนวน 32,960 คน พบว่าผลการตรวจเลือดไม่ปกติร้อยละ 1,230 (ร้อยละ 3.73) และยังมีเกษตรกร ที่มีผลตรวจเลือดที่มีความเสี่ยงต่อสารเคมี 10,256 (ร้อยละ 31.12)

ศักยภาพ และโอกาส

1. ประชากรในจังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ซึ่งจะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีคุณภาพ การได้รับการบริการพื้นฐานและความช่วยเหลือจากภาครัฐ ความระบบประกันสุขภาพโดยมูลค่าและความสมัครใจ สามารถให้รับทั่วถึงมากขึ้น ขณะเดียวกัน ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการพึ่งตัวเองได้มากขึ้น

2. คุณลักษณะของคนศรีสะเกษ ส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างร่างกายที่ดี แข็งแรง จิตใจมีความอดทนสูง ใฝ่งาน ไม่เลิกงาน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว มีความผูกพัน ยอมรับกันต่อคน มีความกตัญญูต่อพ่อแม่สูง โอกาสพัฒนาด้านจิตใจสูง

3. ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอ่านออกเขียนได้ อัตราการรู้หนังสือ ในกลุ่มอายุ ต่ำกว่า 50 ปี มีร้อยละ 76.6 (ขปฐ ศรีสะเกษ / พ.ศ. 2539) และการมีหอกระจายข่าวเกือบทุก หมู่บ้าน เป็นโอกาสให้ประชากรได้เรียนรู้ และรับข่าวสารในการดูแลสุขภาพของตนเอง ตลอดจนการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น

4. โรคภัยหรือรูปแบบการเจ็บป่วยที่มีน้อยคือ เช่น โรคระบาดต่าง ๆ ผลของภาวะการขาดสารอาหารในเด็กได้ลดลงอย่างมาก เป็นโอกาสในการพัฒนาโครงสร้างทางร่างกาย ที่ดีกว่าเดิม เมื่อประกอบกับโอกาสที่จะได้รับทางการศึกษาแล้ว ประชากรวัยแรงงานน่าจะมี ปัญญาเฉลียวฉลาดและได้รับการศึกษาต่อเนื่องมากขึ้น สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งทำมี ประสิทธิภาพ

5. การมีระบบข้อมูลข่าวสารโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ดีและเหมาะสม เช่น การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบลอย่างทั่วถึง ในอนาคตอันใกล้ จะทำให้การบริหารจัดการด้านการแพทย์และสาธารณสุขเริ่มไปได้กว้างขวางเร็ว ทันเวลา และทั่วถึงมากขึ้น

6. การพัฒนาการแพทย์แผนไทย การใช้สมุนไพร การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้มีการแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) มากขึ้น ประชากรสามารถเลือกใช้การแพทย์ตามความเหมาะสมได้ และยังสามารถช่วยประหยัดเงินตราค่าใช้จ่ายในการนำเข้าวัตถุดิบ เวชภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์การสาธารณสุขได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจ ได้เข้ารับการศึกษาศึกษาเพื่อประกอบอาชีพด้านนี้ช่วยดูแลชุมชน และเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองในขนาด

7. ในปีงบประมาณ 2541 จังหวัดศรีสะเกษได้รับงบประมาณการก่อสร้างวิทยาลัย
พณิชยการพระนครมีศรีสะเกษขึ้น ซึ่งเป็นที่ขาดห่วงในการผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ
ในสถานบริการสาธารณะและชุมชนให้เพียงพอมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านสาธารณสุขที่จำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างรีบด่วนคือ การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ทุกระดับ และการขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ในกรณีการรักษาพยาบาลในขั้นสูง นอกจากนี้แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดจะสามารถอ่านออกเขียนได้ แต่การบริหารจัดการด้านสุขภาพกระจายตัวในหมู่บ้านยังอยู่ในขั้นกำลังพัฒนาเท่านั้น ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการที่ประชาชนยังมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง เช่น เชื่อยาจากผู้เฒ่ายา ซึ่งตามแบบประเพณีที่สืบทอดกันมา ฯลฯ ปัญหาค่าการคิดค่ารักษาพยาบาลในกลุ่มวัยแรงงาน ผู้ว่างงาน นักเรียน นักศึกษา ซึ่งพบในชุมชนมีอยู่มากกว่าสามเท่า และขยายตัวมากขึ้นทุกขณะ เป็นผลทำให้ต้องใช้งบประมาณทางด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้นด้วย

7. ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติ

ทริพยากรธรรมชาตินี้หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่เองตามธรรมชาติ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้ ทริพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ มีดังนี้

ป่าไม้

สภาพพื้นที่ป่าไม้โดยทั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบ จึงทำให้ราษฎรที่ต้องการพื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่เพื่อการเกษตรเข้าไปหักร้างถางพง ทำให้ป่ามีสภาพเสื่อมโทรม ขณะนี้ยังคงมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ในบางพื้นที่ เช่นบริเวณภูเขาดิศราชแดนเท่าโนน ป่าไม้ในจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็นได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ป่าแดงหรือป่าโคก ป่าพะยอมหรือป่าต็งรัง มีลักษณะโปร่ง ค่อนข้างเป็นทุ่งหญ้า มีต้นไม้ขึ้นต่าง ๆ กัน ที่ธรรมชาติ ได้แก่ หญ้าคา ไม้ไผ่ หญ้าเหล็ก ไม้ดอกขี้เหล็ก ไม้พลอง ไม้ชิงชัน ไม้ตะแบก ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้กระด้าง ไม้แค้ ไม้ชะบัก

2. ป่าไม้เบญจพรรณ ได้แก่ ไม้ปราง ไม้รวก ไม้เสียด ตะเคียนใหญ่ ราชพฤกษ์ รกฟ้า เสลมา ประดู่ จิงหิ้น มะค่าโมง พะยุดแกดอบ มะเกลือ ก้านเหลือง ยางเสี้ยน ตะแบกใหญ่

3. ป่าโปร่ง ป่าทาม เป็นป่าในที่ลุ่มริมฝั่งน้ำ มีน้ำท่วมถึงในฤดูฝน ป่าโปร่ง ป่าทาม มีระบบนิเวศมีลำดับขั้นชัน มีความหลากหลายทางด้านชีวภาพสูง มีประโยชน์ต่อการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศน้ำ และเป็นแหล่งที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชนในฝั่งแม่น้ำ ป่าทามไม่ได้จัดเข้าเป็นป่าสงวน แต่ถูกจัดให้เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ พบทั่วไปตามลุ่มน้ำ แม่น้ำมูล แม่น้ำชี ห้วยลำราง แอ่งห้วยยาง ห้วยท่าคันโท เป็นต้น

ปัจจุบันจังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 1,639,112 ไร่ หรือประมาณ 2,622.38 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด จำนวนป่าที่ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ 25 แห่ง พื้นที่ 1,247,312 ไร่ และป่าเตรียมประกาศเป็นป่าสงวนอีก 4 แห่ง ห้วยป่าขนาดเล็กที่ยังคงเหลือในชุมชนส่วนหนึ่งเป็นป่าดอนมูล ป่าช้า และป่าที่เกิดจากการรื้อร้างวัดป่า

แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ที่สำคัญมีดังนี้

1. แม่น้ำมูล ต้นกำเนิดและไหลจากจังหวัดนครราชสีมา เข้าสู่จังหวัดศรีสะเกษ บริเวณอำเภอราชปอ ไหลผ่านพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอขามเฒ่า อำเภอกันทรารมย์ แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำชีที่จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ลุ่มแม่น้ำมูลเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมถึงในฤดูฝนและมีแหล่งน้ำธรรมชาติเรียงรายตามพื้นที่ลุ่มริมฝั่งแม่น้ำตลอดสาย

2. ห้วยทับทัน ต้นลำธารอยู่ที่เทือกเขาพนมดงรัก บริเวณเขตพื้นที่อำเภอบ้านเรด จังหวัดสุรินทร์ เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดสุรินทร์กับจังหวัดศรีสะเกษ ไหลผ่านเขตอำเภอ ห้วยทับทัน อำเภอเมืองจันทร์ กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ อำเภอปรางค์

3. ห้วยลำราญ ต้นลำธารอยู่ที่เทือกเขาพนมดงรัก ไหลจากเขตอำเภอดุสิต อำเภอชุมพล อำเภอปรางค์ อำเภอวังหิน อำเภอเมือง ลงแม่น้ำมูลที่บ้านฝักชะ

4. ห้วยชะยุ้ง มีต้นลำธารที่เทือกเขาพนมดงรัก มีน้ำตกภูชะอุ่มที่สวยงาม ไหล ผ่านอำเภอกันทรลักษ์ อำเภอเบญจลักษ์ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอโนนสูง อำเภอโกนารามย์ ลงสู่แม่น้ำมูล

5. ห้วยทา มีต้นลำธารอยู่ที่เทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งมีน้ำตกสำโรงเป็ยริติ ห้วยทา ไหลผ่านอำเภอชุมพล อำเภอศรีรัตน อำเภอโพธิ์ อำเภอพยุห์ อำเภอน้ำเกลี้ยง อำเภอ โนนสูง ลงสู่ห้วยชะยุ้ง

6. ห้วยถน้อ มีต้นกำเนิดในอำเภอชุมพล ไหลลงสู่ห้วยลำราญ

7. ห้วยแสด ต้นลำธารอยู่ที่อำเภอชุมพล ไหลผ่านอำเภอโพธิ์ อำเภอพยุห์ อำเภอเมือง ลงสู่ห้วยลำราญที่อำเภอเมือง

8. ลำน้ำเสียว หรือลำเสียวใหญ่ ต้นกำเนิดอยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม ไหลผ่าน จังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านถึงอำเภอดิสาลาด อำเภอราษีไศล ลงสู่แม่น้ำมูลที่ภูดิน อำเภอราษีไศล

9. ห้วยค้ำา ไหลจากพื้นที่ด้านตะวันตกของอำเภอชุมพล ผ่านอำเภอวังหินลงสู่ ห้วยลำราญ ในพื้นที่อำเภอเมือง

10. ห้วยลำโง ไหลมาจากอำเภอสระ จังหวัดสุรินทร์ ผ่านอำเภอชุมพล อำเภอ ปรางค์ ลงสู่ห้วยลำราญ ที่อำเภอปรางค์

11. ห้วยวะ ไหลจากอำเภอปรางค์ ผ่านอำเภอห้วยทับทัน ลงสู่ห้วยลำราญที่ อำเภออุทุมพรพิสัย

12. ห้วยกระเด็น ไหลจากอำเภอพยุห์ ผ่านอำเภอเมืองด้านตะวันตก อำเภอ กันทรลักษ์บ้านชะโนด ลงสู่แม่น้ำมูล เป็นลำน้ำแบ่งเขตอำเภอเมืองและอำเภอโกนารามย์

13. ห้วยตามาก ไหลจากอำเภอกันทรลักษ์ ลงสู่ลำน้ำห้วยตามาก อำเภอ กันทรลักษ์ จากนั้นไหลลงสู่ลำห้วยชะยุ้งที่อำเภอเบญจลักษ์

14. ห้วยจันทน์ เป็นต้นน้ำห้วยทาสากแห่งนี้ เกิดจากเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณ ทิศใต้ของอำเภอชุมพล มีน้ำตกสวยงามมากคือ น้ำตกห้วยจันทน์ ไหลผ่านหลายตำบลใน อำเภอชุมพล ลงสู่ห้วยทา ที่ตำบลกระหวิน อำเภอชุมพล

นอกจากนี้ยังมีลำห้วยเล็ก อีกจำนวนมาก เช่น เช่นห้วยน้ำคำ ห้วยปูน อำเภอเมือง ห้วยทราย อำเภอขามเฒ่า ห้วยน้ำเค็ม ห้วยถ้ำกวาก อำเภอราชโสต เป็นต้น

แหล่งน้ำเพื่อการชลประทาน

1. แหล่งน้ำขนาดกลาง ที่กักเก็บน้ำตั้งแต่ 10 ล้าน - 100 ล้านลูกบาศก์เมตร มี 7 แห่ง คือ

(1) โครงการขังเก็บน้ำห้วยคามาข ลำภูเงิน อำเภอกันทรลักษ์ กักเก็บน้ำได้ 38.23 ล้านลูกบาศก์เมตร

(2) เขื่อนห้วยสาธิต ตำบลโคกตาธ อำเภอภูสิงห์ กั้นน้ำในเทือกเขาพนมดงรัก กักเก็บน้ำเพื่อการประปาและการเกษตรได้ 31 ล้านลูกบาศก์เมตร

(3) ฝ่ายราชโสต โครงการกั้นน้ำขนาดกลางกั้นแม่น้ำมูลชุดอำเภอราชโสต เป็นส่วนหนึ่งของโครงการโขง ชี มูล เพื่อการเกษตร กักเก็บน้ำได้ 74.43 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) ฝ่ายกอกกั้วนา เป็นฝ่ายขนาดกลาง กั้นแม่น้ำมูลที่บ้านกอกกั้วนา ตำบลหนองบัว อำเภอกันทรารมย์ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ โขง ชี มูลเพื่อการเกษตร

(5) ขังเก็บน้ำห้วยสำราญ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางบนเทือกเขาพนมดงรัก โดยทำเขื่อนดินกั้นลำน้ำห้วยสำราญในเขตตำบลห้วยสามชุก อำเภอภูสิงห์ กักเก็บน้ำได้ 12.35 ล้านลูกบาศก์เมตร

(6) ขังเก็บน้ำห้วยตึกขุ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง กั้นลำห้วยตึกขุ สาขาของลำน้ำสำราญบนเทือกเขาพนมดงรัก เขตอำเภอภูสิงห์ เป็นโครงการที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง

(7) อ่างเก็บน้ำห้วยขุน เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดกลางที่มีก่อสร้างบนภูเขาพนมดงรักในเขตตำบลภูผาหมอก อำเภอกันทรลักษ์ กักเก็บน้ำได้ 10 ล้านลูกบาศก์เมตร

2. แหล่งน้ำขนาดเล็ก ที่กักเก็บน้ำได้ต่ำกว่า 10 ล้านลูกบาศก์เมตร มีอยู่จำนวนมากกระจายทั่วทุกพื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษ แต่ที่สำคัญมีดังนี้

(1) อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำคำ อำเภอเมือง กักเก็บน้ำได้ 1.01 ล้านลูกบาศก์เมตร

(2) อ่างเก็บน้ำห้วยคดลำ มีการกั้นห้วยคดลำเป็นระยะหลายจุดอยู่ในเขตอำเภอภูมินี อำเภอวังหิน และอำเภอเมือง กักเก็บน้ำได้ 3.78 ล้านลูกบาศก์เมตร

(3) อ่างเก็บน้ำห้วยชัน อำเภอเมือง กักเก็บน้ำได้ 2.7 ล้านลูกบาศก์เมตร

(4) อ่างเก็บน้ำหนองตะลุง อำเภอภูมินี กักเก็บน้ำได้ .87 ล้านลูกบาศก์เมตร

- (๕) อ้างเก็บน้ำหนองดี อำเภอธวัชชัย เก็บกันน้ำได้ 3.89 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (๖) อ้างเก็บน้ำห้วยน้ำเค็ม อำเภอราษีไศล เก็บกันน้ำได้ 1.06 ล้านลูกบาศก์เมตร

แร่ธาตุ

ทรัพยากรแร่ธาตุในจังหวัดศรีสะเกษมีไม่มาก ที่สำรวจพบมีดังนี้

1. แร่เงิน บริเวณที่พบคืออำเภอกันทรลักษ์

2. แร่รัตนชาติ (พลอย) ได้แก่ พลอยตฤณโคกหินคำ เป็นพลอยสีน้ำเงินและพลอยสีเขียว นอกจากนี้ยังพบแร่ที่เกิดร่วมคือ โทนาไลต์ บิสไมต์ และไพไรต์ บริเวณที่พบในจังหวัดศรีสะเกษได้แก่อำเภอกันทรลักษ์บริเวณบ้านด่าน บ้านโนนยาง บ้านโคกชะอาด บ้านตาโกย

3. ดิน พบที่อำเภอกันทรลักษ์ และอำเภอธวัชชัย เป็นดินภูเขา หรือมีชื่อว่า ดินบะซอลท์ มีที่อุดมและอุดม ให้ประโยชน์ในการก่อสร้าง ส่วนที่อำเภอป่าตาล และอำเภอโพนบกเป็นพื้นที่ที่มีดินและหินลูกรังจำนวนมาก ใช้ประโยชน์ในการปรับพื้นที่ และทำถนน

ดิน

ดินในทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดของจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ดินในจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ซึ่งมีประมาณร้อยละ 20 พบในบางท้องที่ของอำเภอธวัชชัย อำเภอกันทรลักษ์ และอำเภอศรีรัตนะ ที่ดินครึ่งหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง ที่ดินประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พบในบางส่วนของอำเภอราษีไศล บริเวณระหว่างรอยต่อของอำเภอโพนบกกับกิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ ทางส่วนของอำเภอเมืองศรีสะเกษและบางส่วนของอำเภอกันทรารมย์ ชนิดดินที่พบมากในจังหวัดศรีสะเกษคือดินชุดร้อยเอ็ด (หน่วยดินที่ 27) มีลักษณะเนื้อดินละเอียด ดินชั้นล่างเป็นดินเหนียว เหมาะสำหรับการทำนาข้าว ดินส่วนใหญ่เป็นดินอินทรีย์บริเวณชายทุ่งฤดูน้ำหลากให้เหมาะกับการปลูกข้าวหอมมะลิ

สิ่งแวดล้อม

สภาพสิ่งแวดล้อมของจังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมทั้งจังหวัด ประเมินว่ายังมีปัญหาไม่มากนัก หากประชาชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบเห็นความสำคัญ และช่วยกันป้องกัน รักษาอย่างจริงจัง ก็จะทำให้สิ่งแวดล้อมของจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในสภาพดีพอสมควร แต่ปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมควรนำมาเสนอเพื่อให้เกิดการตระหนักและร่วมมือกันทั้งภาครัฐ และ เอกชนในการที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อไม่ให้กลายเป็นปัญหาร้ายแรงและแก้สั้งจน ยากต่อการแก้ไขในอนาคต มีดังนี้

การบรรจุภัณฑ์ที่ป่า

ตามสภาพความเป็นจริง มีหมู่บ้านในหลายอำเภอตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เช่น อำเภอแม่สร้อย อำเภอวังหิน อำเภอภูสิงห์ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขามเฒ่า น้อย อำเภอกันทรารมย์ เป็นต้น นอกจากนี้ป่าสงวนแห่งชาติรวมทั้งที่สาธารณประโยชน์จำนวนมาก ได้ถูกชาวบ้านบุกรุกแล้วกลายเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำการ จึงทำให้พื้นที่ป่าลดลง ประกอบกับพื้นที่บางแห่ง กรมป่าไม้ได้เตรียมมอบให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินนำไปจัดสรรออกเช่าแก่เกษตรกร มีโครงการให้ยืมราษฎรอีกด้วย

ปัจจุบันป่าต้นน้ำลำธารที่อุดมสมบูรณ์ยังเหลือน้อยมาก จากการประเมินของ คณะผู้วิจัยพบว่าร้อยละ 10 ของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวนมากได้ถูกทำลายสภาพไปเป็นไร่สวนสำหรับปลูก ไม้ผล นาน้ำไร่ จะมีป่าอุดมสมบูรณ์บ้าง พืชพันธุ์หายาก สูง ๆ เท่านั้น ด้านสภาพภูมิประเทศมีความ เสี่ยงภัยจากกระแสน้ำของของทะเลขึ้น ขุดคลองแปลงสภาพ ผกาด่าง กันแล้วลดความสูง ทั้งนี้ไม่รวมถึงพื้นที่ป่าที่ใช้ในการสร้างเขื่อน สร้างฝายอีกเป็นจำนวนมาก

អត្ថបទ

ปัญหาทางด้านมลพิษ ส่วนมากจะพบในเขตที่มีประชากรหนาแน่น เช่น เขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และเขตเทศบาลเมืองขุขันธ์ ส่วนเขตสุขาภิบาลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ และเขตสุขาภิบาลกำแพง อีกละสองหมื่นพหิสัย เริ่มมีปัญหาแต่ยังไม่มาก ในเขตทำการเกษตร

เช่น ทิวนาข้าว ปลูกพืชมงคล พริก และผัก เกษตรกรใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีฝนสารเคมีดังกล่าวก็ถูกชะล้างลงไปยังแหล่งน้ำอุบโกศ บริเวณของประชาชน

- สภาพน้ำดื่มน้ำใช้ในเขตเทศบาล

ปัจจุบันน้ำประปาที่ใช้ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ดำเนินการโดยการประปาศรีสะเกษ เป็นหน่วยงานสังกัดการประปาส่วนภูมิภาค น้ำดิบที่ใช้ผลิตมาจากห้วยสำราญ ซึ่งมีปริมาณไม่เพียงพอในฤดูแล้ง (ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน) ต้องระบายน้ำฝนบ้านหนองม่วง ซึ่งอยู่ห่างจากโรงกรองประมาณ 12 กิโลเมตร มาช่วยการผลิต การประปาศรีสะเกษมีอัตราค่าถังผลิต 250 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ผลิตน้ำได้ 6,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

จากผลการวิเคราะห์ลักษณะของน้ำในห้วยสำราญที่นำมาผลิตน้ำประปา ของกองอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่าน้ำในห้วยสำราญมีสภาพเป็นกรด (5.9 - 6.6) มีค่าความกระด้างต่ำ และมีค่าความขุ่นของน้ำอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม จากผลการวิเคราะห์ของสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พบว่ามีโลหะหนักเกินเกินอยู่ในน้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปา ได้แก่ แคดเมียม (Cd) ตะกั่ว (Pb) โครเมียม (Cr) ในระดับต่ำ แต่โลหะหนักดังกล่าวสามารถสะสมในเนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิตและเมื่อมีปริมาณมาก ถึงระดับที่ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ เช่น มะเร็ง ความผิดปกติทางสมองทำลายระบบประสาทและตา เป็นต้น

เนื่องจากมีปัญหาเรื่องปริมาณน้ำดิบ และลักษณะของน้ำดิบจากห้วยสำราญ การประปาศรีสะเกษ ได้มีโครงการจัดหาแหล่งน้ำดิบเพิ่มเติม โดยการผันน้ำจากแม่น้ำมูลเข้าสู่หนองกุดหินมาก ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง และสร้างโรงกรองน้ำและถังสูงบริเวณหนองกุดหินมาก เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

- การระบายน้ำและระบบบำบัดน้ำเสียในเขตเทศบาล

ระบบระบายน้ำของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เป็นระบบรวม (Combined System) คือทั้งน้ำฝนและน้ำโสโครกจะอยู่ในระบบเดียวกัน ปัจจุบันเทศบาล ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย น้ำทิ้งจากท่อระบายน้ำจะถูกทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ โดยไม่มีการบำบัดก่อน น้ำทิ้งจากท่อระบายน้ำทางทิศเหนือและทิศตะวันตก จะปล่อยลงสู่ลำห้วยสำราญ ส่วนทางทิศใต้และทิศตะวันออก จะปล่อยลงสู่ลำห้วยน้ำคำ ซึ่งมีส่วนทำให้ลำห้วย ทั้งสองมีสภาพน้ำเน่าเสียโดย

เฉพาะลำห้วยลำรางเขยซึ่งเดิมมีปู ปลา หอย กุ้งและสัตว์น้ำนานาชนิดชุกชุมเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชาวศรีสะเกษ และตำบลใกล้เคียง ปัจจุบันน้ำเสีย และยังมีกากจับปลาด้วยขามืออีกปีละ 4-5 ครั้ง จนสัตว์น้ำไม่สามารถอยู่อาศัยได้

การบำบัดน้ำเสียของโรงพยาบาลศรีสะเกษ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาดใหญ่ จากการรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของโรงพยาบาลศรีสะเกษ พบว่าปัจจุบัน น้ำเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงพยาบาลและบ้านพักวันละ 490 ลูกบาศก์เมตรจะไหลลงสู่ระบบน้ำเสียรวม ซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ด้านทิศตะวันตก

ขยะและสิ่งปฏิกูลในเขตเทศบาล

ปริมาณขยะในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มีประมาณวันละ 36 ตัน สถานที่ทิ้งขยะมี 1 แห่ง ในเขตอำเภอเมือง เนื้อที่ประมาณ 52 ไร่ อยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 13 กิโลเมตร การกำจัดขยะกระทำโดยวิธีตากแห้งแดด โดยวิธีธรรมชาติ แลและขุดหลุมฝังกลบ

การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของโรงพยาบาลศรีสะเกษ ซึ่งแยกเป็น ขยะธรรมดาและขยะติดเชื้อไม่เคยปรากฏว่ามีปัญหาแต่อย่างใด ขยะติดเชื้อได้แก่เข็มฉีดยา ฉีดยาเข็ม แก้ว สำลี ขวดยา ขวดน้ำเกลือ สายน้ำเกลือ และขยะมูลฝอยจากห้องผ่าตัด เช่น ชิ้นส่วนเนื้อเยื่อ เป็นต้น จะมีถุงสีแดงสำหรับใส่เมื่อเมื่อผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อ แล้วนำมากักฝังพักขยะ ซึ่งอยู่ด้านหลังของโรงพยาบาล ขยะติดเชื้อของโรงพยาบาลทั้งหมดมี ประมาณ 51.4 กิโลกรัมต่อวัน การกำจัดขยะติดเชื้อนี้ พนักงานมูลฝอยเผาขยะของโรงพยาบาล จะทำการเผาศัลปลาละ 2 ครั้ง โดยใช้เวลาในการเผาแต่ละครั้งประมาณ 3 ชั่วโมง

8. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการเกษตรถึง 3 แห่ง คือ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ศูนย์วิจัยหม่อนไหมศรีสะเกษ สังกัดกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีผลงานวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

ผลการวิจัยของศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ

1. การคัดเลือกพันธุ์มะม่วงหิมพานต์พันธุ์ดี ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้คัดเลือกพันธุ์มะม่วงหิมพานต์พันธุ์ดี ซึ่งกรมวิชาการเกษตร ได้ให้การรับรองพันธุ์ 2 สายพันธุ์ คือ สก. 5-1 และ สก. 5-2 ตั้งชื่อใหม่เป็นศรีสะเกษ 60-1 และศรีสะเกษ 60-2 ตามลำดับ

มะม่วงหิมพานต์พันธุ์ศรีสะเกษ 60-1 เป็นพันธุ์เบา ให้ผลผลิตสูง ผลิตผลทุกปี ผลผลิตรวม 10 ปี (อายุ 3 - 12 ปี) 135.4 กิโลกรัม เฉลี่ย 13.5 กิโลกรัม ต่อปี ซึ่งสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองมาก เมื่ออายุ 10 ปี ให้ผลผลิตปีละ 22.2 กิโลกรัม เมื่ออายุ 11 ปี ให้ผลผลิต ปีละ 25.0 กิโลกรัม น้ำหนักเมล็ดเฉลี่ย 6.31 กรัม จำนวน 159 เม็ด ต่อกิโลกรัม เปอร์เซ็นต์เมล็ดดี 87 เปอร์เซ็นต์ เปอร์เซ็นต์การกะเทาะเมล็ด 27.2 เปอร์เซ็นต์ จำนวนเมล็ดเนื้อใน 268 เม็ดต่อช่อน้ำหนัก 1 ปอนด์ 4 ตออยู่ในเกรด 3 ของตลาดโลก

มะม่วงหิมพานต์ศรีสะเกษ 60-2 เป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ผลผลิตรวม 10 ปี (อายุ 3-12 ปี) 125.3 กิโลกรัม เฉลี่ย 12.5 กิโลกรัมต่อปี ซึ่งสูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองมาก เมื่ออายุ 10 ปี ให้ผลผลิตปีละ 24.7 กิโลกรัม อายุ 11 ปี ให้ผลผลิตปีละ 33.4 กิโลกรัม น้ำหนักเมล็ดเฉลี่ย 7.21 กรัม จำนวนเมล็ด 140 เม็ดต่อกิโลกรัม เปอร์เซ็นต์เมล็ดดี 75.13 เปอร์เซ็นต์ เปอร์เซ็นต์การกะเทาะเมล็ด 25.3 เปอร์เซ็นต์ จำนวนเมล็ดเนื้อใน 251 เม็ดต่อช่อน้ำหนัก 1 ปอนด์ จัดอยู่ในเกรด 3 ของตลาดโลก

2. การคัดเลือกมะละกอแชกคำพันธุ์บริสุทธิ์ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้ทำการรวบรวมและคัดเลือกพันธุ์มะละกอทั้งไทยและต่างประเทศหลายสิบพันธุ์ ซึ่งแต่ละพันธุ์มีลักษณะผลผลิตและคุณภาพผลแตกต่างกันไป ซึ่งจะใช้ในทางปฏิบัติ (ปลูกพันธุ์มะละกอให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและเกษตรกรทั่วไไป เนื่องจากมะละกอเป็นพืชที่มีโอกาสผสมข้ามพันธุ์ได้มาก ลักษณะต่าง ๆ สามารถแปรเปลี่ยนไปกับสภาพแวดล้อมได้ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษได้ทำการคัดเลือกมะละกอแชกคำ จนถึงชั่วที่ 4 ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ได้ผลิตพันธุ์ออกมาในโครงการนำพละกจากในหลวง (อีสานเขียว) ซึ่งเป็นพันธุ์ที่บริสุทธิ์ มีลักษณะต้นเตี้ย แข็งแรง ออกดอกติดผลเร็ว ผลผลิตสูง เฉลี่ยประมาณ 52 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี น้ำหนักผลเฉลี่ย 1 กิโลกรัม ลักษณะเนื้อแน่น สดเขียว เนื้อในสีแดงเข้ม รสหวาน ภายในผลแดง รสหวาน เปอร์เซ็นต์น้ำตาด 13.5% เหมาะสำนหรับบริโภคทั้งดิบและสุก

3. การคัดเลือกมะม่วงแก้วพันธุ์ดี ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้คัดเลือกได้มะม่วงแก้วพันธุ์ดี คือ สก 007 ซึ่งให้ผลผลิตสูง เมื่ออายุได้ 7 - 8 ปี ผลผลิตเฉลี่ย 652.4 กิโลกรัมต่อต้น มากกว่าค่าประเมินของกรมส่งเสริมการเกษตรถึง 2 เท่า ขนาดผล 250 กรัม มีเนื้อ 81 % เนื้อแน่นแข็ง คุณภาพในการแปรรูปดี โดยเฉพาะการดอง ให้มะม่วงดองที่มีรสชาติดี กรอบ นี้อายุ และเก็บได้นาน

4. การคัดเลือกพันธุ์มะขามเปรี้ยวสายพันธุ์ดี ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้คัดเลือกได้มะขามเปรี้ยวสายพันธุ์ดี ให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดี มีชื่อหมายเลขสายพันธุ์ว่า ศรีสะเกษ 012 (สก. 013) ลักษณะเด่นของมะขามเปรี้ยวพันธุ์นี้ คือ ให้ผลผลิตสูงประมาณ 8.51 กิโลกรัมต่อต้นต่อปี ค่าเฉลี่ยทางผลผลิต 65 ปี เมื่ออายุ 2 - 7 ปี หลังเปลี่ยนยอด ให้ผลผลิตสม่ำเสมอ มีปริมาณใหญ่ อัตราส่วนของเนื้อ : เปลือก เมล็ดและรากประมาณ 1 : 0.95 เปลือกมีก้นหนา ไม่แตกง่าย ลักษณะเปลือกตรง ทำให้สะดวกในการเก็บเกี่ยวและการแกะเอาเปลือกและเมล็ดออก มีเปอร์เซ็นต์กรดทาร์ทาริก สูงประมาณ 16.45 %

5. การคัดเลือกพันธุ์มะเขือเทศที่ปลูกได้ในฤดูฝน มะเขือเทศเป็นพืชผักที่ปลูกยากและให้ผลตอบแทนต่ำในฤดูฝน เนื่องจากมีปัญหาด้านโรค แมลง การติดผลน้อย และการแตกของผล ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้ทำการคัดเลือกพันธุ์มะเขือเทศ สำหรับปลูกในฤดูฝน ตั้งแต่ปี 2528 แล้วนำไปปลูกเปรียบเทียบพันธุ์ในฤดูฝน ปี 2530 ถึง 2532 จากนั้นนำพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงไม่ปลูกทดสอบ ในปี 2532 - 2533 และ 2538 พบว่า ที่ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ พันธุ์ สก. 1 มีแนวโน้มให้ผลผลิตสูงสุด ผลผลิตเฉลี่ย 2 - 4 ตัน/ไร่ มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของตลาด เมื่อผลสุกมีสีชมพู ขนาดผลใกล้เคียงกับพันธุ์ดี สามารถเก็บไว้ได้นาน ทนทานต่อการขนส่ง เป็นพันธุ์ที่ให้ผลเร็ว อายุเก็บเกี่ยว ประมาณ 68 วัน หลังจากปลูกลงแปลง

6. การปลูกหอมแดงด้วยเมล็ด หอมแดงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมากของจังหวัดศรีสะเกษ ทำรายได้เข้าสู่จังหวัด เป็นอันดับ 2 รองจากข้าว ปกติจะปลูกปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน จะมีเกษตรกรนิยมปลูกน้อย อาจจะเนื่องจากขาดแรงงานและพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ไปในการทำนา ในระยะนี้มันจะตกทุก ทำให้ประสบปัญหาเรื่องหัวเน่าอายุการเก็บเกี่ยวจะสั้น ประมาณ 50 - 55 วัน หัวพันธุ์ที่ได้จะมีขนาดเล็กเหมาะสมสำหรับใช้ทำหัวพันธุ์ แต่ไม่เหมาะสมสำหรับใช้รับประทาน การปลูกหอมนี้จึงมีปริมาณไม่มากนัก การปลูก

ครึ่งที่สอง ในช่วงเดือนตุลาคม ถึง มกราคม เป็นการปลูกเพื่อจำหน่ายโดยตรง หัวหอมจะมีขนาดใหญ่มากกว่าการเก็บเกี่ยว 75 - 90 วัน ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้ทำการวิจัยการปลูกหอมแดงด้วยเมล็ดจนประสบความสำเร็จ การเผยแพร่การปลูกหอมแดงด้วยเมล็ดทำได้ไม่ยาก แต่มีข้อจำกัดคือการรักษาคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากมีเปอร์เซ็นต์การงอกต่ำ อาจต้องมีการค้นคว้าวิจัยต่อไป

7. การวิจัยสารสกัดจากพืชป้องกันกำจัดโรคใบจุดสีม่วงของหอมแดง ผู้วิจัยนำน้ำมันหอมระเหยที่ได้จากการระกิดไพล กระชาย และตะไคร้ ด้วยน้ำร้อน ไปทดสอบพ่นต้นหอมในแปลงปลูก เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (Control) ที่ไม่ได้ใช้สารควบคุมโรค และเปรียบเทียบกับการใช้สารเคมี Mancozeb ในปี 2536 และ 2537 พบว่าการพ่นหอมแดงด้วยน้ำมันหอมระเหยจากตะไคร้ 20 ซี.ซี./น้ำ 20 ลิตร มีประสิทธิภาพดีที่สุดในการป้องกันกำจัดโรคใบจุดสีม่วงของหอมแดง เมื่อทดสอบการใช้สารเคมี Mancozeb

8. การวิจัยสารสกัดจากพืชป้องกันกำจัดโรคแอนแทรกในสพริก ผู้วิจัยนำน้ำมันหอมระเหย ที่ได้จากการระกิดไพล ตะไคร้และกระชาย ด้วยน้ำร้อน ไปทดสอบพ่นต้นสพริกในแปลงปลูก เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (Control) ที่ไม่ได้ใช้สารควบคุมโรค และ สารเคมี Mancozeb พบว่า การพ่นด้วยน้ำมันหอมระเหยของตะไคร้ อัตรา 80 ซี.ซี. / น้ำ 20 ลิตร มีประสิทธิภาพดีที่สุด ในการป้องกันกำจัดโรคแอนแทรกในสพริกเมื่อใช้ทดแทนสารเคมี

ผลการวิจัยของศูนย์วิจัยหม่อนไหมศรีสะเกษ

การคัดเลือกไหมพันธุ์ดี ศูนย์วิจัยหม่อนไหมศรีสะเกษ ต้นหม่อนไหมพันธุ์นางน้อย ศรีสะเกษ - ๑ ซึ่งเป็นไหมพันธุ์ดี ได้จากการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ไหมไทยพันธุ์พื้นเมือง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2516 จนได้ไหมพันธุ์แท้ที่มีลักษณะอยู่ตัว มีความสม่ำเสมอในการเจริญเติบโต ผ่านการรับรองพันธุ์ เมื่อเดือนธันวาคม 2531 ให้ชื่อ "พันธุ์นางน้อยศรีสะเกษ - 1" ลักษณะเส้นเป็นไหมพันธุ์แท้ สายพันธุ์ไทย มีความแข็งแรง เลี้ยงง่าย เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย สามารถเลี้ยงได้ในที่อุณหภูมิสูง 33 - 35 องศาเซลเซียส มีจำนวนไข่ไหมต่อแม่สูงกว่าพันธุ์พื้นเมืองที่เกษตรกรเลี้ยงอยู่เดิม

ลักษณะประจำพันธุ์ ไซ้ใหม่ทีกล่อได้ตลอดปีตามธรรมชาติ ลำตัวหนอนขาว นวลตลอด รูปร่างรีใหม่ หัวขั้วป้าน หายวี่งค่อนข้างแหลม สีของรังสีเหลือง ขนาดรังใหม่กว้าง 1.5 เซนติเมตร ยาว 3 เซนติเมตร มีระยะหนอนใหม่ 18 - 22 วัน มีจำนวนไข่ต่อแม่ประมาณ 378 ฟอง แม่มีรังสีเปลี่ยนสี 13.3 % ความยาวเส้นใย 370-410 เมตร ต่อไหมหนึ่งรัง

ผลการวิจัยของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ

1. การวิจัยใช้ดอกหางนกยูงสีเหลืองและสีแดง ร่วมกับใบกระถินและข้าวโพดปน ผสมในสูตรอาหารไก่ไข่ที่ไม่มีแหล่งของสารสีจากธรรมชาติ หรือจากการสังเคราะห์ วางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด ในไก่กลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม โดยการเปรียบเทียบกัน 5 สัปดาห์ แล้วบันทึกปริมาณไข่ คุณภาพไข่แดง ความหนาของเปลือกไข่ น้ำหนักไข่ พบว่าไซ้มีน้ำหนักเพิ่ม และไข่แดงจะมีสีเข้มขึ้น

2. การวิจัยการใช้เมล็ดตำลึงหรือคำแสนบดแห้งเป็นแหล่งสีไข่แดงในอาหารไก่ไข่ ตำลึงหรือคำแสนบดเป็นไม้พุ่ม ผลสีและเข้มมีขนาดใกล้เคียงกล้วยแ้ว เมล็ดที่อยู่ใต้มลึงกว่ากล้วยแ้ว เมล็ดบดให้สีเข้มกว่า การผสมสีตำลึงในอาหารไก่ไข่โดยการทดลองในไก่ไข่ จำนวน 120 ตัว แบบสุ่มทงรูปทดลอง 4 กลุ่มทดลอง ให้เวลาทดลอง 6 สัปดาห์ พบว่าความหนาของเปลือกไข่และความเข้มสีไข่แดงแตกต่างจากก่อนการทดลอง

3. การใช้ลำและใบฟ้าทะลายโจร เพื่อกดแทนปฏิชีวนะสารคลอเตตราไซคลินในอาหารไก่เนื้อ เพื่อกำหนดป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นจากการดกตัวของหากมีโมเลกุลพันธที่ดีดีบิก โดยการทดลองในไก่ 198 ตัว แบ่งไก่อายุ 1 วันออกเป็น 9 กลุ่ม ๆ ละ 22 ตัว ทดลอง 3 แบบ และทดลองซ้ำแบบละ 3 ครั้ง เปรียบเทียบกันระหว่างไก่ที่ได้รับสูตรอาหารผสมด้วยคลอเตตราไซคลิน และ สูตรอาหารผสมด้วยฟ้าทะลายโจร บันทึกน้ำหนักไก่ น้ำหนักอาหาร พบว่าไ้ไม่มีความเจริญเติบโตและน้ำหนักไม่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถลดต้นทุนค่ายาได้ และไม่มีผลเสียต่อคุณภาพของสัตว์ปีก

4. การออกแบบเครื่องปลูกเอนกประสงค์ติดท้ายรถไถเดินตาม โดยวิบูลย์ ได้มาจากท้องถิ่น ประกอบด้วย ถังบรรจุเมล็ดพันธุ์ จานน้ำเมล็ด เพื่อให้ปลูกเมล็ดข้าวโพด ถั่วเขียว และข้าว ทำงานโดยการหยอดเมล็ดข้าวด้วยกำลังงานที่ถ่ายทอดจากล้อขับ ติดตั้งชุดหยอดเมล็ด 6 รุก ปลูกขนาดความลึกตามขนาดของเมล็ดพืช สามารถทำงานได้ชั่วโมงละ 1.75 ไร่

มีราคา ประมาณ 7,500 บาท สามารถทดแทนแรงงานได้ถ้ามีการปลูกพืชกินกว่า 22.30 ไร่ขึ้นไป ต่อปีจึงจะคุ้มทุน

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยทดลองในเรื่องต่าง ๆ อีก เช่น การขยายพันธุ์มะตูมโดยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ตามโครงการพระราชดำริการอนุรักษ์ไม้หายาก สามารถขยายพันธุ์มะตูมได้อีกวิธีหนึ่ง การให้น้ำแบบหยดเพื่อการประหยัดน้ำและคงความชื้นแก่พืชผลลดเวลาสามารถประนอมการจ้างแรงงาน และพืชได้รับความชุ่มชื้นตลอดเวลา และการจัดตลาดองเค่เรื่อง นวด เมียงตัน นอกจากนี้ยังได้ทำการพัฒนาสูตรดีโคโนมได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ของวิทยาลัยที่ไม่มีคุณภาพให้เป็นฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อและโคนม ปรับปรุงพันธุ์โคนม จนสามารถผลิตนมสดพาสเจอร์ไรส์ จำนวน 40,000 ถุงต่อวัน เพื่อจำหน่ายแก่โรงเรียนประถมศึกษา และประชาชนทั่วไป ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมแก่เกษตรกรกว่า 1,000 ไร่ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถส่งน้ำนมดิบได้วันละ 3,000 กิโลกรัม

9. การท่องเที่ยว

จังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งแหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรม และแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่จะสามารถพัฒนาขึ้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ แต่เนื่องจากจังหวัดใกล้เคียง คือ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีการลงทุนในการให้รางวัลและตอบแทนนักท่องเที่ยว ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยว จังหวัดศรีสะเกษมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ จังหวัดอุบลราชธานีพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดสุรินทร์พัฒนาการแสดงของช้างให้เป็นที่น่าสนใจไปทั่วโลก จังหวัดบุรีรัมย์ก็สามารถพัฒนาปราสาทเขาพนมรุ้ง จนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาชมการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งที่ปราสาทเขาพนมรุ้ง เขกชนได้พยายามดำเนินการส่งเสริมในหลายด้าน ที่ผ่านมามีการส่งเสริมประเพณีบั้งไฟ แ่งเรือ ลอยกระทง แ่งเทิดพระพรชา สงกรานต์ แต่ก็ยังอยู่ในวงแคบ

ต่อมามีการจัดงานประเพณีตลกคำขวัญและประเพณีสี่เผ่าไทย ที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้การสนับสนุนในการแสดง แสง สี เสียง รวมทั้งการแสดงแสง สี เสียงที่ปราสาทสระกำแพงใหญ่ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและจากประชาชนชาวศรีสะเกษเองเป็นอันมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการท่องเที่ยวในจังหวัดข้าง

เคียงแล้วถือว่าน้อยกว่า แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอัสสัมเคยเป็นสมบัติของจังหวัดศรีสะเกษ คือ ปราสาทเขาพระวิหาร แต่ขณะนี้ เป็นของประเทศไทยแล้ว นับแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2541 ทางทหาร ท้องถิ่นของกัมพูชาได้เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะสามารถึงจุดนักท่องเที่ยวมาสู่จังหวัด ศรีสะเกษได้พอสมควร

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ เช่น โบราณสถาน สถานที่สวยงาม ที่พัก ผ่อนเปลี่ยนใจ โบราณวัตถุ แหล่งศิลปกรรม แหล่งสัตวกรรม สินค้า ผลิตภัณฑ์ พืช สัตว์ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ร้างแปลงประหลาด สิ่งที่น่าสนใจ การแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณีในโอกาสต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจแก่ผู้คนที่พบเห็นมีอยู่มากมาย ดังนี้

- อำเภอเมืองศรีสะเกษ มีหลวงพ่อโตวัดพระโต ศูนย์วิจัยแม่ศรีธรรมชาติ ศาล นเด็กเมือง ป่าช้าสวนสนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแห่งแรกของประเทศไทย หลานาภิบาลดอกคำสวน งามดงใหญ่ สวนสัตว์หนองบัว พระธาตุเรืองรอง เจดีย์วัดบ้านโนนแดง หาดทรายมูลทำบ้าน แก้วและทำบ้านมิกะ สวนวาสักการะบัวน้ำคำ ประชุมเมือง หอดูดอดสะพานคำ อากาศขุน อำเภอโพธารณย์ ชุมชนเยอบ้านเนินและบ้านโพธิ์ค้อ การจัดงานประเพณีเทศกาลดอกคำสวนงาน งานประเพณีบุญบั้งไฟ งานประเพณีลอยกระทง งานเทศกาลมีไหมและงานกาชาดจังหวัด ศรีสะเกษ

- อำเภอกันทรารมย์ มีหาดทรายมูล ฝ่ายบ้านกลกหัวน้ำ มหาเจดีย์วัดหนอง หมากแซว ประเพณีฟ้อนกลองต๋ม

- อำเภอกันทรลักษ์ มีมามอฮิแดงและภาพสลักปูนดำ ปราสาทโดนตวล น้ำตก ภูชะฮอย สวนมะพร้าว สวนทุเรียน สวนยาง สวนผลไม้และพืชไร่ต่งดินแดงหรือภูต่งดินแดง ชุมชนตีระฆัง อโศก อำเภอวังน้ำหล้าตามาย การจัดงานเทศกาลผลไม้และพืชไร่

- อำเภอขุขันธ์ มีหลวงพ่อโตวัดเจ็ญ ผู้พระธรรมวัดเจ็ญ ปราสาทสี่เหลี่ยมวัด เจ็ญ ปราสาทบ้านลุ่มทุก วัดถ้ำสระพวง หมู่บ้านห้วยหินสอยาม 06 สวนป่าธรรมชาติ วัดธรรม ชุมชนผ่านธรรมและน้ำสวย สินค้าที่มีชื่อเสียงคือสินค้าผลิตภัณฑ์จากบ้านอุบลราชธานี กระเป๋าใบ ลานบ้านแดงและกล้วยไม้บ้านใจดี

- อำเภอราษีไศล มีเมืองสิงป่านหวาน เมืองโบราณคงโคก หาดทรายแม่น้ำมูล ฝ่ายราษีไศล หอเจ้าภูต่งป่าดงภู โขงเย็บบ้านเพี้ยมาศ ป่าดงแดง หุ่นกลาว้องให้ พระพุทธบาท

บ้านส้มโฮย วัดนารวมสวยและแยก สิ้นคำที่มีชื่อเสียง คือ ข้างหอมมะลิ หมูหัน ปลาน้ำจืดรสดี
ประเพณีที่น่าสนใจ คือประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีแข่งเรือ และการปาสะโงะโงะเรือทรงสวย
หอเจ้าคงภูคินห์ถึงออกพรรษา

- อำเภออุทุมพรพิสัย มีปราสาทพระกำแหงใหญ่ พระพุทธรูปนาคปรก วัดสระ
ก้นพะใหญ่ ปราสาทพระกำแหงน้อย สุพระธรรมวัดคำโงใหญ่ วัดนารวมสวยและชุมชนสวย
ปูชนียบุคคลและพระเกจิอาจารย์ผู้มีชื่อเสียง คือ หลวงปู่เคื่อง สุภโท วัดสระกำแหงใหญ่

- อำเภอขุนหาญ มีน้ำตกห้วยจันทร์ น้ำตกปิศาจ น้ำตกปึกดอง เจดีย์วัดล้าน
ชาล หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ หลวงพ่อศาสนา ปราสาทภูฝ้าย น้ำตกพระพุทธ หมู่บ้านทับหิน
สยาม 06 และ 07 สวนปาริชาติ วัดนารวมสวยและชุมชนสวย เขมร

- อำเภอปรางค์กู่ มีปราสาทปรางค์กู่ บึงนกเป็ดน้ำ ปราสาทบ้านสนธ
วัดนารวมสวยและชุมชนสวย เขมร

- อำเภอโพธิ์เงิน มีบึงนกเป็ดน้ำ มหาเจดีย์โพธิ์เงิน ปราสาทเขย ธาตุบ้านจันท
วัดนารวมสวยและชุมชนแยก สังข เขมร สิ้นคำที่มีชื่อเสียง โขงเค็มโพธิ์เงิน

- อำเภอขามเฒ่า มีสวนแม่บ้านแม่ใจ หลวงพ่อวัดจอมพระ สิ้นคำที่มีชื่อเสียง
หมอนแดง

- อำเภอห้วยทับทัน มีธาตุน้ำปราสาท วัดนารวมสวยและชุมชน สวย เขมร
สิ้นคำที่มีชื่อเสียง คือ ไก่ย่างห้วยทับทันที่ช่างไก่กินบ้าน นี้อีกไก่สามแถวเล็กด้วยด้วยกับไม้ย่าง
ทำด้วยไม้มะดัน

- อำเภอเมืองเดช มีเมืองบุรพาภิรมย์ ปราสาทภูสมบุรพาภิรมย์ นมัสการหลวงปู่สีทอง
สิ้นคำที่มีชื่อเสียง คือ ผ้าไหมขึ้นดี

- อำเภอศรีรัตน มีชุมชนและวัดนารวมสวย เขมร สิ้นคำที่มีชื่อเสียงคือ พืชไฟ
สวนมะลิ

- อำเภอรัตนวาปี มีป่าสนแก่งละอาน สวนปาริชาติ ชุมชนและวัดนารวม
สวย สิ้นคำที่มีชื่อเสียงคือ ปะลูกวังบ้านเงิน

- อำเภอวังหิน มีเมืองเก่านครลำดวน สวนน้ำเฉลิมพระเกียรติ วังและวัง
สิ้นคำที่มีชื่อเสียง คือ พริกวังหิน หอมแดงขุมคำ แดงมะลิสวนขุมคำ

- อำเภอภูสิงห์ มีเขื่อนห้วยศาลา พระบาทภูสิงห์ ชาติสงวนพันธุสัตว์ป่าแดนภู
น้ำตกนาคราช ชุมชนและวัดนารวมสวย สิ้นคำที่มีชื่อเสียงคือ ปลาน้ำจืดจากเขื่อนห้วยศาลา

- อำเภอเมืองจันทร์ มีธาตุน้ำเมืองจันทร์ ชุมชนและวัดนารวมสวย

- อำเภอเบญจลักษณ์ มีชุมชนและวัฒนธรรมสวย สิ่งคำที่มีชื่อเสียงคือ ผลไม้
พืชไร่

- อำเภอพยุห์ มีเมืองโบราณหงส์ ชุมชนและวัฒนธรรมสวย

- กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ มีอำเภอบนเนินดิน ชุมชนและวัฒนธรรมสวย

- กิ่งอำเภอศิลาลาด มีลำน้ำเสียว ทุ่งกุลาร้องไห้ ชุมชนและวัฒนธรรมสวย
สิ่งคำที่มีชื่อเสียง คือข้าวหอมมะลิ

10. วัฒนธรรม

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ (2537:1-4) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมและประเพณี
ของชาวศรีสะเกษ ไว้ว่า ชาวศรีสะเกษนั้นจะมีชนพื้นเมืองเข้ามาอาศัยอยู่แต่โบราณกาลมีชนเผ่า
เขมร ลาว ลาย และเขมร ดังนั้นจึงมีความหลากหลายด้านทางวัฒนธรรม

ชนพื้นเมืองทั้งสี่เผ่ามีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพุทธศาสนา มีค่านิยม
นางไม้ เทวดา และธรรมชาติอย่างผสมกลมกลืน ประเพณีวัฒนธรรมที่ปรากฏทั้งในด้านจิตใจ
วัตถุ และพิธีกรรม ยังเป็นไปตามประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานทั่วไป คือ "ยึดสืบสอง" ซึ่ง
ประชาชน จะให้ความเคารพ ศรัทธา เชิดชูผู้นำที่เป็นหัวหน้าชุมชน หรือเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำ
พระสงฆ์ ในการจัดกิจกรรมประเพณีในแต่ละเดือน ผู้นำเหล่านี้จะมีอิทธิพลในการรวมกลุ่มชาว
บ้านจัดงาน ซึ่งปรากฏให้เห็นในแต่ละเดือน

ยึดสืบสองของชาวศรีสะเกษ

ยึดสืบสอง เป็นประเพณีที่ชาวอีสานประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ
กาล คำว่า "ยึด" มาจากคำว่า "จารัด" ดังนั้นคำว่า "ยึดสืบสอง" จึงหมายถึง ประเพณีที่ชาว
อีสานจะถือประเพณีปฏิบัติ ในรอบปีทั้งสิบสองเดือน นำโดยผู้นำคือความเป็นความผิด เรียกว่า
"ผิดสิบ" ดังนั้นคนที่จะตั้งข้อกังขาหรือไม่ยอมรับ ชาวอีสานทั่วไป รวมทั้งชาวศรีสะเกษด้วย
จึงยึดมั่นในการปฏิบัติตามยึดสืบสอง อย่างเคร่งครัด ซึ่งส่วนมากจะเป็นงานบุญที่เกี่ยวข้องกับ
พุทธศาสนาเป็นหลัก โดยเริ่มนับตั้งแต่เดือนอ้าย (ธันวาคม) เป็นเดือนแรกของการทำงานบุญจนถึง
เดือนสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน) ดังนี้

เดือนฉ้ายประเพณีบุญเข้ากรรมหรือพระสงฆ์เข้าปิจาสกรรม เดือนสิญญุตุน
สามหรือห้าวันข้าวเปลือก เดือนสามบุญข้าวจีและบุญฆาณบูชา เดือนสิ บุญพระเวสสันโง
เทศน์มหาชาติแก่ภิกษุสงฆ์ เดือนห้าบุญลงกรรมดี เดือนหกบุญบั้งไฟบูชาอารักษ์หลักเมือง
ขอนแก่น แยกมา เดือนเจ็ดบุญข้าวอะ บูชาเวสสา อารักษ์หลักเมือง หลักบ้าน บรรพบุรุษ เดือน
แปดบุญเข้าพรรษา ถวายเทียน เดือนเก้าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบบุญข้าวสาก เดือน
สิบเอ็ดบุญรถกลพรรษาแก่ไพร่สาหะมิง เดือนสิบเอ็ดต่อเดือนสิบสองสงกรานต์ บุญกรูม ซึ่ง
ประเพณีในแต่ละแห่งอาจผิดเพี้ยนกันไปบ้างตามความเหมาะสมและสภาพท้องถิ่น

นอกจากนี้จังหวัดศรีสะเกษ ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ก่อนที่จะมีการ
รับเอาประเพณีจากภาคกลางและต่างชาตินามลนตาทันกันเป็นประเพณีปัจจุบัน ซึ่งสามารถ
สรุปได้ ดังนี้

การเกิด มีผู้ตำหนิการเรียกว่าแม่ตอบนตอบน (หมกตอบน) เป็นผู้ที่คอย
ปาดสายรกด้วยไม้ไผ่คม เขากมึงไว้ได้ทันโคธุนไฟไว้บนหมอนข้างรก เรียกกว่าที่ฝังสายแม่แฝด
มีด แม่ลูกอ่อนอยู่โพ้นแควหรือเตียงไม้ไผ่อย่างน้อยเจ็ดวัน ขาหมอนข้างไว้ธอนต้มสมุนไพร และ
กินดื่มน้ำขิงของแสดง วันชกไฟของตัวคนแล้วไฟไฟตัว พ่อแม่ญาติพี่น้องของลูกแรกเกิดตลอด
วันมาทวงหรือด้วยให้ธานวันขวัญขึ้น

แต่งงาน เรียกว่ากินตอง ฝ่ายชายจะไปทาบตามก่อนเรียกว่าไปเดิน เมื่อตอง
กันก็จะทำพิธีแต่งงาน ทำพิธีผูกหมอนบายศรีสู่ขวัญ เคียงแขก ขึ้นเฮือนปูเสื่อฆ่า ลูกแขนแขน
ละไว้ ฝ่ายละไม้ธองธามา (ขอมมา) ปูยาญาติผู้ใหญ่ เช่นแม่ผู้มั่ง ไร่ไร่ใหม่ สาค หมอน ขึ้นธอน
สุดท้ายส่งเจ้าธาม (ห้องนทม) เจ้าสาวเป็นเสร็จพิธี ไม่มีการรดน้ำสังข์ เมื่อแต่งงานแล้วลูกแขนมัก
จะไปอยู่กับพี่สาวแม่ยาย นวดกมมักจะแบ่งส่วนให้ลูกสาวมากกว่าลูกชายโดยเฉพาะลูกสาวคน
สุดท้าย

การสู่ขวัญ ทำได้ทุกโอกาสทั้งที่ดีและไม่ดี เช่น ไปทหาร มีอุบัติเหตุ รอดตาย
หายเจ็บป่วย ตื่นตกใจ ตกต้นไม้ ความขม มีเคราะห์กรรม หรือมีโชค สอบได้ ไปเรียนต่อ
มีงานทำ เลื่อนตำแหน่งทั้งพระและฆราวาส ฯลฯ มักจะมีการสู่ขวัญ ลูกแขนให้ แดงขึ้นเจ้าขึ้น
แม่ดหรือทำพานบายศรี หรือขึ้นขวัญ และบางครั้งก็มีมีการเสวยเคราะห์ ข้าวชะ (ข้าวระล้าง) ให้
เคราะห์ตกไปเรียกว่าแดงแก่เสวยเคราะห์ ส่วนการบายศรีสู่ขวัญ ก็เป็นประเพณีของจังหวัด

ศรีละเกษด้วย คำว่า “บายศรี” น่าจะมาจากคำว่า “บาย” ในภาษาเขมรแปลว่า “ข้าว” ส่วนคำว่า “ศรี” แปลว่า สง่า ความเจริญ เมื่อนำคำสองคำมารวมกันแล้ว มีความหมายว่า “ข้าวที่เป็นสิริมงคล”

การบวช เป็นประเพณีของราษฎรที่ต้องปฏิบัติตามความเชื่อ เพื่อทดแทนพระคุณ บิดามารดา เพื่อให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย มีการบวชศรีสู่ขวัญก่อนบวช ถ้าบวชแบบเรียกเขมร ว่า จิว ถ้าบวชพระแล้วเรียกว่าบวชพม่า ถ้าบวชแบบจะสวดสรงน้ำตามประเพณีปีละครั้ง เรียก จารยศิริ จารยธำ หลวงพ่อ หลวงปู่ ถ้าลาสิกขา สิกจากเขมรเรียกว่าเขียง สิกจากพระเถิกเรียกว่าหิ สิกจากพระผู้ใหญ่ที่ผ่านการรดน้ำเรียกว่าจารย สิกจากพระมหาเรียกว่ามหา

งานศพ ในอดีตถ้าตายไม่มีผี เช่น ตายโง่ ตายท้องกลม เด็กทารกตาย จะไม่นิยมเผาศพให้การฝังไม่นิยมเก็บศพไว้นาน การเผาศพในสมัยก่อนมักนิยมเผาดานหัวไร่ปลายนา เมื่อมีการตายจะมีการกันเอนตีเป็นเพื่อกันศพ เล่นเสียงกลอง ฆ้องมโหรีต่าง ๆ ขุนนางกับสกุลสูง ถิ่น บุตรหลานจะลือกันไม่ไกลเลยว่าจนกว่าจะเผาศพ ไม่มีการใส่ชุดดำหรือทำบุญไว้อาลัย เหมือนปัจจุบันนี้ ถ้าจะทำบุญอุทิศก็สืบ คักนาถจนถึงวันกระดูก บุญกุศลในเดิณสืบเชื้อหรือเคียนสืบ สกะ หรือยี่สุระ ซึ่งนิยมทำในเดือนสาม เรียกว่าบุญแจกข้าวหาผู้ตาย แต่ประเพณีโบราณคนต่างไป จะทำงานศพอย่างใหญ่โต ใช้เวลานานวันและมีพิธีกรรมที่ค่อนข้างเคร่งครัดและใช้จากสูง

การอยู่กับธรรมหรือเจ้าธรรม เป็นความเชื่อของชนพื้นเมืองศรีสะเกษ จะมี การประพาศที่มีเจ้าธรรม ให้หมอละครหรือฟ้อนรำเล่นกล่าวนิยายหรือลูกธรรมกับหมอละคร เพื่อได้รับสาระคุณธรรมจากผู้มีวิชาอาคม เมื่อถึงวันเข้าพรรษาลูกธรรมจะเอาดอกไม้ธูปเทียนใส่ กระบายใบตองลงดินห้าชั้นแปด เงินสิ่งของมาทวงหรือส่นหมอละครจะกำหนด ไปขึ้นคือไปคารวะ ธรรมชอบส่วกับหมอละคร นับเป็นที่พึงพอใจของคนนั้นจากภาษามันศึกษาศาสนาพุทธ และบางหมอละครได้กำหนดให้มีการรำผีฟ้าประจำปีหรือเพื่อรักษาคนป่วย เมื่อก่อนชาวศรีสะเกษนิยมปลุก ดับเจ้าป่าผีลั่นทม ไว้ประจำบ้าน ภายหลังมีความเชื่อจากชาวภาคกลางว่าจะทำให้เกิดความทุกข์ ะทุม จึงได้สืบทอด การรำผีฟ้าจะร้องมาด้วยดอกรำฟ้า ปลุกประคำ บางหลวงมีฟ้า โดยการป้อนคน (ผู้ป้อนคนมักเรียกว่าม้า) รำเชิญผีฟ้า (ทวด) แคละของคัมเข้าทรง พกดาบไม้ ทำเชือกไม้ จำลอง เมื่อมีฟ้าหรือเทวดามาเข้าทรงจะมีชื่อเฉพาะชื่อผีฟ้าหรือเทวดาองค์นั้นเรียกว่าทำมน ทำมนี่ แตกต่างกันไป ผู้รำผีฟ้าจะพึมพำและร้องคำด้วยตัวเองที่โหยหวนได้ตอบกันระหว่างผีฟ้า